

Hľadanie krásy

Antológia poézie členov Spolku slovenských spisovateľov

Zostavili Pavol Hudík a Ján Bábik

Spolok slovenských spisovateľov, 2001

Ján Tužinský: Národ básnikov

In Search of Beauty

An Anthology of Contemporary Slovak poetry in English

Published by CCW Publishing House, Ltd., Bratislava, SR and
Bolchazy-Carducci Publishers, Inc., Wauconda, Illinois, USA

Editors: Pavol Hudík & Ján Bajánek

Translated by James Sutherland Smith & Ján Bajánek

American English editor: Lucy Bednár

The publication of this book has been made possible by grants from
Ministry of Culture of the Slovak Republic
Kniha vyšla vďaka podpore Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

© 2003 The Slovak Writers' Society (Spolok slovenských spisovateľov)

Cover Design & Layout © 2003 Peter Lajcák

Cover Photo: House of Slovak Writers (Castle in Budmerice)

English Version © 2003 Bolchazy-Carducci Publishers, Inc. All rights reserved
Bolchazy-Carducci Publishers, Inc.
1000 Brown Street, Unit 101,
Wauconda, IL 60084, USA

www.bolchazy.com

First Edition 2003

ISBN 80-89166-01-6 (SR)
ISBN 0-86516-571-8 (USA)

Dezider Banga, básnik, narodený v Hradišti (1939). Študoval Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pôsobil ako stredoškolský profesor, televízny dramaturg, editor a redaktor. Je šéfredaktor časopisu Roma.

Vydal knihy cigánskych piesní *Pieseň nad vetrom* (1964) a *Čierny vlas* (1970), zbierky vlastných básní *Záružlie a lekno* (1967), *Rozhovory s nocou* (1970), *Modrá búrka* (1970), *Horiaca višňa* (1983), *Magnólie zhasínajú* (1989), *Lyrika* (1992) a *Slniečny vánok* (1999). Je autorom a editorom učebnice rómčiny. Vydal tiež viacero kníh pre deti.

Bangove verše nie sú prežiarené len ohňom mútnych cigánskych ohníčkov, chveje sa v nich dráždivá zmyselnosť, naplňa ich nervóznou nástožčivosťou mileneckej túžby. Mnohé eroticky rozčilingané básne svedčia o vzácnej symbióze človeka a prírody.

Štefan Moravčík, 1992

Bangove básne sú rovnako plné citu voči ľuďom ako veciam. Často na ne pozerá z pozície minulého. Akoby vo vzťahu k svetu ostal dieťaťom, akoby nikdy nevyrástol a neporušil tak tabu dospelosti. Príroda je voči nemu priateľská. To iba človek, ktorý ju zradil, dokáže k nej byť krutý a nemilosrdne ju tlačí do záhuby. Symboly cigánskeho sveta autorovi stačia na vyjadrenie všetkých podstatných vecí bytia. Večné putovanie, tragika i nespútaná radosť zahŕňajú v sebe celý oblúk ľudského života od jeho zrodzenia až po smrť.

Martin Gajdoš, 2000

Veštenie z dlane

Noc, dnes ako Cigánka
budeš veštiť z mojej dlane!
Srdce ti otvorím,
darujem svoje kone vzácne,
žlté husle k tvojim nohám položím,
rozsvietim koreničky
najkrajším rastlinám.

Najmodrejšia noc,
na svätý oheň ťa zaklínam,
zhoríš ako suchý konár,
keď nepovieš mi pravdu!
Nájde ten ľud môj
s tvárou slnka
šťastie, ktoré tisícročia hľadá?

Ó, najjasnejšia noc,
nech prebodne ma ostrá dýka
mesačného svetla,
nech svoj najdrahší les
nikdy neuvidím,
nech oheň nikdy nepoteší
moje staré srdce
a nočná rieka
zatají všetky drahé farby,
milované polia
nech nikdy mi neprestrú
pod doráňané nohy
mäkký koberec.
Nájde ten ľud môj
s tvárou slnka
šťastie, ktoré tisícročia hľadá?

*** * *Po kvapke tvojej lásky som dnes túžil,**
ja, vetrom rozochvený list.
Možno mi slnko namaľuje na krík zopár ruží,
za tebou musím na kraj sveta ísť.

Na ceste sa mi biela šálka rozlomila,
z dňa zostal už len zlatý pás.
Noc, moja dobrá modrá víla,
nezahas svetlo, čo je v nás!

Potom ťa pojmem tíško za ruku,
ty si tá rosa krištáľová,
čo padá za skorého rána na lúku.

Na pásik tejto hnedej zeme
my budeme sa vracat' stále znova,
kým spolu koniec leta nenájdeme.

Horiaca višňa, 1983

Tuláci

Kadiaľ išli,
všade ich sprevádzali
súradnice spevu.
V jedinom zázračnom
bode sa stretli.
Bol to ich životodarný oheň,
ktorý večer rozkvital
ako ametystový kvet,
vzácný a nepoddajný.
Cez štrbiny búrok
do diaľky sa pozerali,
a možno uvideli viac
ako iní.

Lyrika, 1992

Cigáni majú dušu

Cigáni majú dušu
ako kúzelnický klobúk.
Môžeš si z neho vytiahnuť
sponu do vlasov,
biele tkaničky čistého snehu.
Plno sladkých koláčikov lúk
v prútenom košíku kraja.

Cigáni majú dušu
ako kúzelnický klobúk.
Môžeš v ňom nájsť
stromy v zimnom slnovrate,
mesiac, čo sa kúpe v zlate.

Cigáni majú dušu
ako kúzelnický klobúk.
Môžeš z neho vytiahnuť
jablká a oblátky rána,
bieleho konika,
čo prekračuje
vodopád tmy

a na čiročirej ceste
ľuďom necháva podkovy
pre šťastie.

Snečný vánok, 1999

Rudolf Čižmárik, básnik, prozaik, publicista, narodený v Šoporni (1949). Študoval estetiku a slovenčinu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pracoval ako redaktor v literárnej redakcii Slovenského rozhlasu, v redakcii Pravdy, v Tlačovej agentúre Slovenskej republiky, bol riaditeľom Knižnej distribúcie Hrebenda a Domu slovenskej literatúry Národného literárneho centra. V súčasnosti pôsobí ako slobodný umelec.

Prvé básne publikoval v časopisoch Mladá tvorba, Slovenské pohľady a Nové slovo. Knižne debutoval básnickou zbierkou Kamenné úžasy v roku 1970. Ďalej vydal knihy poézie Krehká (1973), V tomto čase (1973), Hrdličky (1974), Stvorenie slnka (1977), Variácie (1980), Umývanie vody (1985), Obyčajný život (1986), Obojstranný zápal srdca (1988), Horiaca ruža -- Die brennende Rose(1995). Zatiaľ posledná zbierka z roku 1999 sa volá -- Vôňa tela, vôňa slov.

Vo svojej tvorbe venoval významné miesto širokej škále svedectiev o morálnej sile, ale aj slabosti súčasného človeka. Vyšiel z princípu, že podstaty individuálneho i spoločenského bytia sa môžeme dotknúť aj v sebe samých. Veľké témy poézie objavil svojším spôsobom. Naznačil nové možnosti ich umeleckej reflexie, vyjadril presvedčenie o potrebe hľadania spoločného jazyka nielen medzi mužom a ženou, rodičmi a deti, príslušníkmi rozličných generácií, medzi tvorcami a prijímateľmi umenia, ale aj v najširšom zmysle najvšeobecnejšieho ľudského dorozumenia.

Dalimil Hajko, 1990

Najlepší recept na pečenie chleba

Najlepší recept na pečenie chleba
poznal môj otec, pokým ešte žil.
Zvedaví ste, čo všetko na to treba?
Len v skratke: viacej citu ako síl.

Tá múdrosť nespadá mu len tak z neba.
Kvôli nej obetoval mnoho chvíľ
a krotiac oheň, učil sa ho nebáť.
Vlastný pot ako slanú vodu pil.

Rozprávka? Trochu málo fantázie.
Pol tučta detí -- to bol otcov sen.
Splnil sa. V toľkých srdciach naraz žije.

Variácie, 1980

Umývanie vody

Oco, ľúbiš ma?
Uhm.
Aj mama?
Uhm.
Aj dedko?
Uhm.
Aj babka?
Uhm.
A kto ma teda neľúbi?
Len ten, na koho sa nespýtaš.

Ešte sa budem pýtať, dobre?
Po čistom daždi kalné kaluže.
Do tvojich drobných dlaní
vojde pár kvapiek.

Pýtam sa:
Čo to robíš, dcérenka?

Umývam vodu,
je špinavá.

Umývanie vody, 1985

Zídeme sa, priatelia?

(Tomášovi a ďalším)

Michalská s Námestím SNP sú takmer paralelné.
Náhlili sme sa po nich obdeň do krčiem,
za inšpiráciou, priateľstvom a smädом,
aby sme nešli každodenne po tej istej ulici.

V Zelenom dome menili sme honoráre za víno,
dnes je tam valutová Wechselstube,
neponúknu ťa pohárikom,

ani keď položíš na pult stotisíc,
namiesto čašníka s korkovým nábojom
patroluje pištoľník ozbrojený olovom,

Savoy s Carltonom rúcajú mocní a cudzí
ako iné legendy, ku ktorým nemajú vzťah,

u Malých Františkánov
sú bezmenní Anjeli,

z Luxorky vyniesli tabule pamätníkov,
(no Zlatá fantázia si ich pripla ako metále),

len kúsok od Apíka,
ktorý sa stratil ako minulosť.

Zídeme sa?

Pred rokmi bol problém dohodnúť sa kde,
dnes s kým a načo a bez svedkov a čo z toho.

Zídeme sa, priatelia?

Vôňa tela, vôňa slova, 1999

Tak túžil po nej ako po nehe

Dve slnká šľahli z jediného pohľadu
a tretie spoza stromov za oknami.
Bar už bol plný. Oni dvaja sami.
Čo chceli? Lásku a k nej dobrú náladu.

Lúbil ju. Bola jeho ozvena.
Nemyslel, že sa pri ňom iba mihne.
A zrazu stíchla. Spiaca, zasnená.
Svietiaca báseň zo zázračnej vyhne.

Tak túžil po nej ako po nehe.
Vyšla mu v ústrety.
Nebolo všetko také bezbrehé,
keď jej hlas zasvietil.

No básnik vedel o tom svoje.
Ako dosiaľ žil.
A krv z jeho žíl
tikala -- moje bude tvoje.

Raz čakal, kedy crmkne telefón.
Mal toho veľa na jazyku.
Zavolať mala ona a či on?
Celú noc presedel v tom tichu.

Len najvernejšia jeho družka,
s ktorou sa spriahol v šestnástich,
bdela s ním. Voňala jej mužská
spoločnosť. Báseň, čistý dych.

Tá jeho najvernejšia družka.
Keď sa raz navždy pre ňu rozhodol,
nerátal straty žitých rozhodov.
Nesklamala ho v tvrdých skúškach.

A po čom túži jeho srdce boľavé?
Po žene-básni
vždy, keď sa zasní
za nocí, ktoré miznú v diaľave.

A každý večer, celkom ako dieťa,
opakuje si modlitbu:
nech nás zlé sily obídu.
Vnútorň hlas mu šepká: chlapče, chce ťa.

Čo na to družka najvernejšia,
s ktorou sa spriahol v šestnástich?
Odobrila to. Bola z tých
(vysnených), čo s ním fakt raz zhrešia.
Lúbim ťa. Čo ti ešte napísať.
Práve som v liste všetko povedala.
Buď taká dobrá, láska, neskry sa!
Keď si už si bola veľká, nebuď malá.

z rukopisu

Milan Ferko, básnik, prozaik, dramatik, publicista, prekladateľ, narodený vo Veľkom Rovnom (1929). Absolvoval Právnickú fakultu UK. Pôsobil ako redaktor denníka Smena, týždenníka Kultúrny život, ako šéfredaktor literárnych mesačníkov Mladá tvorba a Slovenské pohľady, istý čas pracoval ako generálny riaditeľ Sekcie štátneho jazyka a národného písomníctva na Ministerstve kultúry.

Do literatúry vstúpil ako básnik zbierkou *Zväzacká česť* (1951). Vydal knihy poézie *Víťazná mladosť* (1953), *Husle a poľnica* (1957). V zbierkach zo šesťdesiatych rokov (*Odkaz* -

- 1960, *Svet na dlani* -- 1961, *Rovnováha* -- 1966) sa lyrickou formou vyrovnáva s poznaním zložitosti premien spoločnosti.

Ťažiskovo sa venoval próze (*Svätoplukiáda*), literatúre faktu (divadelnej, rozhlasovej, televíznej a filmovej tvorbe). Písal verše i rozprávky pre deti (*Džimbala-bala-bala*, 1971; *Kam vtáci odkladajú na noc srdce*, 1978; *Šalabingo*, 1997).

Ferko prehľbil svoje videnie života súčasného človeka a sveta v smere dialektickej rozpornosti, obohatil svoju lyriku najmä o motívy reflexívne, meditatívne.

in: Rovnováha, 1966

Jeho lyrické knihy Odkaz, Svet na dlani, Rovnováha nijako nie sú len voľným pokračovaním lineárnej jednoplošnosti bujarého lyrizmu z autorských začiatkov. Po prelome začína načierať zo svojej autentickosti, odvažuje sa na púte za volaním vlastnej slobody vnútornej a rovnako literárne tvorivej.

Pavol Števček, 1995

Proroctvo

Nebude básnik hoden svojho mena,
kým s koscom neporovná čierne riadky,
kým jeho verše ako žilky klena
nenapoja sa mliekom zeme-matky.

Nebude šťastná moja domovina,
kým zo Sitna znie durkot bájných zbraní,
kým nedôvera závist' v ľudoch spína
a človek človeka aj bozkom raní.

Nebude pokoj vládcom tohto sveta,
kým architekta taký príznak trápi,
že víchor atómový na prach zmetá
paláce, pôrodnice, mrakodrapy.

Nekľakne pred nás vesmír ani more
v pokore na smrť oddaného sluhu,
kým ľudstvo vojnami a lžami choré
nebude jeden prápor dvíhať -- dúhu.

A nepríde tá doba skôr
a skoršie nepríde ten čas,
kým srdce ako tichý stôl
a na ňom obruš, chlieb a soľ,

kým také srdce nebude mať každý z nás.

Husle a poľnica, 1957

Lúčenie

Mám ruky prázdne ako krátery
a holé ako palmy.
Vybehni, vyjdi aspoň zo dverí,
vybehni, vyjdi aspoň zo dverí
a šatkou zamávaj mi.

Keď išiel Hlúpy Jano do sveta,

aspoň ho z domu hnali...
Lež ty si mŕtvo o rám opretá,
lež ty si mŕtvo o rám opretá,
bohyňa moja Káli.

Už nemám perutí, som plaz a mlok.
Preč, iskry s túžbou klamnou!
A žiadalo sa iba cez oblok
a žiadalo sa iba cez oblok
kývnuť, len pozrieť za mnou.

Podrazil víchor všetky podpery,
padajú ťažké trámy...
Rozlúčením sa láska overí --
nevybehla si ani zo dverí,
a nezamávala mi...

Svet na dlani, 1961

Výstraha

Kto neverí na zázraky --
tomu dobre tak,
tomu dobre tak.
To je taký voľajaký
jednokrídly vták:
nepočuje trávu rásť,
nepozná tvár tmy,
nevie, ako čudesá
robia na zemi.

A my vieme -- nepovieme,
hókus-pókus
v tuhej zime
vymyslíme modrý krókus,
hrušky ťažké ako činky,
dážď, čo robí cinki-linki,
na topoľoch palacinky,
spievajúce mandarínky,
prostred zimy jar,
umba rumba, palabumba,
aj prostred zimy jar.

Džimbala-bala-bala, 1971

Jaglica

Keď bolo more po kolená
a hviezdy na dosah,
čas plynul lenivo ani pena.
A dnes
až strach
ako po Mliečnej ceste sviští Zem
a človek za ňou habká.
A ja sa nikdy nedozviem,
kam uniká noc na lasičích labkách,
kde pijú dúhy
a kde vietor spí
a prečo mi zakotvia člnky pod očami,
keď začne víchor kopat'
koptavým kopytom tmy.

Nedám vám svoje bavačky!

A nepoviem,
kam vedú lanie
chodničky a kde sa rodia sny
a prečo mi každé ráno
chodievalo slnko piť z dlane.

Nedotýkajte sa kruhov môjho detstva!
V každom je malé zmŕtvychvstanie.
Ak chcete -- hrajme sa:
ededi bededi indi dená,
edki bedki kine... kine... kine --
ach!
Aj vyčítanka hynie,
aj more nie je po kolená.

Sú iba hviezdy na dosah.

Rovnováha, 1966

Byť

Byť ako strom, a nie ako trstina,
čo sa už pod vánkom zohýna.
Žiť ako strom, z ktorého robia
stožiare i hračky.
Žiť ako strom a umrieť postojáčky.
To človek vydá, čo je v ňom.
Teda aj padnúť ako strom.
A potom, keď už zotlie celý,
byť práchnom, ktoré krotí včely
a núti ich tvoriť nie jed,
ale predovšetkým med.

z rukopisu, 1999

Ludovít Fuchs, básnik, prozaik, publicista, narodený vo Zvolene (1926). Absovoval Filozofickú fakultu UK. Pracoval ako časopisecký a vydavateľský redaktor, v súčasnosti je riaditeľom vydavateľstva Odkaz.

Debutoval v roku 1946 básnickou zbierkou Hľadanie. Ďalej vydal knihy veršov Prúd času, ktorý neodteká (1948), Ako prší noc (1963), Kvet v čiernom (1967), Korene (1985), Chvenie (1990), Listy Bohu (1991), Liečenie milovaním (1994), výber Ponáram sa do tvojich plytčín (1995), Strom vo vás rastie (1996), Som, keď som s tebou (1997), Úskalím duše (2000).

Napísal aj prózy a verše (Ako sa lovia rýmy, 1994) pre mládež, divadelné hry a psychologické štúdie.

Fuchsovi v ľúbostnej lyrike nejde o oslavu erotických zážitkov, usiluje sa predovšetkým o hlboký psychologicko-poetický prienik (ponor) do podstaty zobrazovaných ľudských situácií. Pokladám preto za prirodzené, že výsledkom takejto básnickej aktivity je aj schopnosť poézie pôsobiť na čitateľa upokojujúco, harmonizujúco či dokonca psychoterapeuticky. Takáto poézia v sebe kumuluje čosi ako vnútornú hudbu, ktorá zjemňuje krízové situácie, uvoľňuje vnútorné napätie. Básnik takémuto poslaniu svojej poézie podriadiuje aj tvar básní. Vo viazanom verši sústreďuje zdroje vnútorného uvoľnenia. Preto je táto poézia čítavá, preto po nej siahla čitateľ, preto jej dôveruje.

Peter Andruška, 1997

Sonety pre dvoch

Všetko sa začína a končí v nás,
ako tá chvíľa, keď si v sebe
objavujeme farby šedé
a k bolesti sa vôbec nepriznáš.
Kvet ešte spí a už ho páli mráz
pochybností a cesta vedie
k otáznikom bez odpovede.
Každý sa v sebe rodí mnoho ráz.
Ale ja hlavu nikdy neskloním,
hoci by som bol najsmutnejší mím,
vždy dôverujem novým slnkám.
Nepatrím medzi šťastné veľrieky,
no bezradnosťou hlas môj neznie, kým
som potok, v tvojich brehoch žblnkám.

Chvenie, 1990

V zakázanom čase

To sa len zdá, že padá sneh
a že nad mestom
spí oblak.
To sa zdá,
lebo ty prídeš
aj v zakázanom čase.
A vtedy obloha má čisté modré oči
a plače ako žena,
ktorá si našla cestu,
alebo muž,
ktorý si každé ráno
umýva oči morskou vodou.

To sa len zdá, že padá sneh,

lebo mám pred sebou
nepopísaný papier
a teba.
To sa zdá.
Prídeš,
si tu
a domov chodí kabát
a šaty.
Padá sneh,
možno padá.
Ale to neviem dokázať,
lebo už dávno
necítim chlad.

Ponáram sa do tvojich plytčín, 1995

Rondel o láske a nenávisti

Na kríži noc a v mukách Boží syn.
On trpel za nás -- tak je napísané.
A možno dodnes trpí, a my s ním,
keď nenávisťou chorieme, len samé
tiene v nás driemu, ktoré neskosím
iskierkou svetiel. (Čo by nedal za ne!)

A ľudstvo hynie ako Boží syn,
čo trpel za nás -- tak je napísané.
Ale ja, básnik, slabý som a sním
len o radoostiach, a keď srdce vzplanie,
vždy ukrývam ho pred útokmi zím.
Prečo na kríži skonol Boží syn?
A svet sa zmenil? Nie je napísané.

Strom vo vás rastie, 1996

Z hlbiny podvedomia

Priezračný prameň
v úskali duše
sám seba klame.
Prečo si ušiel
z hlbiny podvedomia
a teraz
vyháňaš tiene,
čo vrývajú sa do mňa,
ženieš ich
ako Ježiš z chrámu
tých, čo tam chceli
obchodovať so svetlom.
Ostali iba
poprevracané stoly
a zabudnuté sandále a plášte.
Mala si oči hlboko a zvláštne
ukryté. Bolo
v nich viacej noci ako dňa.
Možno aj chvíľa náhodná,
že som ťa stretol.
práve teba
a práve tu.

Úskalím duše, 2000

Igor Gallo, básnik, prozaik, publicista narodený v Hronove (1936). Absovoval Filozofickú fakultu. Pôsobil ako redaktor v Kultúrnom živote, neskôr v redakcii Ľud.

Debutoval v roku 1963 zbierkou *Tvárou k príchodu*. Ďalej vydal zbierky *Spaľovanie* (1967), *Prinavrátený čas* (1981), *Človek medzi ľuďmi* (1987) a satirické verše v knižočkach *Medzi nami občanmi* (1991) a *Dobre osolené, vládou neschválené* (1993).

Napísal súbor poviedok i román (*Láska padá do Hrona*, 1983) i novelu z vojnového prostredia (*Holuby nesú smrť*, 1996). Prekladá poéziu z ruštiny a ukrajinčiny.

Ide mu o to, aby jeho poézia prežila deň, na ktorého „zlobu“ vysielala svoje satirické šľahy, hoci aj podnety sú pomenované veľmi konkrétne. Gallo však nehanobí, nerúca, skôr sa smeje, pichá a zabíra.

Ján Majerník, 1993

Prejavil sa ako lyrik, ktorý konfrontuje najhorúcejšiu súčasnosť s prežitou skúsenosťou a s prirodzene nadobudnutými mravnými hodnotami. Každodennou skúsenosťou nanucovaný pocit ohrozenia mu určil všeobecnú situáciu človeka v prítomnom čase, jeho filozofiu i základné postoje. Jedným z nich je i postoj a pocit chlapskej odvahy zobrať na seba aj váhu individuálnej zodpovednosti.

Jaroslav Rezník, 1996

Sen a ráno

Pomaly kráča čas
potichu klusá deň
Noc sa neponáhľa
je strašne krátka
Sny vstali z postele a odišli
po koľajniciach
okolo domu podnájomníkov
Na vankúši si zabudli
odtlačok mojej hlavy
Odišli hľadať vďačnejšie obecnstvo
Pomaly kráča čas
potichu klusá deň
Noc sa neponáhľa
je strašne krátka
Sú ľudia ako z gumy
Vyskočia zo snov
zabudnú na príbehy
čo s nimi prežili
a náhli sa ulicou
chytat'
deň

Tvárou k príchodu, 1963

Stred zeme

Raz znova pôjdeme vysokou trávou
Tá tráva bude úžasne zelená
A tam
kde slnko ukáže stred zeme
položíme chlieb s maslom
fľašku s vodou
a prikryjeme ju tvojou blúzkou
Potom budeme nadávať
Na slnko
tvrdú zem

muchy
a
mravce
A budeme sa hanbiť priznať
akí sme šťastní
že máme chlieb s maslom
fľašku s vodou
ktorá je trochu teplá
že je to všetko naše
Zem
ktorá s nami dýcha
Slnko
ktoré nás hreje
Muchy
čo spievajú
Mravce
čo nehryzú
že sme tu dvaja
a nikto pred nami neobjavil
nič väčšieho
ako tento deň
keď sme znovu našli
Stred zeme
Tvárou k príchodu, 1963

Prežijeme

Kým veríme že sila kohútieho spevu
zobudí slnko
a privolá deň
nestarneme

Kým veríme že sila vody
pokorí plameň
a napojí zem
nevyschneme

Kým veríme že sila búrky
poviaže blesky
a umlčí hrom
vzdorujeme

Kým veríme že sila človeka
osedlá rozum
a liace zverí srdcu
prežijeme
Človek medzi ľuďmi, 1987

Modlitba

Ach, Bože môj, ten čas letí,
starnú novembrove deti.
Splnia sa im ilúzie,
skôr než pôjdu do penzie.
Dobre osolené, vládou neschválene, 1993

Zradný Jano v Grizingu

O Janovi vtáča píska,
miesto Mary Hildu stíska.
Chytil sa vraj rozumu --
šiling prebil korunu.

Cesta

Do Modrého kostolíka
pozývali zvony.
Prineskoro ísť.
Uctiť Pána Boha,
napísať mu list.
O tom, čo ho spaľuje,
kus po kúsku troví,
o vtáčkovi-letáčkovi,
čo zaspieval v kroví:
Tak, tak, tak,
tak sa seje mak,
takto ovos,
takto zrno:
Aká bude k tebe cesta,
Pane,
ide sa tam strmo?

z rukopisu, 2001

Marián Grupač, básnik, narodený v Čadci (1973). Absolvoval gymnázium v Čadci, potom zdravotnícku nadstavbu v Bratislave. Pôsobí v rodisku ako zdravotnícky záchranár.

Píše básne a poviedky. Publikuje v dennej tlači a v literárnych časopisoch. Na festivale poézie Genovantotto v talianskom Janove získal Medzinárodnú cenu pre mladého básnika. Bol finalistom medzinárodnej literárnej prehliadky Premio Tivoli Europa Giovani 99. Debutoval v roku 1998 zbierkou poézia Cudná noc v Paríži. V roku 1999 vydal zbierku Dráždenie dažďa.

Jeho zbierka Dráždenie dažďa je angažovaná výlučne umelecky. Nie etika, filozofia, náboženstvo či psychologizovanie. Jej predmetom je samo umenie. A to chápané v zmysle destilovať a extrahovať substancie z neprehľadnej zmesi podnetov a vnemov a ich následné opätovné miešanie v pomere, ktorý očaruje diváka svojou novosťou a sviežosťou.

Martin Gajdoš, 1999

Autor v básňach príliš nefilozofuje, skôr sa pohráva so slovami (Reťaz(r)enie, (S)Plynutie..., chce ukázať, že aj v tzv. úctivo vebnej postmoderne má jazyk básnika ešte stále možnosť ba povinnosť kmitať a ohýbať sa všetkými smermi.

Roman Kaliský-Hronský, 2000

Zvodné zvony

Ťažký smútok kostolných zvonov
mäkne v pichľavom snehu
Bezočivý mráz hrdo hryzie
hladné hrdlo
Nahé vášne hynú
Pehavý anjel s krídlom v sadre
si hádže na nos
vanilkový puding

Ešte raz
sa zvony zavlnia
A ich pieseň
ti navždy primrzne k ušiam...

Cudná noc v Paríži, 1998

Ret'az(r)enie

Sme napojení v reťazci
jeden na druhého
Každý je
ohnivkom v ohníku
ukovaným z krvi
Nikto nie je prvý!
Z každého z nás
-- ak sme zblízka --
ešte môže tryskať iskra
Sme bezuzdne príbuzní!
Aj v pnutí čo nás núti
tuhšie sa k sebe pritúliť
a tykať si
s pol(n)očnými dotykmi

Avšak po prietrži
už nikto nevydrží

osihotene trvať
ďalej

Ako stratená trblietka
ktorá v blate čaká
kedy ju obmotá
hrdzavá samota...

Dráždenie dažďa, 1999

Lusk in tenebris

Oblohe
a chvíľu
zrástli viečka

do seba

Zívam
Nemý výkrik únavy
Na Zemi je zima
Zase mrzne
Mrzí ma...

Tmavé farby
bývajú chladné
okrem
tej v твоjich vlasoch
a...

Lusknutie lúčmi!
Slnko vyústi do úsvitu
a niečím vylieči dočasnú
slepotu Sveta

Niektoré
svetlé farby
ostanú ďalej

chladné...

Dráždenie dažďa, 1999

Daniela Hivešová-Šilanová, poetka, dramatička, prekladateľka, narodená v Bratislave (1952). Absolvovala Filozofickú fakultu UK. Pôsobila ako redaktorka (vydavateľstvo Smena, časopis Romano nevo ľil -- Rómsky nový list), dramaturgička a scenáristka (Podtatranské divadlo Spišská Nová Ves, Divadlo Romathan Košice), pedagogička.

Publikovať začala v Novom slove mladých. Vydala zbierky Tanečnica (1974), Uprostred koncertu (1976), Pohyb bez teba (1979), Z údolia nežnej líšky (1980), Priveľa miesta (1981), Okamih optimizmu (1985), Spätosť (1988), Cigánske leto (1989), Na počkanie (2000). Pre deti napísala rozprávky a zostavila antológiu z ich tvorby. Pre rómske divadlo vytvorila hry Miesto pre Rómov/ Than perdal o Roma (1992) a Veľký primáš Baro/ Baro primašis Baro (1994).

Každá báseň je akoby umeleckým stenogramom citového vlnenia a poryvov lyrickej hrdinky, mikroanalýzou jej trýznivého položenía vypätých a jedinečných vnútorných stavov a rozporov. Nejde však len o eros a senzus, ale aj o zložitý poznávací a uvedomovací proces, v ktorom sa odhaľuje psychické naladenie ženskej bytosti, komplex vzťahov zaľúbenej ženy, ktorá nemôže v plnej miere uskutočniť svoje túžby. Základnou reakciou je realistický záznam vedomia (nálad, predstáv, rozhodnutí) do umeleckých konštrukcií.

Ján Gregorec, 1979

Romano ňilaj/Cigánske leto

Cigánske leto je kyslé.
Má chuť drobných nezrelých marhúl,
sliviek odtrhnutých v júni.
Cigánske leto je skoré
zelené jablko
ukradnuté zo záhrady vo vilovej štvrti.
Nedozreté, nahryznuté a zahodené.
Je bezstarostné.
Má jedny šaty.
Noc ich operie,
hviezdy sa skryjú do látky
a ráno
vybehne Cigánka znova slnečná.

Cigánske leto, 1989

Amerika

(fragment)

Ach, Vianoce! Pravdaže, americké Vianoce!
Všetky pozlátky sveta,
všetky bezcenné sklíčka sveta
a všetko ihličie sveta
vo večnej vianočnej americkej cukrárni!
Ach, áno! A čertvé „cookies“
na plastických stoloch imitujúcich mramor,
na plastických tanierikoch imitujúcich porcelán,
na plastických vidličkách imitujúcich zuby,
pred živými neimitovanými turistami
a živými neimitovanými občanmi Ameriky.

„Záverečná!“ zvoní servírky.
„Záverečná!“ voňajú sviečky
vo výrobní amerických sviečok
„Candles maked in USA“.
„Záverečná!“ prášia na večné ihličie
čerstvá imitáciu snehu a neimitovaný prach.
Nikto nevstáva.

„Kto si-tu-raz-za-sad-ne,
zko-la-ča su-vypad-ne!
Več-ný-Christ-mas-bu-de-mať,
na-ži-vot-tam-von-ku
bu-de-už-len-spo-mí-nať!
Záverečná.
Len jedno dieťa utieklo pred umelým stromčekom.
Beží domov. Skutočná strašidelná tma
padá z neba ako závoj.
„Hej, ľudia!“ volá to dieťa.
„Hej, anjelik!“ volá naň strašidelná tma.
Zastavuje čierne autá.
Možno sú v nich ľudia? pýta sa dieťa
a otvára automatické auto.
Ale vyvalí sa z neho len vresk hudby.

(Majiteľ sviečkovej firmy je vážený človek. Mesto vybudovalo cestu až k jeho sviečkovej továrni. Chodby zdobia fotografie z dobročinných aktivít a zo stretnutí s bezvýznamnými prominentmi. Kúpil sanitku miestnej nemocnici! „Preto mám cestu až do domu,“ usmieva sa.) *Na počkanie, 2000*

Gustáv Hupka, básnik, prekladateľ, narodený vo Svätom Jure (1939). Študoval Filozofickej fakulte UK. Bol tajomníkom Umeleckej besedy slovenskej, Zväzu slovenských spisovateľov, šéfredaktorom Protifašistického bojovníka, redaktorom týždenníkov Predvoj, Život, tlačovým poradcom ministra kultúry, riaditeľom vydavateľstva Pallas, šéfredaktorom spoločenského mesačníka Nová cesta a teraz má svoje vydavateľstvo Ars Stigmy.

Debutoval v roku 1963 básnickou zbierkou Slnko vinohradov. Dosiaľ vydal 16 kníh poézie pre dospelých (Prsty milencov, 1964; Bohoslužba za lásku, 1969; Hviezdy neumierajú, 1977; Runy, 1984; Modlitby hriešnika, 1990; Katarzia, 1995; fragmenty, 2000), jednu pre deti a viacero kníh prekladov (Buonarotti, Leopardi).

Básne sú autorovou sondou do svedomia minulých rokov a zároveň akýmsi enigmatickým ponorom do vlastnej duše. Pohybuje sa v priestore času, určeného pre naše životy, ktoré sme museli prežiť v období plnom rôznych, často skrytých krutostí a klamstiev, ale aj úskokov a skrývania sa samých v sebe i samých pred sebou, hľadajúc oporu a záchranu v láske. Cíti v nich dych túžby po opravdivom ľudskom šťastí. Vrucnosť a zbožnosť veršov vyúsťuje do prosieb a želaní.

František Rojček, 1996

Po rokoch

Prišiel som pozdraviť rodný dom
Kolísku hlbkej cesty
medzi vinohradmi v tienistom náruči
štyroch slív zovretú
Sklonený nad rokmi
cítim ich dych
vyschnúť
Starých slív
ktoré kedysi otec
vysadil k studni
čo bola stredom tejto zeme
už niet

Rodný dom stojí tak ako svet
stečený zo svojho detstva
Nad Šúrom vyčkáva ráno s hmlou
akoby sa vracal
cez ňu spiatky

Do uzla viažu nás
pondelky piatky
Opreté o steny
minúty plynú
na dvore nie je už
ani starý stôl
ani čaše a džbán s vínom
Rodný dom zmenený
Čas zo mňa sníma vinu
Aj orech so mnou zostarol
hoci som nebol pri ňom

Runy, 1984

Stúpanie

Stratený nepokoj do mňa vchádza,
lomcuje mrežami kostí.
Rúca sa záhadne blízka hrádza;

neved' ma zas k zbabelosti.

Bôľ ohňa prichádza nebadane,
rozviaž búrlivých vln snopy.
Kde sú tie krotké a plaché lane...
S úzkosťou prúd svetla dopi

a príd' zas v podvečer k známej bráne,
sklop oči, no neskrývaj sa za ne,
bláznivý obzor v troskách nenúť mi.

Každý chce byť viac, než je pred ľuďmi.
Čo nikdy nečakáš, sa raz stane,
ňadrá máš hviezdami rozhojdané.

Bohoslužba za lásku, 1969

Vlnobitie

Všetko je také jednoduché,
tok rieky, spev a večný boj.
Trasieš sa v daždi jak dni suché,
prúd hnevu k nim však nepripoj.

Nie, neublížiš ani muche,
zradné sú ľudské zákony,
nemaj však pre boj srdce hluché,
keď svet sa zlobou kaboní.

Všetko je také jednoduché,
aj v búrkach nájdí správny let
a nemaj v boji srdce hluché.

Všetko je také jednoduché,
len vyrvi z útrap starý svet
a nemaj v boji srdce hluché.

Tvoj zlatý vek, 1971

Báseň je vrúcna modlitba,

ktorú sa básnik modlí,
aj ten, čo neverí v nič,
čo len o svetskej slávy dbá,
modlí sa za svet podlý,
na podlosť splieta svoj bič,
dych vzlykov v dobe žije,
s modlitbou poézie...

Večierka ako v kasárni
v smutnej tónine kvíli
tak ako život, ako svet,
ak sa čas veršov premárni,
nieť ho už v žiadnej chvíli,
naozaj nikde ho niet,
ten čas je mŕtvy navždy,
to zistí básnik každý...

Katarzia, 1995

Aký čas bez Boha to len žijeme?

Na zázrak lásky čaká dnes celá Zem,
v kúte chvíľ svoj smútok do dní preplačem.
Satanské orgie, podlosť v systéme,

nepokrstený čas slávu prežíva,
preto je duša sveta v nás vznetlivá.

Fragmenty, 2000

pripravil Ján Bábik

Michal Chuda, básnik, prekladateľ, narodený v Papíne (1947). Absovoval Filozofickú fakultu UK. Pôsobil ako redaktor v literárnej redakcii rozhlasu, neskôr v Slovenských pohľadoch. Potom pracoval v Ústave umeleckej kritiky a divadelnej dokumentácie, roku 1991 sa stal šéfredaktorom Vydavateľstva Spolku sv. Vojtecha v Trnave, neskôr redaktorom vydavateľstva Nové Mesto. Bol i tajomníkom Spolku slovenských spisovateľov, v súčasnosti pôsobí vo funkcii tlačového tajomníka ministerstva.

Knižne debutoval zbierkou básní Poľná omša roku 1970. Ďalej vydal básnické zbierky Bieliť plátno (1976), Biele noci (1977), Živá voda (1978), Štvorlístok (1985) a Tiché svetlo (1987), Jablko v dlani 1998. Výber z autorovej básnickej tvorby, doplnený novými básňami, vyšiel pod názvom Láska je dom bez zatvorených dverí roku (1993).

Chuda vo svojom básnickom jadre je tvorcom morálnych kategórií a systému hodnôt z nich pochodiacich. Vedie rodivosť svojej poézie po náročných cestách filozofie mravnej obrody človeka. Sólobásnik dnešných rozlôh programovej skladby poézie, čo verš i báseň, všetko poetické zasväcuje tomu, čo prerastá nielen jeho samého, ale aj človeka a poéziu, najvrúcnejšie smerom k transcencii slova a jeho skutku. Vravím teda o duchovnom až náboženskom podloží noetickej orientácie Chudovej tvorby.

Pavol Števec, 1993

Štvorlístok

*Aby sme mohli žiť,
potrebujeme sa obklopiť skutočnosťou,
ktorá trvá.*

Antoine de Saint-Exupéry

Prázdne sú ešte všetky vtáčie hniezda
a moja milá sa dnes ku mne vracia.
Vzdialeným vtákom sa to možno nezdá,
že otvára sa dávna skrinka hracia,

že naše prsty našli svoje noty,
čo behali tu smutné, bez osnovy.
Hnali nás neraz bičmi do samoty,
že láska nás už spolu neosloví,

že každý bude blúdiť v cudzom poli
a potom smädný klesať neraz do brázd,
sám ako klas, len v neústupnom bóli...
Aj bolesť musí ako dieťa dorásť,

aby raz priviedla ťa k čistej studni,
aj larva sa vždy mení na motýľa.
Ani ty, láska, na nič nezahudni --
tie prázdne hniezda nech ťa nepomýlia...

Štvorlístok, 1985

Hviezdny okamih

Už je to dávno, ako som ťa spoznal.
A predsa spoznávam ťa vždy
nanovo,
keď sa stretávame
po hlboko prežitom dni,
v ktorom každý okamih
chce byť naplnený láskou
ako studnička --
pokľakneš k nej a myslíš na prameň,

jeho vnútorná sila ťa vedie ku mne,
vzliakame sa zo svojho plameňa
ako pred prahom večnosti.
Nemáme už nič pre seba.
V jednom tele
dve duše zostupujú
na dno svojho jasu...
Bohatšie o hviezdny okamih.

Láska je dom bez zatvorených dverí, 1993

Prišť domov

Prišť domov,
vojsť ticho vrátkami,
pohladíť starý plot
a zastať pred rozpačitým
pohľadom mamy ---

(Vždy také jednoduché,
vždy také rovnaké --
vždy trocha neba zostúpilo
a radosť bola s nami.)

Skloniť sa k jej tvári,
ovanutý ďalekým hlasom
tohto dvora,
a nič nepočuť,
nič nevidieť,
iba jej novú vrásku...

Jablko v dlani, 1998

Slovenské slovo

*Tvoje slovo je svetlo...
(Ž 119, 105)*

Bolo aj tak, že v slovách bola tma,
tma ako nad priepasťou -- závan ducha
ich zaodial však do nového rúcha,
za svetlom zdvihli sme sa zdola, z dna.

Išli sme za ním. V stopách Cyrila,
veď s ním nás viedla berla Metodova.
Tak sa na krídlach slovienskeho slova
dobrá zvesť, brat môj, ticho šírila.

Z nej plynul život. Cesta za slovom.
To nápor bytia vyklenul ho -- chvála! --
až nad chudobou stála katedrála
s kupolou slzy v oku Pánovom.

Slovenské slovo, čisté, zvonivé!
Aj zvony zmĺkli -- zaznel jeho hláhol.
Patriarchálny pokoj na zem ľahol --
tak ako vekmi líhal po žnive.

Tu národ stál! A s vlastným jazykom.
A božie mlyny ďalej mleli deje --
tú múku bolesti vždy do nádeje.
Aj na chlieb žencom, slovo básnikom.

Jablko v dlani, 1998

Sme tu

Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž!
Ohňom sme šli, no prijala nás voda.
Láskou nám, Pane, srdcia otvoríš.

A tvoj kríž nám vždy novú silu dodá,
keď klesáme až k zemi, nevidíš?
Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž!

Preto nás každý ostrým slovom bodá
a zahnať chce nás do najhlbších skrýš,
no duchom lásky zarodí vždy pôda.

Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž.

Jablko v dlani, 1998

Videl som krásu v slove skrytú

Často myslievam na zázračnú
skrinku z bakelitu,
na čistý ľudský hlas,
čo oslovoval všetkých po mene.
A nebolo už iba naše slovo medzi nami.
Videl som krásu
v slove skrytú
a jeho múdrosť prebývala so mnou.
Už neboli sme sami.
Vznešené tiene blúdili mi snami,
akoby ušli z oázy.
Chvel som sa vo vánku
pred nesvojím dychom
a žil som cudzie životy --
jednoducho, ako keď vkladáš kvety do vázy.
Korím sa, brat môj, tvojmu hlasu,
čo zvestoval mi pravdu
i slobodu a krásu.
Nech tvoje slovo vrastá
do vln éteru
a nech si ľudia z jeho plodov
v príbojoch šťastia
vd'ačne naberú...

Jablko v dlani, 1998

Pavol Janík, básnik, dramatik, publicista, prekladateľ, narodený v Bratislave (1956). Vyštudoval filmovú a televíznu dramaturgiu na Vysokej škole múzických umení. Pracoval na Ministerstve kultúry, ako žurnalista, reklamný tvorca, od 1998 je tajomníkom Spolku slovenských spisovateľov.

Je autorom básnických zbierok *Nezaručené správy* (1981), *Zrkadlo na konci leta* (1984), *Do videnia v množnom čísle* (1985), *Hurá, horí!* (1991), *Niektu ako boh* (1998); súborov aforizmov *Dobrá zrada nad zlato* (1996), *Satanovisko* (1999) a *Pes hore bez...* 101 psín (2000), ako aj knižnej monografie *Vladimír Bahna* (1986).

Píše divadelné, rozhlasové a televízne hry. Prekladá z tvorby K. Kavafisa, L. Rugmanu a ďalších.

Janík svoju otvorenosť voči svetu násobí na naše pomery zriedkavou modernou mestskou senzibilitou, ktorá sa všemožne vyhýba sentimentálnym prírodným ornamentom. Tematicky je napojený „na linku -- muž a žena“, no jeho báseň vie o pnutiach a nebezpečenstvách čias. Nemalou hodnotou je aj schopnosť život napriek všetkým problémom optimisticky prijímať, a nielen optimizmus deklarovať.

Viliam Marčok, 1982

Na Janíkovej poézii je sympatické, že hoci niekde siahol aj po témach frekventovaných, vždy si nájde vlastný uhol pohľadu a neopakuje iných.

Jozef Bžoch, 1985

Janík je presvedčený, že irónia je jediný spôsob ako dôstojne žiť.

Tomáš Janovic, 1991

Úžas

Vystieram vodu,
v ktorej sa zračíš.
Krikom upchávam
tušené odtoky.

Takto zbavený reči
oslovujem ťa dychom.
Až sa ľadom zasklievaš predom mnou
ako pred prievanom.

Neúnavne búšiš pod meravou hladinou
a na okamih rozsvetuješ dno,
aby som uzrel deň,
ktorý sa v tebe ešte len zažne.

Nezaručené správy, 1981

Rodinná štúdia

Vždy, keď myslím na teba,
svitá nad Buenos Aires
a Atlantik má nevysvetliteľnú farbu tvojich očí.

Cudzokrajné vtáctvo
nám hniezdi na televíznej anténe,
až má z toho hlásateľka
perleťový účes
a úsmev dokonale blond.
Tvrdí, že večnosť trvá už celý rok.
Správy o počasí
za ňu hlási
dúhový papagáj.

Na svadobnú cestu
nám želá malú oblačnosť
a úspech veľký aspoň ako objavenie Ameriky
či rekordný let pštrosa z Austrálie
do európskej zoológickej záhrady.

Vždy, keď myslím na teba,
svitá nad Buenos Aires
a vietor víri letáky
všetkých aerolínií sveta.

Atlantik nepripúšťa nijaký ďalší svetadiel.
Je číry ako kameň vzácnéj čistoty.

Mihotavou hĺbkou sa napriek tomu podobá otázke,
ktorú naliehavo kladie tvoje telo.

Deti neúnavne hľadajú odpoveď
v doteraz nenapísaných knihách
a vystrihujú si z nich pestré obrázky.

Deje sa to v dome,
za oknami ktorého planie každý večer ohňostroj.

Vždy, keď myslím na teba,
svitá nad Buenos Aires.
Aj dnes je Atlantik z toho celý bez seba.
Je úplne sveloplachý,
aké bývajú len neviditeľné úkazy.

Nezarúčené správy, 1981

Divadlo Život

Život, ktorý znamená len divadlo --
taký život chceme stále hrať.
Ak vám dačo vtipné práve napadlo,
prezlečte sa do klaunovských šiat.

Život nami máva ako kyvadlo --
do kaluže z blata uteká.
Nikdy nie je, ako predtým bývalo --
to je pravda vskutku odveká.

Čas je ako pohár po vrch naliaty,
odznova a stále preteká.
Stúpame si sami sebe na päty
a chceme nájsť v sebe človeka.

Na duši a na opone záplaty...
Na konci nám smrť dá riadny mat.
Hrať tú hru sa napriek tomu oplatí,
že si bol, raz budeš iste rád.

Na javisku život našiel zrkadlo --
každý večer ožíva v ňom zas.
Ak vás čosi do divadla zlákal,
prenesme sa do pradávnych čias.

Zaujmite svoje prázdne sedadlo,
naučte sa život naspamäť.

Keby sa vám pri živote zivalo,
nechajte si vstupné vrátiť späť.
Niektoko ako boh, 1998

Kosovo
Horiaci
papierový Goethe
sa modlí
po srbsky
za štyristo mŕtvych detí

V Schillerovom kamennom oku
sa leskne slza ortute

Je to cigánsky plač
za malou rómskou vílou
na dne Jadranského mora

Krv
má neodolateľnú farbu
modravého svitu neba
z ktorého padá
ľahká a trblietavá
ako sprej májového dažďa
aby zúrodnila poranenú zem
z rukopisu, 2000

New York
Na vodorovnom zrkadle
vystretého zálivu
trčia hroty hranatého mesta
zabodnuté priamo do hviezdnej oblohy.

V ligotavom mori lúč
nádhorne stroskotávajú
flirtujúce flitrové lodičky
na твоjích vzrušujúcich nohách
plávajúcich v podpalubí
večerných brokátových šiat.

Odrazu sme nezvestní
ako ihly v labyrinte staniolu.

Niektoré veci berieme osobne --
siahodlhé limuzíny,
vypĺznuté veвериčky v Central parku
a kovové telo mŕtvej slobody.

V New Yorku sa predovšetkým stmieva.

Zažne sa trblietavá tma.

Tisícramenný luster veľkomesta
píše každý večer na lesklý povrch vody
Einsteinov odkaz o rýchlosti svetla.

A ešte predtým súmrak zaplaví
strieborné plátna newyorskej oblohy
hektolitrami hollywoodskej krvi.

Kam siaha ríša z mramoru a zo skla?
Kam mieria rakety štíhlych mrakodrapov?

Boh si kupuje hot dog
na dne šesťdesiatposchodovej ulice.

Boh je černochoch
a miluje sivú farbu betónu.

Narodil sa syn samého seba
v papierovej škatuli
od najnovšieho typu otroka.

z rukopisu, 2000

Anjela poznáš po perí

(Rodičom, ktorých už niet)

V mojich najvnútornejších vitrínach
sa zachveli všetky sklenené spomienky.

Na konci mlčania počuť vlnajúci dážď,
ako pošepky diktujú
svoj nezrozumiteľný telegram.

Svorka smutných anjelov
zavýja pri svite luny.

Rieka klesá od únavy,
smrteľná duša vody
v nej zľahka padá
na dno.

Cítim ortuť v žilách
po výbuchu krvi
-- to v mojich útrobach
vstávajú z mŕtvych
nadvukoví anjeli.

V hlave mi štartujú
ich ohlušujúce motory.

Keď vzlietnu,
nastane najhlbšie ticho,
v ktorom azda začujem
vzdialené perly,
ako sa sypú na parkety.

Mrazí ma ranná spoveď
zamrznutých slz
v mojich čoraz jesennejších očiach.

Niekoľko ako boh, 1998

Vojtech Kondrát, básnik, prekladateľ, narodený v Bratislave (1940). Študoval matematiku a fyziku na Prírodovedeckej fakulte UK. Pôsobil ako stredoškolský profesor, neskoršie vydavateľský redaktor a na ďalších pracoviskách v oblasti kultúry.

Debutoval v roku 1965 zbierkou Prázdniny šestnásťročného, ďalej vydal Stromy s nami tromi (1969), Spokornatenie (1972), Krajina (1975), Podobnosť krajín (1972), Rovina stola (1979) Správy z domova (1987), Zbierka nedoriešených úloh (1990), Zimopis (1992), Letopis (1995), Mám bosé srdce (1999).

Prekladá z češtiny (Skácel) a maďarčiny.

Pre lyrično jeho tvorby je charakteristické, že dychtivosť zmyslového opojenia sa v nej spája s túžbou dokázať oprávnenosť jeho existencie v živote človeka a pomenovať miesto, ktoré v ňom zaujíma. Duch či princíp slobody v Kondrátových básňach sa spája s úsilím poetického skúmania faktov. Cieľom je básnický definovať situáciu človeka v konkrétnych časovo--priestorových dimenziách.

Dalimír Hajko, 1990

Základom Kondrátovej tvorby je predstava o poézii ako stručnej, presnej a viacvýznamovej výpovedi, založenej na autentickom svedectve. To sa usiluje dosiahnuť prostredníctvom básnickej skratky, dotovanej vysokou mierou biografickosti a faktu.

Mária Valentová, 1999

Premena

Rozbilo sa dvoje hodín
Máme ústa po čerešniach krvavé
Prstami po tebe chodím
jemne ako bosou nohou po tráve

Jak pri rieke čakám kým sa osmelíš
jedným prstom -- ako dieťa
spávala si v bledomodrej posteli
Moja vlna zaleje ťa

Pod vodou sa chveješ celá
a od chladu tvojich štíhlych bielych nôh
tma okolo skamenela
zrútil sa na nás antracitový stoh

Rozbilo sa dvoje hodín
Máme ústa po čerešniach krvavé
Prstami po tebe chodím
jemne ako bosou nohou po tráve

Prázdniny šestnásťročného, 1965

Krajina

Triangulačné veže a rebríky
s už skoro práchnivými priečkami
až kam sa driape
(Rieky sa orú k moru) chlapec

Holuby poľné a holuby domáce a
zajace biele a zajace ružové a sivé
a sysle zmizli
(Rieky sa orú k moru) z mysle

Keď si sa spustil do tej studne napoludnie
až na dno prašivým psom otrávenej
(Rieky sa orú k moru) studne

Keď si sa troch hájnikov ani v noci nebál
keď si sa ale vôbec vôbec vôbec
(Rieky sa orú k moru) nebál

Stromy s nami tromi, 1969

Môj Žitný ostrov

V poslednej krčme
pri starej hradскеj
dedina s druhou
dedinou pije

(Obilné silá
tie nebotyčné
a nedobytné
nížinné hrady)

Stoh (alebo strom)
ten náhly výkrik
roviny -- stíchnu

Rybári mlčky
pošibávajú
lenivú riekú

Krajina, 1975

Matematika

1

Dokazuješ si inak známu vetu
Už nečakaná láska odrazu:
krása matematiky
jak krása púšte
je v možnosti že skrýva oázu

Raz navždy natiiahnutý pekelný stroj času vo mne tiká
Do smrti pykať
pre prvú lásku matematiku
To večné chvenie
pred hodinami matematiky:
máte ma
máte ma tiky

Ludolf van Ceulen
po celý život
spresňoval hodnotu pí
až na tridsaťpäť desatinných miest

(Čo na tom že počítač určil Ludolfovo číslo
na stotisíc šesťsto dvadsaťpäť miest?)

Opakuješ si za trest školskú báseň:
„V nedeľu večer na staromódnom cirkuse na Centrálnom

trhovisku

*manželia na visutej hrazde
Dvadsať rokov cvičia to isté číslo:
tisícprvý raz boja sa o toho druhého ako prvýkrát.“*

Tak strácame sa v týždňoch anonymity
žena a muž -- už dávno nie sme ja a ty

jak Gauguin hľadáme si každý svoje Tahiti
pre množstvo vzdávame sa kvality

Ponárame sa do vln anonymity:
konštanty dávno už nie
áno limity -- to si ty
Už nečakaná láska odrazu:
krása matematiky
jak krása púšte
je v možnosti že skrýva oázu --
akoby riekol Exupéry
(Ty tomu ešte stále veríš?)

Návrat tou istou cestou, 1983

Rozprávka o troch grošoch

Nech akákoľvek
je jeho pláca
chudobný človek
jeden groš vracia

Práca je v pravde --
v pravde je práca
(Čo druhý nájde
to prvý stráca!)

Nech akákoľvek
je jeho pláca
chudobný človek
vždy ten groš vracia

V kráse je pravda
v pravde je krása
(Stará či mladá
rozprávka vráť sa!)

Zimopis, 1992

Súkromná modlitba

Ďakujem ti Pane Bože nadránom,
že už som (že ešte stále -- azda -- som)

Ďakujem ti Pane Bože nadránom --
že už som (že ešte stále -- naschvál -- som)

Ďakujem ti Pane Bože nadránom --
že už som (že ešte stále --zasa -- som)

Ďakujem ti Pane Bože nadránom --
že už som (že ešte obraz nad rámom)

z rukopisu, 1998

Marián Kováčik, básnik, prekladateľ, narodený v Bystrej (1940). Vyštudoval elektronickú fakultu SVŠT v Bratislave. Pôsobil ako vysokoškolský pedagóg, v rokoch 1976--95 bol šéfredaktorom časopisu Romboid, istý čas pracoval ako generálny riaditeľ Národného centra pre audiovizuálne umenie na Ministerstve kultúry SR.

Prvé verše publikoval v Mladej tvorbe ako šestnásťročný. Vydal zbierky Súradnice (1963), Modré obdobie (1973), Medzimesto (1983), Vodoznak (1969), Pramienok (1980), Básničky zo psiny (1995), pre deti Presýpacie hodiny, Vrabceda a iné. Píše pre televíziu a rozhlas. Prekladá z poľštiny (J. Kochanowski).

Kováčikova tvorba je sebavedomá, ale autorsky i čitateľsky preverená ponuka plnohodnotnej poézie, ktorá pretrvala ako dôkazový a dodnes autonómne pôsobiaci materiál svedčiaci v prvom rade o talentovanosti autora.

Mikuláš Kováč, 1988

Námetovo je Kováčik autorom mesta i dediny, spontaneitu „rodeného básnika“ strieda s formálnou vycibrenosťou, ale aj tú odľahčuje zábavnou polohou.

Andrea Bokníková, 1999

Sonet o rodnom kraji

Je leto hlinené a vyžarujú žitá
V džbánoch sa zrkadlia nápisy na čele
Som guľka z olova čo na špirále kmitá
k sebe nás pritiahnu dúhové oceľe

Od rovín ku kovom z ktorých si horstvá zlievaš
kde kremeň o vodu zaiskril na môj zrod
semienko zvlnilo do rokov biele drevá
Strácam sa ako kruh z počiatku tvojich vôd

Cez uhlie v kolesách cez domávané dlane
kým vstúpim do hlíny čo stráži vodu v džbáne
v ktorom sa jesení a ako v oku je

ty budeš vyzváňať do rozpálených nákov
a stvoríš špirály a sťahovavých vtákov
ktorí sa rozletia na modré okuje

Vodoznak, 1969

Slnko nad Bratislavou

Nad vežami Bratislavy
každý deň sa slnko plaví
každý deň sa nad ňou vzdúva
jeho plachta zlatom napätá

A každý deň
Každý jeden deň
si to slnko
pamätá
Deň v ktorom prítiekol
sem Dunaj ako stružka
Deň keď si tu zahryzol
prvýkrát do okružka

Deň korunovačný
Deň pomazaný letom

Deň v ktorom šesťročný
Mozart sa hrá so spinetom

Deň starých kočiarov
a nových kočíkov
Deň v sieťach rybárov
a v sieňach vladykov

Deň čo si vypočul
reč Štúra na sneme
Deň čo v nás zostane
Keď lampu zhasneme

Deň zatiahnutý mrakom
Deň snežienkami biely
Deň v ktorom so žobrákom
sa Donner v dóme o plášť delí

Deň ktorý sadá si
k dubovým stolom viešok
Deň v ktorom začal sa
v tú jar tvoj nový dnešok

Deň škôl a tovární
Deň mužov z nočnej smeny
Deň obyčajný deň
Ten deň náš
každodenný

Modré obdobie, 1973

Pramienok

Vyviera spod skál pramienok.
Ústami
vodu v ňom vírim.
Nájdi si, pramienok,
tisíce zámienok,
len aby si zostal čírym.

Aj mesto,
farebný kamienok,
omývaj pramienok.
To jedno z tvojich aj z mojich
materinských znamienok.

Keď večer sklzne ti
košielka z ramienok.

Pramienok, 1980

Bernardín

Vybral sa raz
Jano do Londýna
Ako tlmočníka
vzal si bernardína
Lebo dal na slová
múdrych kamošov
že tam žil aj slávny
majster Bernard Shaw

Bernardín vyrastal na dvore

s mníchmi

vo švajčiarskom kláštore
A tak do Londýna
nešli vzdušnou čiarou
ale obsadili
vagón pre Švajčiarov

Lenže
vôkol Temže
Ba aj v samej Temži
Angličanmi
sa to len tak hemží
Aj keď sú to veľkí
milovníci psiarski
Nevie nik z tých psiarov
slovka po švajčiarsky

Ba ja takých Sirov
poznám iba zopár
čo poznajú slovko
geletka
či lopár

Čudovali sa tí
Lordi domáci
čo sú to za dvaja
čudní čudáci

Tak si tie dve čudá
mestom chodili
až sa Jano stratil
na Picadilly

Na námestí Picadilly
v centre Londýna
kde sa valí ľudstvo
ako lavína

Ako píšú všetky
vplyvné noviny
Jana dostal bernardín
von z tej lavíny

Na krku mal súdok
so slivovicou
A tá najviac zaujala
britských šľachticov

Nebola to whisky
sherry ani gin
A to bola senzácia
pre Londýn

Tam na Picadilly
stojí soška Erosa
pod ňou si dal z toho súdka
Jano do nosa

Bolaže to senzácia

pre Londýn
Ale iný názor
mal náš bernardín

-- Mal som zostať hoc aj
v Mníšku nad Hnilcom
ako blúdiť po Londýne
s takým opilcom
Básničky zo psiny, 1995

Eva Kováčová, poetka, publicistka, narodená v Rimavskej Sobote (1951). Absolovala Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici. Vyučovala hudbu na Ľudovej škole umenia v Hnúšti, pracovala ako redaktorka vo vydavateľstve, neskoršie v tlači.

Publikovať začala v časopise *Nové slovo*. Knižne debutovala zbierkou básní *Striedavo oblačno* v roku 1973. V roku 1978 jej vyšla kniha poézie *Zastavenie v čase*, tretia zbierka -- kniha ľúbostnej lyriky -- *Vážne vášne* v roku 1982.

Kováčovej poézie umožňuje čitateľovi pohľad do bohatého a diferencovaného vnútorného života nášho mladého človeka. Autorka sústredila vo svojej knižke Zastavenie v čase lyriku občiansku, reflexívnu, ľúbostnú i prírodnú.

Názov zbierky Vážne vášne pregnantne vystihuje charakter jej poézie. Autorka spontánne a bez zábran hovorí o (svojom) citovom živote, o citovom živote dnešnej (mladej) modernej ženy.

Hľadá (a už čiastočne nachádza) svoje miesto v živote:

*Sme tridsaťroční.
Bližšie k zemi
si rozumieme
sami so sebou.*

in: Vážne vášne, 1982

Labutienka

Labutienka, jemný vánok,
tichá chvíľa, biely sen,
neodchádzaj v kolísaní
bokov príliš krásnych žien.
Vieš, si ako sladkosť očí,
na iskierky zhorená.
Labutienka, rosa nehy,
čarokrásna premena.
Neodchádzaj ako láska
zamávnutím perutí,
obráť ústa stokrát k bozku,
nech sa hlava zakrúti.
Labutienka, jemný vánok,
tichá chvíľa, biely sen,
neodchádzaj vyslovená
vo vankúši drahých mien!
Ktože mi ťa, labutienka,
ktože vráti, vráti zas,
keď na krehký kalich rokov
neúprosne klope čas.

Striedavo oblačno, 1973

Čosi šťastia . . .

Milujem hory,
keď v nich horí
prvý vzdych rána.
V opare nadýchaná
básňou
zíva stráň.
Cez mraky slov slnko prediera sa

na rúbaň.
Srka sa mihne,
v očiach zvoniac placho,
malinčie zoschne
z kriku lesných vtákov.
Čosi šťastia z dlane vypijem,
ale neodíd', kým nerozdelím
sladkosť úžasu svojim snením.
Lúbim ťa ako svitanie, keď vstáva.
Asi si blízko pri srdci mojich hôr.
Akú len radosť lístie mi dáva
a zdá sa, že už skôr stretla som ťa,
hľadacieho do hlboka
môjho oka
zbozkávaného na mramor.

Zastavenie v čase, 1978

Nájsť správne miesto

Som zvyknutá na drsný kabát
beh cez mokré polia
a ustavičné
šepotanie stromov.

Blízko pri živote a smrti človeka
hýbe sa moje
svedomie.

Bosé nohy miesia cesto na chlieb,
srdce ponúkam miesto cukru.
Líham si v šťavnatej tráve,
umývam sa v sypkom snehu
a moje úniky do spánku
sú iba
šťastnou cestou k starobe.

Už dávno viem,
že kde si usteliem,
tam budem spať,
preto mi nechváľte páperové periny
a nenoste pritom
slamu pod hlavu.

Vážne vášne, 1982

Vlastimil Kovalčík, básnik, esejista, prekladateľ, narodený v Matiašovciach (1939). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pracoval ako redaktor vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, v Slovenských pohľadoch a v Literárnom týždenníku.

Debutoval básnickou zbierkou *Vstupovanie do erbu* (1965). Ďalšie jeho zbierky: *Médium* (1968), *Zrkadlo čoraz plytšie* (1970), *Aletheia* (1971), *Horiaca rukoväť* (1974), *Živice* (1979), *Vytrvalosť k otázkam* (1988), *Odras ohňa* (1993).

Intentívne sa venuje prekladaniu, najmä z poľskej literatúry (Norwid, Wojtyła) a francúzskej (Supervielle). O Zamagurí napísal knihu esejí (*Na severnom prahu*, 1983).

Kovalčík si vybral ku konečnej kráse básne cestu neschodnú, nevychodenú....
Ján Šimonovič, 1974

Poézia sa v Kovalčíkovej tvorivej realizácii dotýka hlbínnej, bytostnej problémovosti človeka a sveta. Dalo by sa povedať, že báseň je v tomto zmysle cestou, ktorá zvýznamňuje a usmerňuje krok toho, kto sa na túto cestu vydal. Celé toto bytostné úsilie a smerovanie má však svoje zákonitosti: pravda poézie sa otvára len vo forme otázky. Schopnosť klásť otázky sa v jeho koncepcii tvorby viaže so schopnosťou prenikať k esenciálnym problémom ľudskej existencie.

Kovalčík sa hlási ku koreňom svojho domova a ku kultúrnym tradíciám nášho ľudu...

Ján Tazberík, 1988

Čím

Citáty soli: sme už iba nimi z celku
toho, čím sme si bývali . . . ?
Láska, potom aj táto noc je soľničkou,
a naše duše, svojou hĺbkou sú jej podzemím.
Lenže až to je najnahejšie
a najčistejšie, čoho vôbec niet?
Tak ako ani tvárou času nie sú hodiny --
hoci tie zdánlivo značia v sebe!
Ó prevzácna slávnosť:
nedôverčivá misa mlčanlivosti, príležitosť bezzubých
váz, či naposledy pristavené šťastie --
ak znamená: „to, čo máme“.
Rovina, rovnučičká rovina,
teda najrýchlejšia plemenne, lebo všetkému
ostatnému na nej je pomaly, ba veľmi pomaly...
No blízko ku skalnému dlhu, za horami za dolami
od najstráženejších miest, a súčasne
uprostred márnej bedlivosti...
Či všade sú spretfhané mapy?
Takto sa stávajú skôr strážcom --
ako výkladom; ak len dostatočne napodobnia hrdzu.
Tú rýdzu ružu soli.

Aletheia, 1971

Medailón

Často -- i keď len v myslí -- vraciaš sa na tú nepodvrhnutelnú, vytrvalo tvrdú zem; k vencu štítov, s ktorými si sa mocoval z okna rodného domu až po bolesť zraku; k divokej rieke a v nej nehybnému letku kraja...

Však tak je, že spomínanie je cítiteľnou závorou toho, čo sa už pomínulo, že každé detstvo vhpne kdesi zaň, a čo sa omilostí, otvorená krv postupne zatiera?

Môžeš kdekoľvek zájsť, v každodenných stánkoch načierať radosť i obdiv, tak žiť pre zaľúbenie vo veciach, ktorých sa predkom nedostávalo.

No vo videní znova ti len vzlieta tá prudká zelenkáva rieka, a stojíš práve pri inej rieke; sú si tak veľmi príbuzné menom, hoci ich vody sa nikdy nestretávajú.

A myslíš na celú k nim navzájom priľahlú krajinu. Vieš, ako sa vzmáha a silnie prácou ľudu, zdravo rastie do budúcnosti a v dobrom priateľstve so všetkými bratskými krajinami.

Symbolicky, ale aj skutočne hraničné rieky: Dunajec a Dunaj. Slovensko medzi ne vkrídlené.

Horiaca rukoväť, 1974

Nálezisko

*„...lebo sa stal všetkým pre všetkých,
aby všetkých získal.“*

Život Metoda (Panónska legenda)

Archeológovia nevyučujú, že raz sa ešte možno podarí objaviť Metodov hrob.

Akiste, šiesteho dňa mesiaca apríla roku osemstoosemdesiatpäť nášmu prvoučiteľovi od tej chvíle, keď mu zapadol zrak, začali v tele presvitať kosti.

I uložili ho s dôstojnými poctami za spôsob sna a pod prah zeme -- to budúce práchno do prachu, ktorým sa v mlynici času nezadržateľne stali aj múry veľkomoravského katedrálneho chrámu. Ale Metodovo srdce tam nespočinulo.

Už za jeho života sa prepodstatnilo na živý jazyk, písomné pamiatky a činy dejinného významu pre Slovienov.

Hľa, po všetky dni ich potomkov toto nesmrteľné nálezisko vyviera ako prameň a zo svojich hĺbok bude naďalej napájať dedičstvo reči, kníh a zmyslu bytia.

Vytrvalosť k otázkam, 1988

Červený kláštor čiže Chlieb ducha

Ucho zámky rozškripané zubmi kľúča.

V šere goticky vzopätých dlaní vnútra chrámu prastarého kláštora kartuziánov a kamaldulov múry ešte domlčajú slová modlitby.

V echu: *„Fuge, tace, qiesce...*

Sic ama veritatem et pacem, id est Deus.“

Na dlažobnom jazyku krížovej chodby som rozpoznal takú záľahu prázdnych stôp, že pravé stopy prekryli. Nízko a bodavo kvitnúci ker jesenného slnečna belostne spriestornuje refektár.

Na tomto mieste smeli ste rozviazať kordu vzájomných rozhovorov, mlčanliví učení bratia.

„Memento mori!“

Ale nik už nevie presne udať, kde bolo to povestné skriptórium, v ktorom ste sa skláňali do vlastných tóní pred Bohom a pri práci aj na slovenskom slove. Vaše brká predľho vábili farbisté vtáčence majuskuly zosadnúť a inde zosadnúť na prah textu v našom rodnom jazyku.

Vy ste ho vzácne rozžriedlili, aby ustavične prúdil aj v reči nás budúcich. No ani jediný nápis tu neoznačuje, kde je miesto vášho posledného spočinutia.

Vy vždy skromní. Po vás neostali ani náhrobné kríže, ani cintorín. Lež pretrváva dúha vašou rukou napísaných kníh. Každý človek má v sebe aj svoj telesný hrob.

Prach do sídla prachu. A Slovo nebolo len na počiatku, bude aj na konci všetkých ciest.

Odras ohňa, 1993

Milan Kraus, básnik, prekladateľ, narodený v Tisovci (1924). Absolvoval Evanjelickú bohosloveckú fakultu. Pôsobil na viacerých miestach ako kňaz, od roku 1952 do odchodu do dôchodku pracoval ako redaktor vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ.

Debutoval zbierkou meditatívneho charakteru *Stromoradie ticha* (1944), nadviazal zbierkou občianskej lyriky *Vďaka a láska* (1952). V roku 1955 vydal knihu poézie *Lístok za listom*, v 1969 *Načatá pečat'*, v 1980 *Priateľstvo s chvíľou*, v 1988 *Spevokol*. Aj v zbierkach *Vychádzky do pološera* (1992), *Trpezlivosť kvetov* (1997) a *Ťažkosplavné more* (1998) nastoľuje základné otázky ľudského bytia. Výber z poézie *Zbierky* (1984) obohatil o nový cyklus *Básne v próze*.

Písal i eseje, prekladal (Södergranová, Sorescu a iní).

Kraus nie je básnikom-agnostikom, vyznačuje sa skepsou múdrych a tvorivých ľudí tohto sveta. V zbierke Načatá pečat' básnik na hamletovské „byť -- a či nebyť“ odpovedá prasto, no mnohovýznamne a mnohovýznamovo: „Som!“ Súbežne sa snaží prekonávať „trápenie a trápenie / z nepoznania z nepoznania“ (báseň Uzol), respektíve trápenie z vedomia neúplnosti a nenaplnenosti svojho poznania. Vidí svet, aký je; vie o zložitej dialektike mnohotvárneho života so všetkými jeho hranami, útrapami a zauzleniami, so všetkými protikladmi, kolíziami a konfliktami, s náhodami a tajomstvami, závratnosťou i zázračnosťami. Vidí svet, aký je -- a miluje ho, ale sa nenazdáva, že všetko, čo sa deje vo svete, treba pasívne prijímať ako nemenné a nemeniteľné fátum.

Ivan Plintovič, 1984

Somnambul

Ach keby moja matka bola spartská mať
a ožili by fresky starej steny
už dávno by som krk mal vykrútený
bo život život neviem milovať

so slzou večnou vítam vesnu nahú
prstami píšem báseň do zeme
o horkú skyvu chleba žobreme
hoc nebo dáva teplotu i vlahu

len veštbá spozná taj cesty neskončenej
láska sa sperlí v bozku na juhu
naznačí báseň ticha na dúhu
bo hviezdy blednú a stále je ich menej

Stromoradie ticha, 1944

Aj básnik si len spieva

A básnik si len spieva,
celý je zadumaný,
do čaše víno lieva

zo srdca, jaj, z tej rany,
takže sa rozoznieva
báseň na všetky strany.

Krv vrie a pohľad planie...
Ach, ako dobre mi je,
keď slza lásky kanie

a vo verši sa skryje.
Úžasné vinobranie,
trhať plod poézie!

Trhať plod svojej duše,

keď priblíži sa chvíľa
tie tisíclisté ruže,

o ktorých mladosť snila,
tie ruže mojej duše,
čo slza postriebriła.

Listok, za listom, 1955

Si džbán

Mohol by ťa volať
tisíc menami:

Zeleným bleskom,
troskou, slzami.

Ale ty si džbán
s vínom tajomným.

Poteším sa? Opijem?
Otrávim sa ním?

Priateľstvo s chvíľou, 1980

Pusto

Mám len o šesť rokov mladšiu sestru a už si nerozumieme - - hovorí
dvadsaťtriročná, ktorá neznáša tridsaťosemročnú, táto nechápe päťdesiatničku, ktorá len
ťažko vie zniest' sedemdesiatdvaročnú.

Na bežeckej dráhe je pusto. Prižmúrené je jej elipsovité oko. Chrbtom si stoja
nevšímavé pretekárky.

Opustená štafeta sama sa tacká k cieľu.

Básne v próze, 1984

KRČAH

Krčah maľovaný steny nepriehľadné
čosi utajuje niečo skrýva na dne

sľuby občerstvenia sladkosť ilúzie
opatrujte krčah nech sa nerozbije

chodcom povzbudenie dúha nad životom
aj keby bol prázdny a ja neviem o tom

Trpezlivosť kvetov, 1997

Deň po dni

A už je zase temer po lete.
Koľko?

Možno desatinu
som uskutočnil z toho,
čo som chcel.
Deň za dňom
ako ľahký vánok
odletel.

Kto je tu vinník?
Kde je ukrytý?
Ja sám?
Som žiadal primnoho,
nemožné čakal, plánov
veľa mal?
Alebo deň za dňom sa príliš

ponáhľal?

Akýsi maliar chodí po lúkach.

Obraz.

„krajina v lete“

by namaľovať, zvečniť

ešte chcel.

Nestihol,

z plátna hľadi iba

úmysel.

Trpezlivosť kvetov, 1997

Teodor Križka, básnik, prekladateľ, narodený v Košiciach (1956). Absolvoval Literárny inštitút Maxima Gorkého v Moskve. Pôsobil ako redaktor týždenníka Nové slovo, vo vydavateľstve Smena, ako šéfredaktor mesačníka Plameň, istý čas aj na Ministerstve kultúry. V súčasnosti je šéfredaktorom časopisu Kultúra.

Knižne debutoval zbierkou tradičných poetických foriem Zaklínanie jari (1983). V roku 1986 vydal knihu poézie Pokojná v nepokoji, o rok neskoršie zbierku Slnecná noc mesačný deň.

Je zostavovateľom ľúbostnej poézie mladšej generácie Z tmy svieti tvoja dlaň (1986), autorom viacerých kníh pre deti (najnovšie Pošepkala vložka nehu do oblôčka, 2001).

Systematicky sa venuje prekladovej tvorbe z ruštiny (Jevtušenko, Pasternak) a nemčiny.

Križka programovo nadviazal na umelecký odkaz klasickej literatúry. Rodný kraj, minulosť predkov a prítomnosť ich úsilia v našom živote -- to sú najčastejšie motívy jednotlivých básní, ktoré vyúsťujú do humanistického postoja, odmietajúceho akékoľvek násilie. Tento protivojnový postoj kulminuje v sonetovom venci, ktorý tvorí druhú časť zbierky Pokojná v nepokoji. Zároveň dokumentuje prihlas autora k filozofickému odkazu a mravným hodnotám kresťanstva.

Jaroslav Rezník, 1997

Sú ľudia

Sú ľudia, ktorí potrebujú k piesni
bezbrehý domov, život bez smrti.
Priestor i čas, ba vesmír je im tesný,
aj prostý človek príliš podkutý.

Hľadajú sféry pre široké krídla...
Ak sa ich spýtaš, načo toľký vzlet,
neodpovedia, iba oči mydlia --
ryžujú zlato, kde ho dávno niet.

A sú zas iní, ktorým stačí malý,
akomak tichý kúsok otčiny,
aby sa v nich raz plne rozspievali
ich večne uchodiacie hodiny.

Zaklínanie jari, 1983

Kytica

Koľko je kvetov! Nijaký sa k tvojmu menu nehodí.
Najkrajšia kytica sú pre teba len zbožne národy,

keď strážia sviečku, aby horela, kým inde zhasína.
Najkrajšia kytica je pre teba i táto krajina,

ten dvojkriž, o ktorý je národ pod Tatrami opretý.
Najkrajšia kytica sú jeho ustavičné obety.

Slovensko, to je pieseň
vypálená vetrom do dreva --
aj moja matka sa ju každé ráno ticho modlieva.

Slovensko, to je pieseň
vytesaná dažďom do skaly --
kvapkami našich kolien, ktoré na ňu kľakali.

Odlievali ju naše ruky ako zvony do kovu,
do zvonoviny potu, krvi, a vždy odznovu.

Slovensko, to je pieseň po prvé, i po druhé, i po tretie,
nepochopíte ho, ak milovať a trpieť neviete.

Len načri do rosy, načri do vína alebo do mlieka,
napi sa zo studne,
nech ťa premení v človeka.

Dotkni sa zeme kolenom, dlaňami, hrud'ou, perami,
akoby si sa dotkol neba nad nami.

Láskaj sa s hlinou ako s milenkou
a myslí na obe --
nahmataš poklad ukrytý v prečistej nádobe.

Podrž si na jazyku chuť, čo sa krásy nebála.
Slovensko, to sú husle vyňaté z Božieho futrála.

Slovensko, to je loďka -- lopatky jej kormidiel
bezpečne drží v rukách Stvoriteľ.

Slovensko, to je Noemova archa -- ak ťa inde odmietnu,
tu, Pane, si vždy doma. Veď ho, posvieť mu.

Prichyť sa tejto krajiny ako bodľačie o sako,
lebo si svetlo, a to svetlo dopadá na všetkých rovnako.

Preč, Bože, preč so všetkým, čo ťa nám tají a upiera.
Preč s blenom na perách z cudzieho taniera.

Spravil si mnoho zázrakov, ešte raz zázrak zrob.
Nech Slovensko nie je len tebou opustený Jób.

Slovensko, to je krajina zakliata
do hudby a do piesne.
Hrá každou farbou dúhy. Hrá, kým neklesne

do prachu. Hrá aj s tvárou zababranou od hlíny.
Aj v mlčaní hrá ako voda prúdmi spodnými.

Vstúpil si na túto zem, do jej požehnaných obrysov.
Slovensko si ťa víta modlitbou, najdrahšou kyticou.

Človek vie mnoho. Vie, a predsa blúdi, predsa uniká.
Slovensko --
svieca zažatá uprostred tvojho svietnika.

Zo sviece kvapká vosk, krvavý ľudský pot.
Svieť, Pane, do tej tmy, lebo ty, nezhárajúci knôť,

si jediný, čo svietiš do slov, do hudby i do činov.
Vstúp,
Slovensko ti bude dobrou otčinou.

in: Slovenské pohľady, 1999

Milan Lechan, básnik, , narodený v Michalovciach (1943). Absolvoval Filozofickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove. Pôsobil vo Vydavateľstve Osveta a v Knižnom centre Žilina.

V literárnej tvorbe sa sústreďuje na tvorbu poézie a krátkych humoristicko-satirických foriem, aforizmov, sentencií, epigramov. Knižne debutoval zbierkou aforizmov *Čo je láska* (1970). V básnickej zbierke *Žena, ulica, dlaň, kosť* (1982) dominuje svojská metaforika a neočakávané prirovnania, ale aj viacrozmerná výrazná myšlienková pointa. Humoristické básničky zo školského prostredia zhrnul do knihy *Učebnica na prestávku* (1988). Vydal ešte *Pele-mele-chan* (1991), *Milan Lechan a iné básne* (1994) a *Láskovanie s (h)láskou* (1998). Systematicky spolupracuje s časopismi a rozhlasom.

Lechanov humor lieči. Nie je to nič, čo by vychádzalo z iných sfér, to veselé, láskavé, ale tiež ironické prenesené do básni, vzal priamo zo života, z ulice, z krčmy a ešte -- z jazyka. Prišiel pred mnohými rokmi s vlastnou metódou hľadania vtipu -- v slovách. A dodnes sa mu to darí. Jeho kamalambúry, slovné hračky, všakovaké poprekrúcaniny vylúdia úsmev aj na tvári toho najzatrpknutejšieho nadudrenca. Do Lechanových básni vchádza súčasnosť možno len po špičkách, ale je tam a chichoce sa na plné ústa.

Ondrej Čiliak, 1998

Klišé

Sme si cudzí v núdzi
(z ktorej si nerobíme cnosť).
Ani kosť, ani srdce
nie je naporúdzi.
Dost'.

Už to mám všetko napísané;
len to hodiť na papier.

Žena, ulica, dlaň, kosť, 1982

Terapia

Moja stará je od narodenia dôsledná,
preto chodí vždy a všade,
namojdušu, posledná,
nuž je potom terčom
objektívnej kritiky,
a tak sa ide spláchnuť
do najbližšej putiky.

Ja však pri plnom vedomí
predvádzam sa na našom priedomí,
to jest, brúsim si sekeru, eventuálne kosu,
a zamýšľam z dlhej chvíle
spísať dáku recenziu a či glosu.
No keď ma už smäd riadne zmáha,
a kvôli rýmu vlastne drví,
utekám ozlomkrky,
aby som bol vo výčape
zasa prvý.

Pele-mele-chan, 1991

Reklamné spravodajstvo

Moje srdce mieri
na tvoje magnetické miery,
na tvoje jablká v župane,
na tvoju striedku v prostriedku.

Chytrý pod' sem,
môj sladkokyslý sen,
na,
tu ma máš do dna,
vezmi,
no tak ber,
prebúdzá sa vo mne divá zver...

Čo tam po tom,
vraviš mimochodom
a ukážeš mi chrbát,
najkrajší chrbát
v strednej Európe.

Milan Lechan a iné básne, 1994

Večer pri samovrave

Ja tú báseň
nerozchodím,
stále sa mi tisne do pera.
Dobiedza, prosí,
vyhráža sa,
tlačí ma v žalúdku
ako rýchla večera.

Nechcem sa chváliť,
a možno mi ani veriť nebudete,
ale ja som taký plodný autor,
že musím pred písaním
užívať antikoncepčné pilulky.

Láskovanie s (h)láskou, 1998

Ján Majerník, básnik, prozaik, publicista, narodený v Senici (1936). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pôsobil ako učiteľ, ako redaktor v Mladej tvorbe, Romboide, vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, bol aj šéfredaktorom Literárneho týždenníka atď.

Debutoval básnickou zbierkou Okamih dospievania (1967), ďalej vydal knihy poézie Stalo sa (1978), Skadiaľ (1979), Za svetlom v okne (1982), satirické verše Na huby šiel som (1985), Pornogramy (1991).

Napísal dve knihy próz (Rastú!, 1980; Spamäti pero tiká, 1999). Preložil dve desiatky kníh poézie, najmä ruskej.

Glosuje literárny, spoločenský i politický život.

Majerník presviedča, že aj v malej knižke (o hubách) sa dajú vyrozprávať veľké veci. Pravda, ak sa ambíciám nadradí požiadavka životnej plnosti, úprimnej pravdivosti, bytostného chápania pohybu sveta a vecí v ňom.

Alexander Halvoník, 1980

Majerníkove zbierky reprezentujú osobitnú, poetologicky vyhranenú koncepciu literárneho videnia. Hľadačstvo v oblasti psychologického a sociálneho postoja ku skutočnosti sa v jeho tvorbe naplňa originálnou básnickou formou. Vo svojich zážitkoch a skúsenostiach hľadá hlbší životný zmysel, ktorý vyslovuje vo forme reflexívnej básnickej výpovede; v nej originálnym spôsobom spája prvky subjektívnej úvahy so všeobecným zmyslom dejín, života a tvorivej práce.

Vo svojej satiricko-humoristickej tvorbe sa predstavil ako znamenitý štylizátor polemických a parodických literárnych výpovedí.

in: Slovník slovenských spisovateľov, 1984

***** V každej žene hľadám trochu teba**

v každej tvári hľadám tvoju tvár
Nebola si ani anjel z neba
podobala si sa na pohár

Každú noc sa budím vo výkriku
každý deň ma udiera jak päť
Do rokov si nesiem na jazyku
doživotný smäd

Okamih dospievania, 1967

Pravda

Pravda! -- Ja o nej poznám veľa.
Jej hlas mi vždy bol najdrahší.
Bohovia si ju nerozdelia
v hre pri hazardnom mariáši.

Jej trpezlivým slovom večným
kdeko sa ľživo honosí.
No jej sú cudzie sladké slečny,
neznáša zlaté podnosy.

Pravda je ako voda v studni
-- čistá a prostá, hlboká.
Pravda je úsvit nezáludný,
ktorý ťa budí z obloka.

Je v tvrdých dlaniach zapísaná,
zasiata v brázdach našich čiel.
A nie je ťažká žiadna rana
na cestách, ak si za ňou šiel.

Stalo sa, 1978

*** **V živote pritrafi sa chvíľa --**

sklame ťa priateľ, zradí milá
a zrazu prikvačí ťa strach,
zaviazneš bez opory v tmách.
V živote býva taká chvíľa

pre básnika i kozmonauta
ťažká -- keď priestor naplnia
prízraky ľstí a na vlnách
podlosť a lož sa hlási, máta

a láka sladko: vzdaj sa, vráť sa!
Pretŕhajú sa spojivá
s pravdou, tma tieňmi oživa,
bezpečná Zem sa kdesi stráca.

A nezažne sa ani bója,
o cieľi nemáš potuchy,
signalizujú poruchy
litery písacieho stroja.

V živote býva taká chvíľa.
No o to viac si vtedy ver
a snaž sa držať priamy smer.
Len beznádej vždy zahubila!

Len kozmonaut a básnik má
tú nepochopiteľnú smelosť,
trénovanú na osamelosť,
ktorá je iným neznáma.

Skadial', 1979

Chcel som to v próze...

Chcel som to v próze, poviem vo verši:
Na huby šiel som --

došli ku mne chýry,

aj do očí ma kdekto vyhrešil,
že lyrik, hľa, sa púšťam do satiry.
Že ma už iste život neteší.

Nech teda budú trochu múdrejší:

Raz pri vode, keď holdoval som letu,
na starom hrnci ako na noži
-- z bahna tam trčal -- zrezal som si päťu.
Hompáľala sa iba na koži.

Pricapil som ju, zašiel na bicykli
do nemocnice. Kto by nechcel žiť?
Tam do päty mi injekciu pichli
a krivou ihlou dali sa ju šiť.

Zašili -- lenže asi náhlili sa:
presvitá, vidím, špina spod kože!
A päta... Čo má päta robiť? Hnisá!
Teplota stúpla. Čo tu pomôže?

Nuž prišiel lekár. Otrčam mu, bledý, päťu.

On vopchal stovku do vāčku
a pozrúć na mňa, s autoritou vedy
vyhlásil pevne, že mám... žltāčku!

Tā diagnóza nebola mi svätou.
Vylízal som sa. Sám a ako pes.
A nestala sa Achillovou päťou
päťa, čo občas pobolí i dnes.

A tu by mohol byť už koniec básne,
múdrejšiemu už malo by byť jasné.
No pre istotu:
Dávny Achilles
čudoval by sa, čo má bratov dnes
a aké časom zaujali posty!

Nuž skúma lyrik päty spoločnosti --
či v topánke ju kameň neomína,
či nie je v päťe zašitá i špina.

Na huby šiel som, 1985

Ked' na základe triezvych úvah

vydáš sa, neskolí ma psota.
Ušla si z lásky, z nábrežia,
neujdeš zo života.

Budeš mať muža, byt a deti
a skriňu pekných šiat.
Ja v ošúchaných nohaviciach
denne ťa budem predbiehať.

Pešo i vlakom, loďou, lietadlami,
v ktorých sú skvelí stewardi.
Budem mať možno usmolený golier,
no im to nevadí.

Nevyhneš sa mi v celom svete,
ozvem sa ako clivota
z rádia, knihy, v Litgazete,
na všetkých vlnách života.

Rádio vypni, zavri knihu,
noviny môžeš roztrhať,
nevypneš pamäť, nespáliš ten
nezničiteľný automat.

Nuž odišla si. Dobre.
Si ešte tu,
ja ďaleko.
Láska je relatívny pojem
v samote nad riekou.

Voda má čas, 1990

Vojtech Mihálik, básnik, prekladateľ, narodený v Dolnej Stredě (1926). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pôsobil ako vydavateľský redaktor, predseda Zväzu slovenských spisovateľov, bol šéfredaktorom vydavateľstva Slovenský spisovateľ, istý čas sa aktivoval v politických funkciách.

Vydal zbierky poézie: Anjeli (1947), Plebejská košeľa (1950), Spievajúce srdce (1952), Ozbrojená láska (1953), Neumriem na slame (1955), Archimedove kruhy (1960), Vzbúrený Jób (1960), Típkky (1963), Appassionata (1964), Útek za Orfeom (1965), Sonety pre tvoju samotu (1966), Čierna jeseň (1969), Trinásta komnata (1975), Posledná prvá láska (1978), Účasť (1983), Nárek (1987), Pakľúčová dierka (1989), Impertinencie a iné smútky (1989), Velebný pan z Maduníc (1990), C. k. muzikus Mozart (1992), Rodisko (1996).

Písal aj pre deti. Prekladal z antickej, francúzskej, talianskej a poľskej literatúry.

Mihálikova poézia už od zbierky Účasť (1983) dôsledne pokračuje vo svojom obnovenom úsilí o pravdivé, a teda nevyhnutne aj kritické zobrazenie morálnej tváre našej súčasnej spoločnosti, t. j. najmä tých javov, ktoré hromadne hyzdia túto tvár. Že je teraz v tomto úsilí aj zosilnená črta satirickej „impertinencie“? Za to môžu tie javy, ktoré si iný prístup ani nezaslúžia, aspoň nie od básnika, ktorému je pravdivosť básne zákonom. A že mu je pritom aj trochu (ba dosť) smutno? ... Smútok tu vyplýva z faktu, že sa básnik nezdáva spoločenských ideálov mladosti, a predsa musí vidieť, ako ťažko či namáhavo si kliesnia cestu k naplneniu cez húštiny neautentickej, no tým bujnejšej vegetácie morálneho marazmu a existenciálneho príživníctva.

Stanislav Šmatlák, 1989

Prebúdanie

Na koho, dievča, myslíš?

Na vás.

Vie o tom mamka?

Vie.

Koľko máš rokov?

Dvanásť.

Bozkaj ma.

Nie.

Prečo?

Som ešte mladá.

Nikto tu nie je.

A ak je?

Neľúbiš ma?

Nie, mám vás rada.

No, tak ma bozkaj.

Nie.

Neumriem na slame, 1955

Siroty žijúcich rodičov

Vzdialené oči, čo všetkému rozumejú,

majú sirotu žijúcich rodičov.

Hľadeli do nemých, nadutých tvári,

v ktorých sa rozbila láska,

ich krehké myšlienky šľahalo sebeckto,

nevera pri nich si odopínala gombičky

a videli aj obnaženú bolesť samoty.

Siroty žijúcich rodičov

nevrvia: Bolí sme v divadle,

otecko priniesol rybu.

Hovoria: Otecko u nás už nebýva,

mama sa bude vydávať,

len čo jej povolia rozvod.
Do ich dospelých očí
zmestí sa bába i frivolný úškrn.
Trasú sa, trasú
v príboji hystérie
a zhrdené, zranené srdce tých,
čo nevládku sami niest' krivdu,
špinavú spáľňu pred nimi otvára,
nenávisť ich učí.
Siroty žijúcich rodičov
sú zabudnutou, zmrznutou slzou
v jarnej záhrade.
Keď pôjdeš z výletu,
ovenčená džavotom svojich dcér,
aj pre ne odtrhni úsmev a kvet,
pre ne,
pre privčias múdre a smutné
siroty žijúcich rodičov.

Típkky, 1963

Zlé chvíle rozlúčok

Zlé chvíle rozlúčok si smieme skryť
len dolu v srdciach. V smelej, prudkej dráme
života kto by očakával samé
výlety k ružiam, lety pod blankyt?

Túžba je najmocnejší ľudský cit.
Jak veční milenci sa stretávame
vždy na pár dní, vždy nové spoznávanie.
A ja by nikdy nechcel inak žiť.

Viem, že ti neraz prejdú bledou tvárou
bolestné, tvrdé slzy samoty.
V zápase za svet bez slz, bez požiarov

poznám tie slzy priam tak ako ty.
No keď sa vraciam ošľahnutý jarou,
vyjdi mi, prosím, kúsok oproti.

Sonety pre tvoju samotu, 1966

Na želanie

-- Napíšte báseň osobitne pre mňa...
Ja dlho potom držím slúchadlo
a v ňom mi placho svetielkuje z temna
čosi, čo dávno prachom zapadlo.

Kedy som písal verše na želanie
a kto mal vlastne o ne záujem?
Ak sa mi všetko skotúľalo z dlane,
je rozumné, že za tým banujem?

Len preto chcete báseň, že ste smutná.
Ale keď šťastie zaplaví vám hrud',
ach, aké bude ľahké zabudnúť ma
a nechať verše prachom zapadnúť.

Trinásta komnata, 1975

*** **Niekedy sa mi sníva,**
že čítam knihu v cudzom jazyku,

napríklad v španielčine, ktorú ovládam
len slabo.
Zato celú noc ju čítam,
prečítam hádam dvesto strán
a všetko mi je zrozumiteľné.
Vlastne aj musí byť, veď len môj mozog
skladá ten cudzí text, aby som mohol čítať.
Skladá -- a z čoho? Asi z Dona Quijota,
ktorého fragmenty som lúštil ako študent,
z krátkych pobytov na Kube a v Mexiku,
z filmov a z novín -- iba z trosiek znalostí,
ktoré ma v bdelom stave robia hlupákom.
No vo sne všetko viem! A to je predsa dôkaz,
že čo raz vojde do hlavy, už navždy
v nej zostáva, že nestratí sa nič,
aj keď to roky zasypú, aj keď sa človek nazdáva,
že zabudol. Sen vyplavuje „zabudnuté“.
Ach, môcť tak využívať celú hlavu,
so všetkým, čo je v nej! A možno, ktovie,
možno je pre človeka šťastím,
že najmúdrejší je, keď spi.

Nárek, 1987

Kaktus

Na miestach, kde sa nedostáva vlhky,
musí žiť kaktus. Aby nevyschol,
aby zabránil vode v odparovaní,
premenil svoje listy na trne.

Blažená moja mladosť!
Vlhky a šťavy som mal nadostač,
nuž veselo som si šumel zeleným lístím
v dažďoch aj v páľavách.

Teraz, keď cítim, ako vysychám,
šúl'am si vlastné listy do hrotov
a celý obrastám trnám:
bránim sa ako ten kaktus.

Len preto ti to prezrádzam,
aby si pochopil, že spev sa môže škl'abiť,
že človek dýcha,
pokým mu v trňoch tajne šumí
nezabudnuté lístie.

Napokon od života k smrti,
od slávy k poníženiu,
od Kvetnej nedele k Veľkému piatku
je len tak ďaleko
ako od vavrínového venca
k trňovej korune.

Impertinencie a iné smútky, 1989

Potreba žiaľu

Nežila láska, za ktorou sa nežiali.
A boli sny, čo okolo mňa bežali?

Napokon utiekol som aj sám od seba
a za mnou šľapaj piesne, pýr a pahreba.

Jozef Mihalkovič, básnik, prekladateľ, esejista, narodený vo Veľkých Kostoľanoch (1935). Absolvoval Vysokú školu chemickotechnologickú v Pardubiciach. Pracoval v cementárni v Supave, krátko bol riaditeľom Múzea Ľudovíta Štúra v Modre, pôsobil vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, v literárnej redakcii rozhlasu, v Revue svetovej literatúry, Romboide, v Národnom literárnom centre.

Vydal zbierky *Lútosť* (1961), *Zimoviská* (1965), *Kam sa náhlite* (1974), *Približné položenie* (1978), *Príležitostné básne* (1988), *Modranské reflexie* (2000) a 20 básní (2000), vyšli mu výbery z tvorby (*Albá*, 1972; *Plodnosť*, 1985).

Prekladá z francúzštiny a angličtiny (Desnos, Wiliam C. Wiliams).

Mihalkovič zaťažuje slovo, zhmotňuje ho, najradšej by ho postavil na stôl ako chlieb, alebo odtrhol zo stromu ako jablko. Vyberá z plynúceho času zážitok, sekvenciu, udalosti, nechá sa nimi opracovať, aby ho znovu vložil naspäť do tečúceho času. Poznačeného sebou, ktorý je poznačený inými.

Daniel Hevier, 2000

O Mihalkovičovi sa dá povedať, že je literatúrou očarený. Očarený v tomto zmysle: Kým predtým nechával vstupovať do svojich básní najmä fakty a výjavy reálneho, surového života, či už vidieckeho alebo mestského, dnes nadobudli prevahu fakty kultúrne, jeho básne sú sui generis rozhovormi, listami či poctami živým-mŕtvym.

Jozef Čertík, 2000

Ohnisko

Netráp sa. Nájdemu svoje miesto. Z rastliny ticha
v izbe opadával tvoj dych.

Pracujem, kde
nedovidiš, princezná
nádob z emailu, Veronika
handričiek nad sporákom, nevidíš
ponad strechu nad hlavou,
do akej klietky vyvanul náš dym a vybaľuje
skrčené napätie.

Pre kvapku ópia vymieľáš zvyšok maku.
Je uhol proti slnku, pri ktorom pošliapeš
vlastný tieň,
sú noci, premodlené k božstvu hniezda
pod pazuchami stromu.

Dní sa nedopočítaš.
Jediného mesiaca nepreskočíš, aj keby nebol
zvoncou v zapadajúcom slnku.

Rukami pohybuješ ako pri plávaní
nazad. Až do koruny vkročíš. Až je strom
rukou, načierajúcou zhlboka.

Je zima.
Röntgenovou snímkou lesa vidno
na ústup zajaca pred hrdzou
na kožu chu líšky.
Sneh padol v poli. Už je studený.
Severák, ako zo žartu, motýle rozvešoval
na zemi. Štyria chlapi

popravovali trám; usadia sa

nízko; a pod jedinou hviezdou
vyťahovali z tašky chlieb
a ovocie. Dolu
hlinisko, zaviata už povest'
s koňom, ktorý sa splašil u kováča a dosiaľ
vlečie za sebou uzdu
potoka; pripomenulo im, ako raz,
ešte za chlapčerstva, dorazili
na vyprázdnené ihrisko.
No prehánky, var vzduchu
v pásme gaštanových korún
a žrde nad hladinou polí museli byť
návykom prírody, zakoreneným z čias,
keď na týchto miestach bývalo more.

Továreň na zámornej strane dediny
sa vydúva v tvare, znútra po roky
vytepávanom. Je tma. Vzduch
po požiari, a po návrate
cez vypálený krov poznove vymeriava
studne. Je pokoj, tep
vody v hĺbke; teplý povrch
role. A my, sčasti
za nebo a sčasti proti
zemi, sadíme stromy k oblohe. A vystúpime zas
len po ovocie.

Vyberáme sa do hôr. Pôjdeme
proti vode. Vo hviezdú uveríš; a prúd, hoci nie rukou,
ukazoval; na päť prstov sa rozvetví, do kopca
bude si navliekať ženský prsteň,
a my ho stratíme (a nemôžeme nájsť).
Búrka je blíž, už
neujdeme. Začína sa sólový tanec lista
na tému hrobového ticha. (Nájdeš
odpečatený strom.) A bez ostychu
spytujeme sa na podstatné veci.

A tu sa rozhovíš: „Možno ešte len uvidíme,
čo je láska. Srdce je vysoko.“

Zimoviská, 1965

Na dona Quijota

-- Stojí tu ako svätý za dedinou.
-- Autobus už mu ušiel pred hodinou.
(...tak niečo stopnúť.
Som to ja len za vôl,
na Silvestra si s vami nedať do nosa...!)
Nič sa nestalo, povedal svätý Pavol.
Svätý Ján:... raz, keď stalo sa.

Ako keby bol zázrak v nemusení.
Keď sami nemusíme nič, len žijeme
a naše prežívanie dní si celý vesmír cení
a je mu práve s nami príjemne.

Všetci si lámu hlavu, čo je to za rytiera:
v nemoci ho rania, žiť dajú do cmitera:
háklivý arbiter,

čo nemá na liter,
či len zbeh putovania,
hrdý aj keď sa klania?

Ako keby bol zázrak v nemaní,
keď nič nemáme:
v mámení zmien, v hre s menami,
čo klamú v mene mamony,
všetci klamú okrem mamy,
mama neklame.

Modranské reflexie, 2000

O vyhánaní z raja

Hlíbiš svoj román -- obraz,
vzide ti román -- púť,
kráčanie vlečúce sa roky.
Ba je to ako chorál.

Ako keby si musel
a predsa skrsla chuť.
Ako keby si nepočítal kroky
a iba na koreňoch oral.

Preložiť vraj sa nedá,
nepreložiť sa nesmie.
Báseň si vyšle zveda,
ktorý to cíti presne.

V pochlebovaní sile
tají sa odplata.
Hlíbiš sen v lone chvíle,
vzide ti sonáta.

Napísať, to sa povie.
S pravdou von na pol slove.
Z polcesty spať sa nesmie.
Ľutovať -- za hotové.

Modranské reflexie, 2000

Medzi silou a silou

Príroda nežartuje, kráča,
aby jej bolo dochvíľnejšie.
Medzi lipou a ľubovníkom
je takých dvanásť dní.
Hovorím dvanásť
v skutočnosti to býva šestnásť
aj sedemnásť a navlas, akurát.
Ako keď mäsiar Picasso
zatne do živého:
*Bol by som chcel na tom
koni v Guernike
zapustiť každý chlp!*
Medzi lipou a ľubovníkom
je takých dvanásť dní, nie viac,
príroda nežartuje.
Ale ako sa len vie otriasť,
keď šliapne vedľa
a s nádhernou bohorovnosťou sa začne
priberať k opravnému pokusu.

Máš ho vidieť, priberať sa...
Opravy robí pospolu
s prvopokusom, naznačujúc
levovským pohodením hrivy v počasí,
že nekonečno drieme kdekoľvek,
kde si vieme pomyslieť,
a iba z času na čas to v nej
odniekiaľ spoza rohu
zavrčí prsnou hĺbkou večnosti:

*Noli tangere... kosti
patria mne!*

Naše sú iba peniaze.

20 básní, 2000

Trhový popevok

Môj pán, môj intelekt.

Ovoríme si sekt?

Ja budem tvoja muška

a ty buď Janko Hrášok.

Čaká nás hlavná skúška

pevnosti našich lások.

Tvoj som, som tvoja pieseň,

moja, môj Nebojsa.

Mám posadený ženšen.

Nemáme zlého psa.

Čistý sen, čistý sex.

Vypime, vypi, ex.

S odkazom intelektu,

že otvárame sektu.

20 básní, 2000

Štefan Moravčík, básnik, prozaik, esejista, narodený v Jakubove (1943). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pôsobil ako redaktor vydavateľstiev Tatran i Slovenský spisovateľ, od 1994 je šéfredaktorom Slovenských pohľadov.

Vydal básnické zbierky: Slávnosti baránkov (1969), O veľkej zmyselnosti bielych ovečiek (1970), Čerešňový hlad (1979), Erosnička (1981), Tichá domácnosť (1981), Maľované jarmá (1984), Moravianska Venuša (1984), Pŕhľavie (1989), Idiotikon (1989), Ľudský sendvič (1991), Vlčie hrdličky (1996), Med omšových lúk (1998), Intímnik (2000). Je súčasne popredným autorom próz (Sedláci, V Kíripolci svine kujú, Tajná kniha Záhorákov) a mnohých kníh pre deti (Kráľ slova, 1996; Veselé potulky po Slovensku, 1999).

Žena, matka, milenka, zrodzenie, strom, zem, kríž, slnko, Boh. Takto, značne zjednodušené, by mohli vyzerat' niektoré zo zastávok na pomyselnjej myšlienkovjej dial'nici Š. Moravčíka, po ktorej sa rútia jeho básne ako bujaré bizóniky. Autor mámivo miesi sladkosti slovenčiny do nových dráždivých delikates. Jeho hra so slovom je verejne dobre známa, nikdy však nebýva samoúčelná, pričom organicky včleňuje do textu nárečie, aby ukázal aj posledným pochlebovačom živoradosť jazyka.

Andy Turan, 1998

Autor už dosiahol takú mieru profesionality (a zručnosti), že odpáliť presne stavanú slávnosť slov, samozrejme, s vysokou kadenciou a podkožovo, nie je pre neho nijaký problém.

Maroš M. Bančej, 1998

Prsty v srdci mojom

Ty máš v tom prsty,
v tom srdci mojom
naspät' sa vracajúcom.
Tie prsty voňajú smelou vnímavosťou,
v suchučkých bruškách
taja moje deti.
Učia ich odmietat' moje pozornosti
a cudzím ukazovat' zúbky miloty.
Tie prsty vážne a mlado blahodejné
berú ma do rúk ako staré čižmy --
špinavé,
čarodejné.

Sopliackej slobody sa chlap rýchlo naje.
V salónoch samoty
voňajú manželské povinnosti
ako veľké trojfarebné čaje.

Čerešňový hlad, 1979

Zakliati smiechom

Zvečerievalo sa.
Z večere riek a losa:
kikirikííí!

Jeseň už chytila poháriky.
Chlieb pníkov jesenných
popálil ústa.
Vystrekla pieseň ich
ľudová, hustá.

Do špiku kostí rezala perleť,
lačný lesk lásky,
marivo...

Víla malá
prichádzala
s čapicou len tak, nakrivo.

Smiešok -- bezočivý --
ako zlodej jedol z oka
hrášok. Živý.

A vlastný verš ti pripadal cudzí.

Erosnička, 1981

Na začiatku bolo slovo

Na začiatku bolo slovo.
Pomaly sa lepilo z dýchania,
ľudskej vône a citoslovieč.
Cic! Cic kozi-kozina!
Cumgária humgária,
cingulinky brink!
Sykotanie, vrkúťanie, tympan,
křč! V rukách máme mahurinu,
rozbláznenu tamburínu.
Žižežažuži!
Ženy a muži, všetci nežní,
všetci krásni,
všetci s rozpálenými očami.
Uhriati.
Na kraji mesta už zapálili
mocný dubový peň,
je ozdobený vavrínom a panenskými
venčekmi. Stále ho polievajú
zlatožltým mokom.
Majú plné džbány tejto šťastnej vody,
nahrádza im rosu a med, padajúci
z neba, z hnedých dievčenských očí.
Nahrádza im lízanie piat
rusalkám, lízanie ľadu
a cencúľov zamrznutého vína.
Zem navštívili bohovia.
Vládne Morana, moravčičke knieža.
A čo to znamená?
Na zemi vládne zem, obyčajná
rovnosť.
Dnes všetci veľkí páni vyhovelí
svojim slúžkam a panie svojim
sluhom. Dnes sa deti zasnávajú
do zvykov dospelých. Je najkrajší
deň roka: saturnálie, zimné hody!
Kotkodákavi satyrovia si vyhadzujú
z kopytka, upriamení na každé
oblé boky. Symboly hrubej zmyselnosti
vládnú nad hlavami ľudí...

Na začiatku bolo snovo:
na okamih sa nám stretli chocholky.

Idiotikon, 1989

Krajina pod Tatrami

Je mnoho krajín na svete,

mnoho miest: Viedeň, Praha...
Na hodovanie sú prestreté,
nás však s'ťa magnet ťahá,
vábi nás domov, mámi
krajina našej mamy --
krajina pod Tatrami.

Spája sa s našimi hrami,
vonia s'ťa kopec čerstvej slamy,
má svoje nádherné chrámy,
rozhovor s Bohom vedie priamy,
preto tu nikdy nie sme sami.
Sny našich predkov sú tu s nami.

Kráľ slova, 1996

Naša kráľovná chodí bosá

Naša kráľovná chodí bosá,
jej sladké pery ľuďi prosia:
-- Pomôžte v zlej chvíli, drahí moji,
dobitá som po krutom boji,
darujte slovičko, ktoré hojí,
podobné bylinky čarovnej.
Pomôžte, prosíme, chudobnej kráľovnej!

Naša kráľovná chodí holá,
do chrámu reči všetkých volá,
stavia ho z tehličiek čistého zrna,
do sukne hladné grošky zhŕňa,
poriadne nasypete, nech je plná!
Je ich však poskromne, málo v nej.
Pomôžte, prosíme, chudobnej kráľovnej!

Keby kráľovná všetko mala,
veru by podporu nepýtala,
ona však obchádza stále znova,
lebo svet dá len na pekné slová,
krikľavú krivdu do nich schová,
uverí pesničke falošnej.
Pomôžte, prosíme, chudobnej kráľovnej!

Nech dobré slovo nájde dobré miesto.

Med omšových lúk, 1998

Syrový trh

Mesto plné vzácnej krásy
založili starí Sasi
pri rybárskej osade,
kde Slováci sedeli.
Rybár v dobrej nálade
povedal raz svojej žene,
že či mu syr nezoženie,
neprichystá k nedeli.
Chcel si zmeniť chuť.
Kto by jedol iba pstruhy?

Hneď sa zbehol ľud --
bochník syra, potom druhý...
Hneď si musíš zahryznúť!
Neodolal milý s milou,

nekonal sa rybí výlov,
obchod bežal celou silou --
bol tu Käsmarkt s trhom syrov,
slávne mesto KEŽMAROK.

Márne rybár spochabený
pýtal si od svojej ženy
pod zub zase -- oškvarok...
Jeho žienka, blška malá,
s oštiepkom už domov cvála.
Musel uznať celý svet,
že nad syry veru niet!

Veselé potulky po Slovensku, 1999

S čistým smädomím

Vždy som písal eroticky,
ako keď nadržaný človek
po niečom túži.
Bolo to mretie po vesmíre
ukrytom v ruži,
odhaľovať cudzie pôvaby,
ako keď si deti púšťajú šarkana,
čo ich až do neba odvábi...
Inak tie riadky nikam nevedú.
Bola v tom ohromnosť snívania
o potope,
keď umierate od smädu.

Intímnik, 2000

Ján Motulko, básnik, narodený v Malej Lodine (1920). Študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Pôsobil ako redaktor časopisov a kníh v Spolku svätého Vojtecha (Plameň, Katolícke noviny).

Do literatúry vstúpil básnickou zbierkou *Blížence* (1944). Obsahuje básne protestujúce proti vojne a vyzývajúce ľudí k láske. Obdobný charakter má kniha poézie *V mimózach vietor* (1947). Tretiu básnickú zbierku *Zobúdzanie popola* vydal až v roku 1970. V zbierke *Fialové žalmy* (1992) básnik rekapituluje prežitú skúsenosť, silu a istotu nachádza v takých hodnotách, ako sú národ, vlasť, domov, človečenstvo v nás.

Písal aj prózu (*Z ohňa a krvi*, 1948).

Motulko je predovšetkým básnikom človeka a jeho života, rozčleňovaného do farebného spektra citov a dojmov, pohnutí a tichých vášní. Ako básnik duchovnej proveniencie zmocňuje sa človekových vecí a situácií vnútorným pohľadom, pravdaže, bez vizionárskej bravúry; to, čo chce povedať, vysloví účinnou básnickou skratkou. Je v tomto básnickom prejave, takom typickom pre jeho verše, nepochybne úcta k slovu ako výrazu myšlienky. Myšlienka je vlastne v Motulkovej poézii miazgou jej života: hlboká, priezračne čistá, ale i znepokojujúca a dobiedzajúca; prelieva sa mu do veršov bez umelej výživy fascinujúcich metafor, ale i bez slovného balastu.

in: Zobúdzanie popola, 1970

Otázky

Herodes? Pilát? Nero? Ježiš?
Ohnivý blesk, či ticho v spieži?

Zas pekla príjem? Zase kríže?
Otázka tvrdá. Kto ju zhryzie?

V tesákoch psích škrípe stará kosť.
Neprídu spravodliví na milosť?
Zobúdzanie popola, 1970

Vyznanie

Čas ponad hlavu sivú kráča,
srdce však ohňom stále planie.
Aj keď snád' láskou vykrváca,
šepce na smrť odovzdane:
Ľúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

Ty si mi drahá v matke, v deťoch
a v pokoleniach od večnosti.
Si moja a ja tvoj som, preto
sa tvojou sýtou láskou hostím:
Ľúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

Si mojou spásou, keď mi treba
byť silný v trýzni a v úzkosti.
Keď ty si pri mne, viem sa nebáť,
aj keď ma drví lásky pôsty:
Ľúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

A keď mi smutno, nebom si mi,
sedmofarebnou dúhou viery.
Zahrievaš mrazy, stínaš zimy,

aby mi tiekla vďaka z perí:
Lúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

No a keď ako slnko svietiš,
nevieme ani, že nám rastie
(tak dobre je nám, dobre je ti)
prehriate tvojich detí šťastie:
Lúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

A vôbec -- to sa vyriečiť nedá,
nadarmo preto slová kujem.
Nemožno oheň srdca predať,
preto ťa v ohni opakujem:
Lúbim ťa včera, dnes a odznova,
ľúbim ťa, sladká vôňa domova.

Fialové žalmy, 1992

Ondrej Nagaj, básnik, narodený v Ratkovskom Bystrom (1940). Absolvoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského, pedagogicky pôsobil na rôznych miestach, niekoľko rokov bol redaktorom vydavateľstva Osveta v Martine. V súčasnosti pôsobí ako pedagóg v Turčianskych Tepliciach.

Debutoval zbierkou Verše na pni (1966), ďalej vydal zbierky Hlboko doma (1973), Krajina človeka (1979), Prekrývanie tváří (1981), Nebudem už zlý (1986), Šiel učiteľ poza školu (1989), Darované súkromie (1994), Nenechajte ma na pokoji (1995), Aj kameň dušu má (1997), Aj kalina je kvet (2000), Aj kajku láka let (2000). Venuje sa tiež tvorbe pre deti, píše epigramy.

Autor sa približuje k poézii cez vlastné zmysly, intuíciu, vnútorný zážitok. A ak ho zlákalo slovo, tak skôr svojimi zvukovými kvalitami, hudbou, než skrytými významami alebo možnosťami deformácie. Lyrický hrdina akoby len tak mimochodom zaznamenával svoje zážitky, túžby, zmätky. Akt uvedomelej tvorby sa realizoval až potom, hlavne triedením a zahusťovaním materiálu.

Dušan Kužel, 1973

Nagaj je básnikom osobitej tváre, básnicky svojbytným -- osobitým sa stal predovšetkým svojou adresnosťou, konkrétnosťou a naliehavosťou svojich eticko-humánnych postojov a posolstiev. Potvrďuje, že je lyrikom človečenskej družnosti.

Ivan Plintovič, 1994

Človečina

A tiché rána nechajme
k poludniu krotko dôjsť.
Veď človek z kvapky zrátanej
bude im dobrý hosť.

Dym nad zemou nech vlní sa
len z komínových úst,
keď každý z nás sa podpísal
na pušku: Nedopušť!
Pretrvajme tu v poznaní,
že silní sme len cieľom.
Ak po nás niečo ostane,
nech nie je dlhov rátanie,
lež čisté ľudské dielo.

Krajina človeka, 1979

Odsadli si zrazu

Odsadli si zrazu
všetci z teplých sediel
a ja zrazu neviem
kde by som si sadol

Chcel som byť len dobrý
a občas
len
byť

Je toľko krásnych
múdрых myšlienok
podľa ktorých
dalo by sa žiť
Šťastne

Mám pocit viny
voči ideálu

práve teraz
dnes
keď ešte nie som tým
kým by som mohol byť
možno už aj zajtra

Toľko dobrých ľudí
vítalo sa vo mne
ozvenou nablízku
-- Nebuď zlý
 nebuď zlý
Zhováráj sa s nami
 jedine s nami

Nebudem už zlý, 1986

Školský sonet

Na prahu jeseň ceruzky si ostrí,
prváci vláčia tašky po byte
a nevedia, čo robiť od radosti,
čím odmerať to ešte nežité,
čo skryté býva za školskými prahmi.
Čím privíta škola svojich hostí?
Či naozaj sa musia lúčiť s hrami
pod tou ťažkou taškou povinností?
Či lákavé odkúzené svetlo
nedá sa viacej ničím nahradiť?
Bosé nohy utekajú detstvom
a všetko, čo odkliať nestačili
v dúhových šatách rozprávkové víly,
úprimným srdcom bude treba žiť.

Šiel učiteľ poza školu, 1989

Každý deň sa láska

stretnúť nedá.
Pre šťastných raz
-- dvakrát v živote
objaví sa
ako jasná hviezda,
iný sa jej ani nedotkne.
Vstúpila si
v moju atmosféru
ako bolid,
ako kométa,
keď na dušu
žitím unavenú
mi večerný súmrak
prilietal.

Z tvojho jasu
zopár žltých lúčov
dotklo sa ma
teplým zachvením
a stalo sa
pre mňa zlatým kľúčom.
Preto tak rád
žijem na Zemi.

Aj kalina je kvet, 2000

Ján Navrátil, básnik, prozaik, narodený v Seredi (1935). Po absolvovaní Vysokej školy pedagogickej pôsobil ako učiteľ, od roku 1966 sa profesionálne venuje literatúre.

Prvé verše publikoval v detských časopisoch Včielka, Ohník, Zornička. Knižne debutoval zbierkou básní V záhradke a so záhradkou v roku 1963. Ďalej vydal zbierku Cestovanie s orangutanom (1966), Ďuro Truľo a figliari (1977), Námorník na suchu (1980), Lampášiky (1986), celý rad leporel a iné. V roku 1982 vydal zbierku prírodnej lyriky Z hlíny a rosy a knihu poézie Diskotéka L., určenú dospievajúcej mládeži, v roku 1988 zbierku Tulirodina, v 1989 Čiarky na dlani.

Píše aj prózu, tvorí pre rozhlas a televíziu.

Kým v prvej zbierke spontánne reaguje na svoje čitateľské zážitky z tradičnej poézie pre deti, v ďalšej tvorbe sa zamerá na intelektuálnu hru so slovom a obraznosťou. Vychádza zväčša z konfrontácie prírodného sveta s modernou civilizáciou a z príbuznosti či odlišnosti týchto dvoch javov vytvoril epické napätie a najmä humornosť obrazov.

in: Slovník slovenských spisovateľov, 1984

V jeho poézii je prítomná poetizácia všedného s hravou metaforikou a humorom.

Brigita Šimonová, 1999

Láska pri coca-cole

Sedeli sme spolu,
pili coca-colu.
Ona raz a ja raz.
Škoda, že sa nedalo
z jednej fľašky naraz.

Škoda, že sa nedalo piť
súčasne.
Ale aj tak vám to bolo
úžasné.

Ona raz a ja raz,
až to páli.
Na tej fľaške sa nám pery
stretávali.

Škoda, že nie naraz.
Ako dlane
pri potlesku,
plus a mínus
v blesku
pri prameni plameňa.
Jeden pól vždy meškal
-- ako ozvena.

Ale aj tak vám to bolo
úžasné.
Šetrili sme coca-colu,
nech nám fľaška
nezhasne.

Diskotéka L., 1982

Svätojánska muška

Našiel Jurko pri lesíku
svätójánsku mušku.
„Sláva! Máme elektrikú!“
volá na Marušku.

Šťastná Marka neodvesí
oči z lampášika.
A keď zaspí, čosi-kdesi
už jej v sníku bliká.

Lampášiky, 1986

Slávikova robota

Kúpil vnúčik slávika,
do kletky ho zamyká.
„Komu ho dám, komu dám?
Starej mame k meninám.

Trilkuj, slávik, zvučným tónom,
to je tvoja robota.
Ochráň starkú pred strigôňom,
čo sa volá samota!“

Lampášiky, 1986

Miroslav Pius, básnik, prozaik, publicista, narodený v Novej Vsi nad Žitavou (1942). Študoval na Filozofickej fakulte UK. Pôsobil ako redaktor v literárnej redakcii rozhlasu, pre protisocialistické postoje musel odísť a nesmel publikovať. Prešiel mnohými zamestnaniami, po novembri 1989 pôsobil vo vyšších funkciách v školskej správe, ako riaditeľ Osvetového ústavu. V súčasnosti pracuje v Matici slovenskej.

Ako básnik debutoval zbierkou *Pyrománia* (1966). Druhou bola zbierka *Cesta až na koniec smrti* (1969). Po odmlke vydal v roku 1976 ako samizdat básnickú zbierku *Ťarcha a milosť*. Až v roku 1997 mu oficiálne vyšla zbierka *Vášne a smútky*. Okrem toho vydal knihu poézie *Vášeň v zemi*, v roku 1998 zbierku *Srdce mi horí v ohni*.

Je aktívny v tvorbe pre deti (*Dobrodružstvá obra Zubra*, 1995), v próze (*Tri ženy*, 1993) i v publicistike.

Keď na samom začiatku sedemdesiatych rokov mladý a temperamentný básnik Miroslav Pius sformuloval text umeleckého manifestu básnickej skupiny Pokrvní, naznačil v ňom ako jednu z najvýznamnejších možností básnického umenia schopnosť poézie kráčať po ceste, ktorá sa vyhýba všetkému, čo by mohlo narušiť integritu života a ľudskej osobnosti, čo by pôsobilo rozkladne na tvorivý potenciál človeka v tom najširšom význame. Úcta k životu a optimizmus mladosti sa z tvorby nášho básnika -- napriek všetkým peripetiám osobných zážitkov, osudových stretnutí a vážnych rozhodnutí -- nevytratili...Vnímame ich tu v súvislosti s permanentnou prítomnosťou lásky.

Dalimír Hajko, 1997

Pravidlá hry

Ty sa mi schováš pod jazyk
a ja ho vypálím žeravým uhlím

Ak skočíš do zvonov vody
vyčkám na brehu
a večer budem kresť hánkami o kamene

Ak sa učupíš do márnice
s obnaženou hlavou
zapálím tymian

A tak postupne dynamom vyhodím

les
piesok
džbán
trávu

Keď už budeš celá horieť
potom sa ti načisto stratím
a hra začne od začiatku

Pyrománia, 1966

Prísť k tebe nečakane

Prísť k tebe nečakane,
ale ani neprísť, len veľmi chcieť
a lámať v slabinách kameňolom mužnosti.

Zaklínať klin za klinom.

V čase veľkého slnka,
od steny k stene ťahám bielu čiaru.
Aby bol nejaký aut.
Aby sa dalo vypadnúť z hry.

V čase veľkého slnka
pod zeleným stromom puká tvoj tieň,
a nad ním ja so zaklonenou hlavou
padám späť,
k mäkkému chlapčenskému plaču,
k nevinným kvapkám krvi,
ktoré zaschli na ostiach vidieckych tráv.

Ale už za mojím chrbtom
súmrak maľuje lunu na červeno.

Odlož tvár do toho najhlbšieho zrkadla.

Po celú noc ťa budem smädiť...

Vášne a smútky, 1997

Slováci

V mojej pamäti sú vaše ťažké bosé nohy,
ktoré ste kládli na zem tak opatrne,
jednu po druhej,
akoby mali preraziť povrch
a po nich pramenne čisto vykriknúť.

Nohy v deputátnických bagančiach,
nohy v ručne šitých nedeľných čižmách,
ktoré kedysi zvierali boky divokých koní
bez sediel,
kopali ich päťami do slabín tak silne,
až sa ich krv miešala s vašou.

V mojej pamäti je vaša koža,
napnutá liadkom po nedeľnej britve,
ktorú ste ponúkali teplému letnému dažďu
i plnokrvnému voňavému víchru,
schádzajúcemu z Bočovky do vašich záhrad.

V mojej pamäti sú vaše ruky krútiace žarnovy,
včas ráno kujúce kosa do májovej trávy,
pletúce koše,
strhujúce kôru zo stromov a sukne zo žien
na drevených starootcovských posteliach.

Vystúpili ste zo mňa ako z lesa,
kde zver každú noc hľadala vašu teplú krv,
ktorá stekala z dopukaných úst,
do vašich divokých hustých brád.
A vaše ženy z rozdriapanými prsníkmi padali od únavy.

Vystúpili ste zvierací z divého lesa.
Privyknutí na tmu a neprivyknutí na bolesť svetla.

Skryli ste pred ním oči pod viečka,
ale o chvíľu ste ich zdvihli a ponúkli mu svoje ruky,
ktoré zvierali kamenné sekery.
A jeden z vás priložil ucho k zemi,
aby kamenným nožom uvoľnil cestu vode.
A vtedy ste sa hodili tvármi na zem
a ďakovali svetlu nad vašimi obnaženými hlavami.

Na druhý deň ste z blata
a rákosia začali stavať domy,
zatiaľ čo ženy na váš príkaz
nosili na oheň suché drevo.
A keď vám raz napoludnie,
uprostred teplého svetla,
vaše deti priniesli za hrst' divého žita,
vyhnali ste z úst chuť zvieracej krvi
a oštep s kamenným hrotom
ste zamenili za drevené radlá.

Tak vás mám v pamäti,
ktorá nie je ničím iným,
ako vašim radostným spevom a medovinou,
ktorú ste liali z hlinených džbánov do hrdiel,
keď vám deti po prvýkrát priniesli za hrst'
divého žita.

Srdce mi horí v ohni, 1998

Reč mojej matky

Keď ma Boh prepustil nahého
do sladkých plodových vôd
matkinej ťarchavosti
bola tu REČ -- PIESEŇ.

To sa v matkinom hrdle rozožali ľalie.

A padali SLOVÁ ako anjelské perie do jej lona,
padala REČ skrze SPEV ako klopanie,
padal HLAS skrze MELÓDIU do mojej duše,
tam na druhej strane lona.

Keď mi Boh ráčil udeliť všetky zmysly
a vo vysokých trávach sa mi ukazoval
v prestrojení za:
semienko agátu,
piestik strače nôžky,
brúsenú čiapočku žaluďa,
bola tu REČ -- ROZPRÁVKA.

To mojej matke na jazyku rozvoňal med.

A padali SLOVÁ ako jabĺčka do jej zástery,
padala REČ skrze POVESTI,
tak, ako padá zelený vietor z Hôrky na náš dvor,
padalo dobro na praečelia našich domov.

Keď ma Boh vyškolil v pravde
a za našim domom v medzierke,
keď blízke Inovecké vrcholy horeli
v nebeskom ohni, mi ukázal peklo,
bola tu REČ -- CHLIEB.

To sa pod mojimi nohami rozhučalo dávnoveké more: zlomené meče vody,
prítomie jaskynných predkov a nekonečná trpezlivosť soli.

To sa vo mne roztrhla krv ako:
REČ -- PIESEŇ,

REČ -- ROZPRÁVKA,
REČ -- CHLIEB.

Srdce mi horí v ohni, 1998

Dana Podracká, poetka, publicistka, narodená v Banskej Štiavnici (1954). Študovala na Filozofickej fakulte UK. Pracovala v Psychologickom ústave FFUK, od roku 1991 je redaktorkou Literárneho týždenníka.

Vydala básnické zbierky *Mesačná milienka* (1981), *Zimní hostia* (1984), *Rubikon* (1988), *Grizly v spiacom dome* (1991), *Písmo* (1993), *Hriech* (1996) a *Meno* (1999).

Vytvorila knihy esejí *Mytológia súkromia* (1995) a *Bytostné stretnutie* (2001). Je autorkou knihy rozhovorov s Vladimírom Mináčom *Paradiso* (1998).

Píše prózy pre deti.

Podracká je autorka „viacdomá“ i „viachlasá“, jednak vďaka žánrovej či poetickej rôznosti svojich jednotlivých textov, jednak vďaka „viacžánrovosti“ a „paralelnosti hlasov“ charakteristickej pre mnohé jej texty. Potvrďuje to i posledná knižka Meno, v ktorej sa básne prelínajú s fragmentárnymi reflexiami, so záznamami o zažitom, so zápismi rôznych epizód, rozhovorov, pozorovaní.

Poetika tejto autorky sa utvára na priesečníku vypätej zmyslovosti a nemenej vypätej spirituality; v jej básňach rezonuje dávny problém ducha a tela v ich oddelenosti a zároveň prepojenosti.

Etela Frakašová, 2000

V úcte ku skutkom

keď treba spod kože
vybrať kvet a naučiť ho reči,
keď treba zo seba vyjsť ako tráva
zo stredu zeme
a bdieť nad životom,
myslím na tých,
čo sa ohradili vecami
a odovzdali im svoje poslanstvo
s vierou,
že sa premenia na ľudí.

Mesačná milienka, 1981

Na spiatočnej ceste

som stretla v sebe dieťa.
Stálo v podchode, udivené,
nevedelo pochopiť
pohyblivé schody.
Vedú do neba, myslelo si.
Neodbytné sa dívalo cez sklo
na policu časopisov a kníh.
V plátennom obrúsku na chlieb
malo zabalený lampášik
a drevenú zbraň.
Prechádzali sme sa ulicami,
zašli sme k rieke,
ukázala som mu novostavby:
školy, nový rozhlas, detské ihrisko.
Dlho do noci sa vypytovalo,
ale nevedela som mu povedať,
ako budeme ďalej žiť.
Keď sme sa lúčili,
sľúbili sme si stretnutie
v budúcnosti.

Rubikon, 1988

Posunok vášne

Ako sa nebáť smrti, keď ma objímaš
na zimnej podlahe, z ktorej stúpa
mrazivý zákon snežných kvetov a priestor
obkračuje naše teplo, vodcovsky sa nami
opája. Keby sa čokoľvek stalo, zostane
náhla vzbura, všetko prevyšujúca túžba --
je leto, vlnitým, rozpáleným
vzduchom sa náhliš za mnou,
od chrbta ma uchytíš za prsia a
v drieku: budeš rodiť! vykričneš
z mojej tône a v kolenách ti
pokľakne hlas.

Grizly v spiacom dome, 1991

Posunok

Tieseň ma
na chvíľu omilostila, preletela
pohýbaným vzduchom okolo bedier,
vystúpila z pŕs až
k nočnej tvári ako vyslobodzujúci,
jednoslabičný anjel nechceného
nie
miznúceho ženstva.

Hriech, 1996

Stopa vlhkosti

Krajina, darovaná pohľadu
vo vrásnivom útese svojho stredy --
pokojné, nepreniknuteľné more:
nad jagavou, do celkov sa trieštiacou
hladinou plachtí albatros, v mihu sa
zastaví a z dvíhajúcej sa vlny
uchytí rybu -- bože, ani neviem,
ako naraz si do mňa vníkol.

Hriech, 1996

Vidím ťa cez úzky priezor rastlín

auto prichádza z tmy rozdvojenia,
spolu vstupujeme do útrov
domu. Na kachličkách
sa v malých zábleskoch svetla,
pomeriavajúcich váhu jestvovania
ružového kra
vynára tvár.
Posunková reč nadýchnutia
a výdychu je plná predtúch.
Dom, ktorým kráčam,
som nevidela doposiaľ.
Úzkosť, ktorá prichádza, nie je z tohto sveta.

Medzi stĺpkami svetla,
stojacimi v chvení oleandrov,
voňajúcich dažďom,
zverujú sa jeden druhému --
lúčia sa.
Ešte jeden pohľad,
ešte jeden úder v mláke svetla,
ktorý ukoristí čas.

Nepovedať to, nikdy: nik nezhršiel,
kto predtým nezutekal v mysli.

Kyvadlo v čoraz užšej
jame kótuje pahorky môjho tela,
milostná tyrania tváre
kričí mojimi ústami:
Zabudni sa vrátiť, milý.

Nebudem pridávať trnie, ani žihľavu --
chcem čistý milostný pokrm,
vibrujúci dotyk
v pustatine,
hovory o slabosti --
aj keby tajomstvo, vysvetľujúce
hlbočinu spodnej tváre
bolo vulgárne a hrubé,
skutočné ako odpustenie.

Kto mi to prizná, že si iný,
odkedy máš môj šíp
pod lopatkou mysle?
Vklzla som bez čakania,
bez šiat z kože
obetovaného zvierat'a,
vošla som, ako sa vchádza
do mena.
Originalita a riziko
vytvára charizmu páru,
cudzincov,
zahrabávaných ako nechty a vlasy
pod strom šťastia.

Duch sa vynoril na vysokom úpätí
hory (z rozumu a citu)
trasiem sa na holine, kde hromy
divo bijú, kde byť je ešte zázrak
a slovo má hodnotu živej bytosti,
prechádzajúcej ako Mesiac
nad šachovnicou krajiny.
Dievča, ktorým som bola,
je na úteku -- ja zostávam;
hák úzkosti vymedzuje hranicu.
Bude si to vyžadovať nadľudsku túžbu --
udržať slnko
pod zapadajúcimi nohami.

Námesačný kráter zrelej vášne,
pokorujúcej minúty,
samotext sveta, chimerická
chamtivosť smrteľníkov,
prahnúcich po okamihu večnosti --
som to aj ja? keď sa
špičkami nôh
zapieram do pohyblivého dna,
zosýpam sa a vystupujem,
pri pustom brale z holých skál,
kde telo mizne --
je len sila.

Meno, 1999

Vladimír Reisel, básnik, prekladateľ, esejista, narodený v Brodzanoch (1919). Študoval na filozofickej fakulte v Prahe a v Bratislave. Pôsobil na veľvyslanectve v Paríži, neskoršie vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, napokon v redakcii Slovenských pohľadov.

Debutoval nadrealistickou poéziou *Vidím všetky dni a noci* (1939). Vydal celkom dve desiatky pôvodných básnických zbierok (Doma, 1953; *More bez odlivu*, 1960; *Básne o sne*, 1962; *Smutné rozkoše*, 1966; *Moja jediná*, 1975; *Rozlúčky*, 1980; *Žena a muž*, 1983; *Taká si, taký som*, 1985; *Trpké plánky*, 1988 a iné). Vyšiel mu rad výberov (*Žiarivá*, 1974; *Premeny milovania*, 1979; *Temné noci rozkoše*, 1989 a iné), 4 zbierky poézie pre deti a mládež, takmer dve desiatky kníh prekladov básnických zbierok (Apollinaire, Eluard, Prévert, Ritsos).

Prekladal aj prózu. Venoval sa publicistike.

Vo svojej básnickej aktivite si vytýčil povedať viac ako pravdu a obsiahnuť viac ako skutočnosť, jednoducho povedané, usiloval sa naplniť básnický text tým, čo robí poéziu poéziou -- čírym lyrizmom. V tomto zmysle pro domo aj definoval modernú báseň. Podľa neho je „otvoreným oknom, ktorým sa vchádza do nového sveta, je to svet s citovým zátiším, svet magickej krásy“. Pre úplnosť však treba dodať, že aj křčovitej krásy, keď svet za oknom je človeku nežičlivý.

Osobitný lyrizmus Vladimíra Reisola je podmienený jeho básnickou mentalitou založenou na senzualistickej pohotovosti, ako aj na svojbytnom romantickom postoji.

Karol Wlachovský, 1988

Básnik

Moje básne sú úlomky mnohých sôch
Spojené v jedinú sochu
Melanchóliu
Impresionistický večer
Kráča
A básnik
Orkán ktorý pretvára granátové mosty v ženy
Pije víno
V kaviarni blízko súhvezdia Hydry
A zaspáva v plači

Vidím všetky dni a noci, 1939

Dobry človek

Celú noc nespál. Pre bolesť. Nie však v srdci.
V ňom vždycky horel plameň nehynúci,
pahreba lásky, čistý ľudský zrak.
Za také dary letíš hoci nad oblak,
za také dary tvoje srdce rastie
a rozhadzuje svetom najprostejšie šťastie,
láskavý tlkot, najvrúcejší cit,
ten, ktorý nevie ani napalm spopolniť.

Celú noc nespí. Na všetkých myslí ľudí,
ktorých už bolesť nikdy neprebudí,
budú rásť pod slnkom, čo nikdy nehasne,
a šepoce si: To bude úžasné...

Milovaní milujúci, 1954

Sonet o žene

Ani nie anjel, ani démon zloby,
taká si bola, taká si.
Aj keď ti snehy zlietnu na vlasy,
budeš sa vnárať do mňa ako do nádoby

a hľadať rýdze zlato kdesi na dne,
kde ťažko pre tmu dovidieť.
Ale ty poznáš zblízka tento svet,
zátone, hĺbky, tíšiny a prúdy zradné.

Stoj pri mne, holubica bielokridla,
a striehni so mnou na osídla,
aby ma nezábila bludica.

Buď lampou, keď sa vo mne zmráka,
odožeň havrana, keď pri nás kváka,
tieň prilepený na líca.

Ďakujem ti, 1957

Sen

Sen,
ono sa povie sen.

Ale môj sen bol z dreva,
skália,
z polí a stromov.

Môj sen bol z rúk,
myšlienok,
z neumelej hmoty lásky.

Môj sen bol som ja,
a to ja
bolo z ľudí celého sveta.

Hovorím si preto človek,
a je to sen.

Básne o sne, 1962

Ty si blízko

Na tvojom tele mŕtvy vták orol smútku
Keď sa vznášaš
Podobná svojmu predobrazu diaľky
S vlastnosťami ovseného poľa
S dobrotou sasanky kvetu krvožíznivosti
S plačom revolvera
Ty ktorej rameno tvorí moje nešťastie
Kaleidoskopicky navŕšené na vrásky zimy
Ako tropický strom šaty ktoré padajú
Aby odhalili dlhé smaragdové telo
Pokreslené diamantmi bozkov
Pokreslené náčrtmi lyrických pohrebísk
Oči obrátené k svojej samote
K svojej veľkej láske dúhy a slzavenia
K svojej neurčitosti

Zostaň krásna
Pre toho ktorý nevedel byť milosrdný

Temná venuša, 1967

Domov

Nikomu nebesá do stromov neporastú.
Rastie šťastie
do nešťastia.

To je to nebo
vyrastené do stromov.

Domov stromov,
stromy domova,
doma nedoma
nevidomé.

Kde je môj domov?

V spleti neba, šťastia, závratov a stromov.

U nás, 1977

O láske

Keď už o láske hovoríš,
hovor vecne,
keď chceš, aj bezútešne.
To, čo poznáme:
známe neznáme.

Keď už o láske hovoríme,
povedz mi, prečo-začo?
Veď je roky v nás,
šveholila nám rečou vtáčou
i burácala búrkami,
a myslím si,
že ako dúha po búrke
sa stále klenie nad nami.

O láske vravia iba neláskaní.
Láska sa prosto je
a miluje.
Preto ma radšej miluj potichu,
stačí mi nečuteľný vzdych,
hoci aj jeden z posledných,
a slová ulož v zamatovom dotyku.

Žena a muž, 1983

Poézia

Tú pieseň naivnú v stĺp vlastnej krvi zmeniť
a postaviť ju vedľa ciest
nech decká dojíma nech mlčí ako zenit
opitá alkoholom hviezd

Pri brehoch detstva v lone tvojich brehov
na husle víchric hrám
viem ty ma uchvátiš raz nehou
a srdcom dokorán

dospievam túto pieseň bez začiatku
do tvojich vln a tíšín
ty dáš mi svoju lásku divú vratkú
a ja sa navždy v tvojej tóni stíšim

Trpké plánky, 198

Jaroslav Rezník, básnik, scenárista, prekladateľ, narodený v Ružomberku (1942). Absolvoval na Pedagogickom inštitúte v Martine, X neskôr muzeológiu na brnenskej univerzite. Pôsobil v Matici slovenskej, Slovenskej literárnej agentúre, v rokoch 1990--93 bol predsedom Spolku slovenských spisovateľov, neskoršie riaditeľ jeho vydavateľstva, šéfredaktor novín Slovenská republika, v súčasnosti pracuje ako redaktor.

Do literatúry vstúpil zbierkou Váhavosť v roku 1966. V druhej zbierke (Prijímanie, 1968) dominujú národné motívy, tretia (S vodou na jazyku, 1970) je básnická reflexia na myšlienkový odkaz biblie. Pre postoje k udalostiam roku 1968 nesmel dlhšie publikovať. Ďalšiu zbierku (Horúčava) vydal až v roku 1993. V roku 1996 mu vyšiel výber Dôstojnosť a iné básne doplnený o najnovšiu tvorbu. Píše aj poéziu pre deti (Zvieratká píše deťom, 1994; Len z črpáka s pekným uškom, 1995). Pre deti napísal niekoľko bábkových hier, tvorí pre televíziu a rozhlas. Je autorom „kalendárového“ slovníka slovenských spisovateľov.

Rezník je vo svojej poetike „neoblomný“, rovnako ako vo výbere tém, kde veľkú časť básní tvoria poetické momentky, zveršovanie náhleho pocitu, poetický akvarel, hold človeku či udalosti, presne v tradicionalistických súradniciach slovenskej poézie. Pribúdajú však komorne ladené ľúbostné básne, ktoré sa po formálnej stránke dokonca vymykajú z rámca spomínanej poetiky.

Maroš Bančej, 1997

Trvanie

(Pamiatke Cyrila a Metoda)

Tak slovo pretrvá íverčekmi písma,
keď zástup ho vekmi cez seba prenáša,
posúva pred tvárou, približuje k ohňu,
zväčšuje plamienok za oknom lampáša.

A ono -- slávené múdrou piesňou ľudu --
preletí ako vták sponad brázd nad horu,
aby z výšky všetkým spravodlivým dažďom
požehnilo lásku, múdrosť a pokoru.

I keď vysmädnutí plazíť sa budeme,
potkýnať na ceste bezvládni od hladu,
ešte máme právo pomazané krvou
obzrieť sa za seba na slovo dozadu.

Je slovo soľnička i chlieb každodenný,
a tiež z prachu zeme každý deň povstáva.
Tak prijali sme ho a pretrvá v čase,
ak bolesť krížová je jeho oslava.

Horúčava, 1993

Absolútnosť

*Ak je Boh Láska,
potom to musí platiť i opačne:
Láska je Boh.
No ak je to tak,
potom Boh a Láska
sú si partnermi,
nestoja jeden nad druhým,
sú v absolútnej rovnováhe.
Preto láska nemôže byť hriech.
Ak by bola hriechom,
potom aj Boh je hriech,*

*čo je však absolútne
nemožné.*

Odpusť mi, láska,
konkrétna, ľudská,
a tak neľútostne jazvená,
túto úvahu.
Viem, že zastal som s ňou,
sť'a s bleskom v náručí,
až celkom blízko pri prahu
absolútna.
No ak myšlienka je prejav bytia,
tak potom je nutná
sť'a pohyb zreteľný,
keď so srdcom je zle.
A tak neviem:
čím viac k tebe, láska, kráčam,
tým viac sa mi strácaš
v hmle.

Viem, že ť'a to uráža,
až do krvi prudko tne...
Báseň býva -- Vykupiteľ,
no často aj -- výkupné.

Dôstojnosť a iné básne, 1996

Poézii

Hovorili, že som blázon
a že je to zločin,
keď v tráve, kde plakala si,
bosé nohy močím.

Hovorili, moja láska,
že si celkom iná,
a ja som si denne, v noci
stokrát hlavu stínal.

Hovorili, že ma zradíš --
večne verná nevernica,
a ja som si v твоjich dlaniach
stále chladil svoje líca.

Hovorili, že si démon,
ako reťaz chladne krutá,
a ja som si svoju dušu
s tvojou dušou navždy spútal.

Začiatok a koniec? Tu sú!
Čo sa má stať, nech sa stane!
Na tvoj oltár položil som
chlieb a soľ a Amen!

Dôstojnosť a iné básne, 1996

Rozhodnutie

Prvý povie:
-- Ech, mať tak strechu nad hlavou!
A s rukami za chrbtom
dívá sa do slnka,
prižmúri oči,
lebo je teplý deň

a slnko nájdete v každej ulici.

Druhý povie:

-- Chystá sa na dážď, a ja nemám ani dáždnik!
A s rukami vo vreckách
ide sa schovať,
prečkat' dážď,
lebo už zahrnelo
a prvé kvapky spojili nebo a zem.

Ja vravím:

-- Mám zdravé ruky a pľúca plné vzduchu!
Pôjdem,
pridám do kroku
a zaradím sa
ku tým ostatným.

Dôstojnosť a iné básne, 1996

Milan Rúfus, básnik, publicista, prekladateľ, esejista, narodený v Závažnej Porube (1928). Absovoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského Bratislave, kde celoživotne pôsobil ako pedagóg.

Debutoval zbierkou *Až dozrieme* (1956). V ďalšom období vydal: *Chlapec* (1966), *Zvony* (1968), *Stôl chudobných* (1972), *Chlapec maľuje dúhu* (1974), *Kolíška spieva deťom* (1974), *Hudba tvarov* (1977), *Óda na radosť* (1981), *Prísny chlieb* (1987), *Mám ústa plné tvojich úst* (1988), *Prosté, ťažké* (1990), *Dve osudové* (1991), *Neskorý autoportrét* (1992), *Čítanie z údela* (1996), *Žalmy o nevinnej* (1997), *Vážka* (1998), *Jednoduchá až po koreňky vlasov* (2000), texty k fotografiám Martina Martinčeka *Ludia v horách* (1969), *Kolíška* (1972), *Hora* (1978), *Báseň o Kriváni* (1988).

Tvorba o detstve a pre deti: *Kniha rozprávok* (1975), *Sobotné večery* (1979), *Studnička* (1986), *Tiché papradie* (1990), *Lupienky z jabloní* (1993), *Zvieratníček* (1994), *Modlitbičky* (1992), *Nové modlitbičky* (1994), *Pamätníček* (1995).

Venuje sa esejistickej tvorbe, prekladá (Jesenin, Lermontov, Puškin, Ibsen, Seifert, Hrubín, Čapek, Martí).

Básnik Milan Rúfus sa takmer od čias vstupu do literatúry vyslovuje k bytostným otázkam slovenskej spoločnosti, národného spoločenstva, jeho kultúry a literatúry, jedinečným, neobyčajne naliehavým, a pritom vyrovnaným hlasom zaujíma stanoviská k vývinu krajiny, spoločnosti, morálky, humanity, píše k nemu živý, pregnantný, premyslený a pretrpený komentár, ktorý nepochybne prispieva k sebaopoznaniu Slovenska a jeho ľudí.

Vincent Šabík, 1996

Rozlúčenie

Mám ústa plné tvojich úst.
Mám dlane plné tvojich dlaní.
V lebke jak vietor v roklinách
mi šumí hlas tvoj rozvzlykaný.

Odpusť, tak odpusť. Skončené.
Stud ostrú čepeľ vo mne tasí.
Vo chvíli toľko tušenej,
že kríž môj vidieť musela si.

A hoci teplom záľudným
nás plachá nádej vo snách hreje,
ten, kto ti povie: zabudni,
je pravdivejší od nádeje.

Deň, ktorý tepe do zmyslov,
jak rozvíril, tak stíši boje.
Z úst zlíže penu horkých slov.
A z tváre oheň slzy tvojej.

Až dozrieme, 1956

Skús, hovor z prapočiatku

Mať čisto za sebou.
I z modlitby
raz bude mlynček. Rúchom nebohého
si onedlho poutieraš prach
na obuvi.

Čas, koho obhajuješ,
že ako svedkov zosmiešňuješ slová?

Alebo pravdy ako mliečny chrup
vypadajú a po nich nenarastie
v ústach už nič?

Mat' čisto za sebou.
Skús, hovor z prapočiatku. Ako ten,
čo zasial, zaoral a z každej brázdy
i smeť odfúkol, uveriac,
že všetko ostatné až potom príde.
Skús. Budeš smiešny.

Ale už iba smiešni
sú v poriadku.

Zvony, 1968

Čo je báseň

Položiť na stôl presné ako chlieb
alebo voda. Alebo
medzi dva prsty soli. To je báseň.

A nestúpať si pritom na päty.
Tým menej na špičky. Mat' čas. Zhlboka
vytiahnuť okov a rovno na prameni
si nepostaviť krám, ba ani chrám.

Až budú pstruhy tiahnuť Jordánom,
nekúpiť prúd a vedieť, že sa rieka
neskladá z rýb.

Že o to jej je viac,
o čo je báseň väčšia od slova.

Nie kameň.
Socha. Žena Lótova --
to je báseň.

Zvony, 1968

Kolíška spieva deťom

Čo je vždy pred nami
z toho, čo bolo už?

A čo už nebude
a umierame naň?

Ty, dnes už neznámy,
povedz mi, čo to hľadám
pod tvojím oknom ako detská dlaň?

Chudobu čistú?
Plienočku snehobielu?

Plienočku ako lístok skorocelu
som prikladal na čierne pred očami,
opustené a bez mena?

Ona mi z diaľky hovorila: človek.
Kričal som: Čo to znamená?
Odpovedz!

Iba zašumeli hory.
Zašepotali staré ohniská:

Mlč! Za vás, spiacich,
pod vami prehovorí
hlinená kolíska.

Kolíška, 1972

Hudba pod ľadom

Ono to raz na každého príde.
Príde k nám a príde za vami.
Že si hlavu v náhlom osamení
poťažkáva človek na dlani.

Verné veci mlčia. Zem i lesy --
všetko si ťa ticho spomína.

A ty sám v tom tichu poznáš, že si
hlbina.

Stôl chudobných, 1972

Chlapec

Rozprávka trpkastá
jak mladé víno šušťí.
Zamrzli jazerá,
lekno už nekvitne.

Kde bolo, tam bolo,
žil človek tichoústý.
O láske zaspieval
a dostal prepitné.

Chlapec maľuje dúhu, 1974

Chlapec maľuje dúhu

I slepučká
jak holúša,
i nežná,
i nevedome trúfalá,
podobnú soli, jej som cenu neznal,
mi láska bolesť núkala.

A temnel deň
a jeho sivé kone
šľahala úzkosť zbesilá.
Skladala báseň krídla v prázdnom lone
a smutným rýmom hrešila.

No z mútnych vôd
tak pije letná dúha
jak dnes môj pokoj z mojich žíl.
Odpusť mi,
radosť,
ak som sa ti rúhal,
než som sa ľúbiť naučil.

Chlapec maľuje dúhu, 1974

A čo je krása

Čo je krása?
Je zaklínaním duchov?

Či ani to a prosto -- iba úkaz?

Pár zajačikov ukryť do klobúka,
farebné perie, šál a pestré skielko
a potom spustiť staré divadielko,
to naučené,
neľahko, ale predsa
len naučené --
to je umenie?

Ten kúzelník, čo skrýva svoje triky
sám pred sebou
a nič, nič súdené?

Nemuč sa. Netlč, kde niet odpoveď.
Bez odpovedí býva všetko prosté,
pretože ťažké.

Môj Bože, čo je krása?
Sto pokolení v zemi sní o tom.
Jediné vediac:
že dotknúť sa jej nervu
znamená
v hlbkach pohnúť životom.

Hudba tvarov, 1977

Ako sa pije zo studničky

K studničke musíš kľaknúť.
Inak by si
nevedela z nej živú vodu piť.
A namáčaš si do jej modrej misy
ústa i čelo.

Musiš odstúpiť
dva kroky od nej,
aby tvoja hlava
doľahla presne do jej jamôčky.

Potom ju piješ.
Ona sa ti dáva.
Ak už nie navždy,
aspoň na rôčky.

Tak piješ:
kľaknúc pred ten dúšok sladký.
A smäd i vďačnosť
sú tu z jednej matky.

Studnička, 1986

Básnik sa modlí za deti

Nevedia prečo,
no veľmi im to treba.
A možno ešte viacej ako chleba.
Aby im v duši pusto nebolo.
Aby ich mali radi okolo.

Aby im bolo mäkko
ako v mame.
Keď bolia veci, ktoré nepoznáme,

tu každé dieťa,
plaché ako laň,
na hlave musí cítiť teplú dlaň.

Bože,
o takú dlaň Ťa ľudské mláďa prosí.
V čase, keď ešte ani nevie, Kto si.

Našiel Ťa hore ten džavot tenkých hlások?

Našiel. Dal si im liek.
A nazval si ho láskou.

Nové modlitbičky, 1994

Modlitba za Slovensko

Viem jedno hniezdo.
Rád ho mám.
V ňom ako v Božej sieti
je mnoho otcov, mnoho mám
a mnoho, mnoho detí.

To hniezdo uvil Stvoriteľ.
A sám aj určil, komu:
koho tam pozve prebývať
do človečieho domu,

kto si bude smieť odomknúť
i zamknúť jeho bránu,
kto pluhom krájať ako chlieb
zem, Bohom darovanú.

Viem jedno hniezdo, rád ho mám.
Hreje ma dňom i nocou,
vystlané mäkkou vravou mám
a mozolami otcov.

Môj dobrý Bože, zhladni naň.
Stráž nám ho neustále.
Ach, aspoň Ty ho, Veľký, chráň,
keď si ho stvoril malé.

Nové modlitbičky, 1994

Balada o ľudskom srdci

(Jánovi Števkovi)

Len nehľadané
sa bez bolesti stráca.
Dar rúk je všetko, čo je na stole.
Všetko je túžba, úsilie, nápor, práca.
Ešte aj zvon
vie, čo sú mozole.

Ach, jazvy zvonov, srdcom vytlčené:
prijat' úder a pod ním vydat' tón.
Ľuďom sa pritom stáva
-- v Božom mene --
že srdce, živlom príliš otvorené,
zjaví sa skôr
než samučičký zvon.

Kto hnetie nás,
ten vie, čo nevie veža
a zvony v nej: že nie sme ako ony.

Že ľudské srdce nesmie byť zo železa.
Pretože nielen udiera.
Aj zvoní.

Čítanie z údely, 1996

Závet

Nemýľte sa. Tam, kde dajú proste.
Tam, kde majú, nech vás ochránia.
Domov -- to je tiež len čosi prosté.
Ako slovo v chvíli poznania.

To je iba nestratiť sa cestou.
Duchu patrí celý šíry svet.
Ale domov, to je také miesto,
kde je ľudom ľahšie žiť i mrieť.

Domov, to je páť si na povrázku
vánky, ktoré bralom hýbajú.
Nehanbíš sa za hnev ani lásku.
Veď si nechcel iné -- iba ju.

Vážka, 1998

Otcovská samomluva

A teraz, láska,
ocko pekne prosí --
nechaj ho chvíľu samého.

Samému sebe možno riekne čosi,
čo iba Boh vie na neho.
Riekne tak ticho, že šepot bol by krikom.

Kto nás kde celých rozpovie?
Ticho pred básňou
a ticho za básnikom.
Viac vie len Boh.
Len On to vie.

Žalm o nevinnej, 1999

Môj vzorec

Hovorím, čo som hovoril,
a sám viac neviem o tom.
Ktosi mi dvere otvoril
objať sa so životom.

Ktosi mi slová posiela.
A práve také slová --
košielku z ramien anjela,
čo letel do domova.

Hovorím to, čo hovorím,
a konám to, čo musím.
A časy tiahnu pohorím.

A drobným krôčkom husím
potichu šliapu moje dni

po darovanej hrude.

Ktorý z nich bude posledný,
neviem, len viem, že bude.

Jednoduchá až po koreňky vlasov, 2000

Človek

(Gustávovi Valachovi)

V útrobach zeme víťazí.
I v kozme.
Pod korytami riek.
A na dne morí.
A predsa
všetko sa lomí na tom,
kto sme.

Sme Bytosti.

Alebo sme len tvory?

Jednoduchá až po koreňky vlasov, 2000

Ustanovenie za básnika

(Jozefovi Mihalkovičovi)

Za dávna,
keď piesok ešte tiekol,
pristavil ho Boh.
A Boh mu riekol:

-- Odkiaľkoľvek si,
si moje dieťa.
Budeš nosiť teplo ľuďom sveta.

Ale schádzať musíš po slová
do hlbkej slaje domova.

Jednoduchá až po koreňky vlasov, 2000

Večierň

Prečože do básne už môžem iba s Tebou?

Ostarel som?

Čo sa mi stalo, Bože?

V ústach mi horkne chuť,
chuť každodenných chlebov.

Žiadam už viac, než človek vie a môže?

Útek od živého?

Či cesta za kolískou?

Čas adventu alebo rozlúčky?

Že si mi po rokoch na dosah ruky blízko,
ako vieš byť len deťom blízučký.

Sila je to, či slabosť?

Na smiech svetu,
idúcemu už inam ako ja...

Ale som, aký som.

Aj svet je, aký je tu.

A ja v ňom nenájdem chvíľočku pokoja.

Mať rád

je privodiť si možné utrpenie...

A stáť v tom hazarde,

ním premožený hráč.
A nemať na zemi miestečko utajené,
kam nedoľahne plač.

Dedičný ľudský plač.
in: Slovenské pohľady, 2000

Zlata Solivajsová, poetka, prozaička, narodená v Nitrianskej Blatnici (1922). Pracovala ako úradníčka, neskoršie ako redaktorka Stredoslovenského vydavateľstva v Banskej Bystrici. Pre postoje k okupácii Československa v roku 1968 z vydavateľstva musela odísť a mala zakázané publikovať. Do odchodu do dôchodku pracovala ako korektorka.

Dlhšie publikovala v časopisoch, knižne debutovala zbierkou Jablká plné hviezd (1962). Druhú básnickú zbierku Vyhnanie z raja vydala v roku 1967. V roku 1970 jej vyšla knižka pre deti Kľúč od každých dverí, ktorú označili za idelologicky škodlivú. Po nútenom odmlčaní sa prihlásila v roku 1992 zbierkou Pierko po pierku. V lyrickom zázname trpkých životných skúseností prevláda nádej a viera v spravodlivejší svet.

Zbierky Vyhnanie z raja a Pierko po pierku naplnila veršami lúbošnej lyriky, retrospektívami do svojho detstva, reflexiami o prírode, o líci a rube vecí a vecičiek tohoto sveta, v ktorom „Všetci si vymýšľame svoje vlastné nebo,/ aby bol život / znesiteľný“, o spoločenskom a mravnom zmysle ľudskej existencie. V oboch zbierkach má čosi z dikcie romanci a tragiky balád, čosi žensky nežné, poeticky krehké a lyricky čisté -- čosi, čo oprávňuje usudzovať, že rozvíja básnický humanizmus Maše Haľamovej a Márie Rázusovej-Martákovej, básnický humanizmus ako základný prístup, cez ktorý tieto tri poetky nazerajú na svet, esteticky myslia, cítia a poznávajú.

Ivan Plintovič, 1993

Divé husi

Mliečnym nebom letia divé husi,
za ich hlasom vybehla som von.
Dlhý sprievod pomaly sa trúsil
za susedný dom.

Vzopáli sa sny jak lúčne kone,
mäkký súmrak tlmil ozveny.
Ako teraz do tmy pôjdem po ne
s krídlom zlomeným?

Počula som volať divé husi,
dodnes čujem tiahly, clivý tón.
Kosák neba nehlučne sa brúsil
o susedný dom.

Jablká plné hviezd, 1962

Balada o slovenskom putovaní

Ja som tá sestra čo si bratov hľadá
Stáročia bosá cudzím svetom chodím
s kôročkou chleba dúškom vody
na sklený zámok vedú klzké schody
medené stráže pred bránou sa radia

Nie mi je súdené vyššie stúpať
po krehkých kostičkách vtáčať
Na soľné pramene bývam skúpa
more mi v ústrety kráča
Mať Mesiačkova Mliečnou cestou vonia
Slniečkova mať za dcéru ma prijme
Vietor však nikdy nezastihnem doma
a na dno duše zriedka zostúpime

Nad strmým bralom prízrak smrti visí

Tam brat môj prvý zaspal od únavy
Cudzí sok zatiaľ privlastnil si
pozotínané dračie hlavy

Druhý brat s posolstvom sa náhlil
Za svetlo pravdy vypichli mu oči
Tretiemu z bratov na česť siahli
že dom svoj bránil pred rytiermi moci

Len ešte dotkať zrebné košele
a zrušiť kliatbu mlčania
Odmenu ľahko oželiem
za jedno pierko z havrana

S rovnakým lósom Vlast' i ja
do tvaru kríža formované
predstúpime pred Kráľa Času
Už môžeš moju hviezdu zhasnúť
Jej hviezdu Pane požehnaj

Pierko po pierku, 1992

Pavol Stanislav, (vl. menom Pavol Pius), básnik, narodený v Nemčiňanoch (1943). Absolvoval gymnázium v Zlatých Moravciach, potom nadstavbové štúdium v odbore osvety v Bratislave. Pôsobil ako herec v Bábkovom divadle v Nitre, pre politické postoje v roku 1968 bol diskriminovaný, prešiel rôznymi zamestnaniami, od roku 1990 pracuje v Mestskom kultúrnom stredisku v Senici.

Do literárneho diania vstúpil roku 1964 pod pseudonymom, publikoval v tlači a v rozhlase. Knižne debutoval poetickou výpoveďou o rodnej dedine -- zbierkou Okno do dvora (1976). V roku 1978 vyšiel cyklus zhudobnených básní Túžba po domove. Po 14-ročnom odmlčaní sa v zbierke Duša utajená v husličkách (1992) vyjadril svoju kresťanskú orientáciu. V roku 1993 mu vyšla zbierka Osievanie kamienkov, v roku 1995 Boží rok, v 1998 Krehkosti a Neznáma planéta, v 1999 Požehnaním požehnané, v roku 2001 Požehnaný život.

Písal aj verše pre deti.

Tematickou základňou jeho básnickej tvorby je vidiecky človek a jazykovou platformou zrozumiteľnosť a jednoduchosť v tom najpozitívnejšom zmysle slova. Stanislavovo tvorivé krédo súvisí s jeho inšpiračnými zdrojmi, skrýva sa v jeho predstavách o tradičnej dedine -- láske jedinej, v letokruhoch celoročnej práce vidiečana, v jeho životných radoostiach i starostiach, v jeho každodennej robotnej lopote, ale i v jeho dňoch sviatočných a slávnostných.

Jozef Melicher, 1993

Minulosť

Strom
Poľná tráva
Lanský sneh

Uzlík vyblednutých spomienok

Chlieb...
cez ktorý bolo previdieť
celú dedinu

Zrnká soli
Za hrst' piesku

Strom
Poľná tráva
Lanský sneh
Dnes
Uzlík vyblednutých spomienok
Pluh hlboko zarezaný v dlani

Okno do dvora, 1976

Starci

Po každom daždi ubúda z nich
ako ubúda
sedliakom hlíny z poľa

Predpoludním
postávajú
opustení
naverímboha
pred svojimi domami
a opierajú sa
sami o seba
o vlastný tieň

Sviatoční a krehkí
ťažkými
umodlenými rukami
pridržajú sa
ako deti
okraja stola
po obede
v nedeľu popoludní

Osievanie kamienkov, 1993

Osudová

Keď stretneš ženu
za polcestou života
ktorej si tykal
a ona
ti už netyká
hovoriš si:
je to vekom
a že teba sa to netýka

Keď v jedno ráno
v bielku oka
pod košeľou
srdce ti už netiká
hovoriš si:
Bože odpusť
Viem
že v mene tvojom
tvoja ruka
sa ma dotýka...

Boží rok, 1995

Krajina svätého Cyrila a Metoda

V krajine
v ktorej žijem
po štyridsať rokov
vládla
vládna metóda
metodicky umlčovať
dvoch bratov
vierožvestov
svätého
Cyrila a Metoda

Dneska
ku mne slovo
svižne preniká
to spiežovcami
hlaholí
hlaholika

V krajine môjho života
kde sa začínajú
a končia Tatry
tykáme si
zo Solúna
s dvoma bratmi
V slávnej Nitre
pod Zoborom

i v mojej rodnej vieske
tykáme si s Pánom Bohom
Krehkosti, 1998

Požehnané veci

Nevieme sa
vynadávať na ne
na veci
-- veci požehnané

Chránime si ich
ukladáme
pomedzi
dve dlane

Po zdravase
preberieme
pohrúženú starkú
nad obrázkom
Ježiškovým
z kriedového hárku

Vyprosené
bez rozdielu
užívame všetci
čo je dané
mieromierou
požehnaných vecí

Chlebníky pre chlieb každodenný
Soľničky pre slzy radosti
milovanej ženy
Sviece pre svetlo duší nadosah
Studne pre zázrak vody
tajomstva na päť siah
Dvere pre každého otvorene pootvorené
kto nimi chodí v Božom mene

Čarovné skrinky dávnočasu
aby sme neprepásli
čarokrásu

Nevieme sa
vynadávať na ne
na veci
Tebou požehnané

Požehnaním požehnané, 1999

Vincent Šikula, básnik, prozaik, scenárista, narodený v Dubovej (1936). Absolvoval Štátne konzervatórium. Bol učiteľom hudby, redaktorom Romboidu, dramaturgom Slovenskej filmovej tvorby, redaktorom vydavateľstva Slovenský spisovateľ, v rokoch 1994--99 predsedom Spolku slovenských spisovateľov.

Patrí k najplodnejším slovenským spisovateľom. Vydal tri knihy poézie -- Z domu na kopci (1983) a Zo zanedbanej záhrady (1993), Bubeník september (1998). Sú lyrickým vyznaním autorovej lásky k domovu.

Vytvoril rad pozoruhodných románových i poviedkových kníh (Nebýva na každom vršku hostinec, Majstri, Ornament, Matej a iné). Tvorí aj pre deti (Prázdniny so strýcom Rafaelom, Archanjel Gabriela).

Šikulove básne sú bezprostredne ukotvené v autorovom subjekte a živote. Sú to akési autobiografické skice. Cítíme, že nám Šikula chce o svojom živote povedať niečo veľmi vážne a závažné, hoci vidíme, že jeho vlastný osobný život ho zaujíma len potiaľ, pokiaľ vypovedá o človeku a jeho živote vôbec -- o condition humaine. Tu majú zmysel i jeho celkom intímne a veľmi osobné výpovede.

Báseň je pre Šikulu modlitba, navzdor tomu, že sa už nevie modliť, teda skôr výkrik („Poézia je výkrik/ modlitba i výkrik“. Tento postoj dáva Šikulovým básňam hĺbkový ľudský rozmer.

Vincent Šabík, 1998

Stôl

Pukol už stôl,
kde sme sedávali
a chceli sme sa mať radi
navždy. Náš žiaľ
bol však väčší
ako všetky sklamania.
Všetko po ňom
zostalo v nás.
Sme ako zrkadlo
v božích rukách.

Pukol už stôl,
skús chvíľu mlčať.
Skús chvíľu mlčať!

Zo zanedbanej záhrady, 1993

V Dubovej

Obloha cedí hviezdy.
Hrejeme si hniezdo. Škovránok
fosforovým hláskom
hneď zrána v ruženčekoch spieva.

V zemi hrdzavie lemeš.
Zajace obžierajú púčiky viniča.
Ružový vietor rozháňa
po viniciach broskyňový kvet.

Otec si namočil hánky
na nové štepy. Mama
háďže sliepkam
a veselo si spieva:
Sadila prstene,
vzišiel kameň ...

Ružový vietor rozháňa
vo viniciach broskyňový kvet.

Zo zanedbanej záhrady, 1993

Vínne mušky

Už to burčí, už to vonia!
Vínne mušky! Doparoma,
chlapi, veď sa dohodnime,
pri ktorom dnes súdku spíme!
Kto má doma dobrú ženu,
nech odolá pokušeniu,
poriadny chlap nech sa ženie
radšej domov, k múdrej žene.
My však takí neporiadni,
čo už do toľkých hrôz padli,
hľadajúci kľúčik k žene
ako večné potešenie,
veď to burčí, veď to vonia!
Vínne mušky! Doparoma,
odolajme svojmu sneniu,
vzdajme úctu pokušeniu,
vypime na vlastnú ženu!

Bubeník september, 1998

Ctibor Štítnický, básnik, prekladateľ, narodený v Štítniku (1922). Štúdium na Právnickej fakulte prerušil pre účasť v Slovenskom národnom povstaní. Bol tajomníkom Zväzu slovenských spisovateľov, riaditeľom vydavateľstva Slovenský spisovateľ, šéfredaktorom Kultúrneho života, riaditeľom Československého filmu v Bratislave (1966--1970), pre odsúdenie vstupu vojsk Vašavského paktu v roku 1968 ho z funkcií odvolali a zakázali mu publikovať. Potom sa stal pracovníkom Slovenskej knihy.

Debutoval zbierkou reflexívnej lyriky *Presýpacie hodiny* (1943). Vydal celkom deväť kníh poézie (*Pochod miliónov*, 1949; *Rodina*, 1952; *Na teba myslím*, 1954; *Chlieb a ruže*, 1959 a iné), z toho dva výbery (*Slnovrat*, 1962; *Ostaň ešte chvíľu*, 1966).

Písal aj poéziu a rozprávky pre deti. Prekladal z maďarčiny a ruštiny (Madách, Gorkij a iní).

Ako básnik sa zrodil v čase vojny a protifašistického odboja, keď reagoval na tragickú situáciu ľudstva, aj vlastného existencionálneho bytia. I keď ani on sa v päťdesiatych rokoch nevyhol obdobiu, keď nad skutočnou poetickou obraznosťou prevažovala v tvorbe agitačná funkcia poézie, vrátil sa so sebe vlastným chápaním poézie ako piesne k autentickým žriedlam básnictva. U neho sú nimi v lyrickej syntéze ľudská intimita, citová pevnina domova, večne sa obnovujúca príroda a neuhastiteľná túžba po horúcom dychu života.

Emil Borčín, 1997

Načo sa pretvarovať

Načo sa pretvarovať,
skrývať sa v piesku slov.
Hovoriť jednoducho
je básňou najkrajšou.

Hovoriť o všetkom
tak ako prameň čistý,
v ktorom sa vidíme
zrozumiteľní a istí.

Hovoriť všetkým ľuďom,
nie iba niekoľkým;
byť cestou k ľudským srdciam,
mostom i zábradlím.

Vraj chceme zboriť svet,
tvrdíme, že je chorý?
Sme nespokojnou vlnou
v obrovskom ľudskom mori,

čo podomieľa brehy,
ale ich stavia zasa.
Tak je to najsprávnejšie,
v tom sila je a krása.

Nič nie je nelogické,
záhady tuná nieto:
železná zákonitosť
ovláda veci tieto.

Načo sa pretvarovať?
Skrývať sa v piesku slov?
Hovoriť jednoducho
je básňou najkrajšou!

Pri víne sedím

Pri víne sedím, opustený, sám.
Na teba myslím, moja milovaná.
Čo robíš? Kde si? V spoločnosti? Sama?
A ja tu v žiali túžim, spomínam.

Kto tvoje ruky nežne zovrel v dlaň
a blúdi hviezdou nocou tvojich očí
za tvojím srdcom, aby doňho vkročil,
kým ja tu pijem, opustený, sám?

Povedz, že je to všetko iba klam
a závrat mojej úzkosti a nudy,
bo zo spánku ťa v tmavej noci budí
zas môj bozk, keď ťa vo sne objímam.

Pri víne sedím, opustený, sám
a opriadam ťa celú spomienkami,
aby už vždycky, keď budete sami,
boli ste jak ja, opustený, sám.

Aby ti všetko, čo som dal a dám,
zavrelo srdce a väznilo telo
a aby v nich už nikdy nezaznelo
volanie, ktoré tu dnes zapíjam.

Miluj ma, lebo smutný som a sám,
bo tvoja láska pri mne teraz nie je
a moje srdce, plné beznádeje,
jak ružu v prvých mrazoch skry a chráň.

Na teba myslím, 1954

Pesnička o rampáši a prvých žltých listoch

List mi padol do pohára,
keď sme žltý rampáš pili,
družne,
mužne.

Nad Karpatmi deň už zháral,
keď tie listy zazvonili
v sklenke
tenkej.

Aký to žiaľ, aká tieseň
naše srdcia rozochvela
razom
mrazom?

Že zas prší na nás jeseň,
že sa dotklo nášho čela
jarmo:
darmo.

Ale aspoň vína dala
pre hrdielca naše smädné
minca
slnca.

Celú noc nás objímala
v ilúzii ešte letnej
sladká
priadka.

A keď padli všetky hviezdy
do pohárov našich plných
z neba,
teba

chcel som, bo už deň sa brieždil,
no a jeho prudké vlny
vyšli
v myslí.

Chlieb a ruže, 1959

František Štraus, básnik, literárny vedec, narodený v Kružlovskej Hute (1933). Absolvoval Vysokú školu pedagogickú. Pracoval ako vysokoškolský pedagóg, pre politické postoje v roku 1968 nútené v Štátnej vedeckej knižnici, od roku 1984 v Ústave umeleckej kritiky v Bratislave, od 1990 opäť pôsobí ako docent na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave.

Popri viacerých literárnovedných prácach (Voľný verš v súčasnej slovenskej poézii, 1968; Základy exaktného rozboru verša, 1969; Štúdie o slovenskom verši, 1989; Poetikum P. O. Hviezdoslava, 1989) vydal dve básnické zbierky -- Podobu seba hľadám (1962) a Úzkosť (1995).

Po dlhom, veľmi dlhom čase prichádza František Štraus so svojou druhou zbierkou básní. Táto sa stáva svojho druhu autentickým dokumentom, viažucim sa k jednému úseku autorovej biografie. Podstatné je, že ponúkané básne sú slovesnou manifestáciou originálne ustrojeného básnického talentu, ktorý tematické podnety osobnej skúsenosti vie transponovať do polohy takého estetického zovšeobecnenia, aby jeho báseň oslovovala aj dnešných čitateľov. A to aj, či najmä vtedy, keď sa tieto podnety pohybujú na samej hrane istých spoločenských konvencií, no bez ich prílišného rešpektovania, naopak, vo vnútornom spore s nimi. Práve tu je Štrausov prínos do súčasnej lyriky celkom zreteľný.

Stanislav Šmatlák, 1995

Premeny tela

Mám chladné ústa.

Vieš, ako málo láska znamená:

S pavúkmi všedný súmrak života sa spúšťa
na tvoje biele ramená.

Mrazia ma oči.

Vieš, čo ich dotyk pre mňa znamená:

Nespriadaj bezhlavé sny z hviezd a prešlých nocí.
Rozchod je dobrá odmena.

Kto by ma súdil

pre čiesi plecica, vlasy, ústa, pleť,
štíhly krk, viečka, bedrá, driek a rozkoš v hrudi,
pre krásu musí onemieť.

Kto by ma súdil

pre čiesi bozky, stisky, objatie?
Žena mi osladila kávu soľou nudy,
šťastie je lôžko ostnaté.

Premeny tela

falošným mravom boha prekliate.
Milenky ako blankyt čisté v hrobe trpiteľa
čakajú na nebovzatie.

Uverí niekto

tomu, čo tušil som a nepoznal?
Pre ľudskú lásku nie je príkaz, preto:
Buď pravdivejší odo mňa!

Podobu seba hľadám, 1962

Pri stretnutí

Na nevyladených strunách života,
hocako by si chcela,
ani najzručnejšie prsty muzikanta
nevyľudia čistý tón.

Sama disonancia: nahota duše
a bledá nahota tela!
Počúvaj: ktosi spieva Sancta Mária,
ktosi, kto si nepotrpí na bontón.

Tak sa od seba vzdalujeme
most za mostom praská --
budú iba dve rovnobežky,
dve náprotivné cesty ako diaľnica.
Ale nech sa čokoľvek stane,
nech sa celý svet môj zrúti,
nechcem ťa mať na náprotivnej strane,
kde unikáš mi ako biely anjel smrti.
Vedieť tak, ako majú znieť
tie tvoje struny
pri svite hviezd,
pri splne luny...!

Úzkosť, 1995

Srdce

Možno, že priateľ náhle zradí,
že krutý osud zlomí kolená
a opustí nás teplo domova...

Ó, srdce! Dovtedy sme mladí,
kým je v nás iskra plameňa,
kým vieme začať odznova!

Úzkosť, 1995

Ján Švantner, básnik, prekladateľ, publicista, narodený v Banskej Hodruši (1949). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pracoval vo Vydavateľstve Tatran, v Ústave pre informácie a riadenie kultúry, ako redaktor.

Debutoval zbierkou *O snežnom srdci* (1972) poéziou zážitkov z detstva, rodného krája, veršami túžby po čistote a zrozumiteľnosti ľudských vzťahov. Prienik do ľudskej duše potvrdzuje v ďalších zbierkach -- *Hviezdny úder* (1975), *Neviditeľná hudba* (1980), *Lampa* (1986).

Prekladá z francúzštiny (Baudelaire, Cocteau a i.).

Svoj záujem obrátil od seba k vonkajšiemu svetu, k ľuďom a problémom, ktoré sa stávajú predmetom jeho reflexie, ale aj satiricky tvrdej a neúprosnej kritiky. V tomto zmysle ide ďalej ako Emil Boleslav Lukáč, ktorého nám pripomína pátosom a etosom básnenia, jeho výrazovosťou, zacielenou skôr na slovo než metaforu, vrátane silnej expresívnosti jazyka.

Možno nie každému vyhovuje jeho tichý, ale napätý tón, temné farby, ale azda každý uverí jeho úprimnosti, pravde jeho výpovede. Básnický program Jána Švantnera je zdanlivo skromný, hľadá „slovo neohmatané a pritom všedné“, ale také, „ktoré by rozžiarilo skutočnú podobu vecí“. Takýto program nesie v sebe najvyššie nároky na básnický jazyk, poznanie pravdy a zlatnícku prácu.

Ján Števček, 1986

Krása a deti

Po kráse
sú hladné deti.
Čielkami dychtivo
pritúlené
na obločné sklá
vyčkávajú snehy.

Len vták
(cez jeho krídla
pretavili svetlo dní),
zakliaty a tichý
v korunách zasnežených
stromov počúva,
ako sa tie stvoreniatka,
ako sa privrávajú kráse:
Príd',
na bielom koni príd',
svätý Mikuláš . . .

Vtom
jedľová iskra
roznežnila oči materi.
Ako zasnežené studne,
v ktorých voda
je vrúcna a verná naveky,
skláňajú svoje hlavy
nad prsty nevinných,

až usnú, maličkí,
tváričkou v snehu
a prvým zúbkom v mlieku
zo svojej matičky.

O snežnom srdci, 1972

Slovo

Dlho som hľadal slovo,
presné a čisté,
slovo, ktoré by neodviali vetry dní
a ktoré by rozžiarilo skutočnú podobu vecí,
slovo ako zákon, ako čin,
slovo neohmatané, a pritom všedné,
slovo silné
v nenávisti a silné
v milovaní, slovo pokrvné s dychom môjho brata,
slovo vidomé a pravé
na pravom mieste,
slovo so srdcom mojej mŕtvej matky,
slovo zvoniace v obraze tohto mučivého sveta,
slovo krúžiace pod závratnou oblohou
ľudskej reči, slobodné a živé.

Lampa, 1986

Poézia

Poézia nestarne,
to iba my sa zosúvame
pomaly a isto na prízemie
a ešte nižšie... k plytčinám!

Potom sa nám zdá,
dlho a namáhavo, že všetko je v poriadku,
že je to zákonité, že je to vlastne
dialektika vývoja: od ničoho k ničote,
k mlčiacim ústam.

A zatiaľ ktosi pracuje,
ktosi vykúva poslednú iskrú nádeje,
posledný požiar tisícročnej noci.

Jeho meno je láska.

Lampa, 1986

Kamenná moja tvár

Prečo ma mylíš, Bože,
prečo ma pokúšaš
pochybnosťou, tou horou,
ktorú neprejdem a neprevidím...?

Do úplného vysilenia
-- tak som zoslabil
na duši.

(Ó, najútlejšia zver, vyplašená
tým, že jej niet!)

Čo je za ňou, za tou horou,
ktorú neprejdem a neprevidím...?

Mráz večnej ničoty?
Slasť nevedomia? Tíšina zmyslov?
Nehmat a nesluch,
nezrak a neláska?

Nízko nad ránom,

tak nízko, že cítim pach bielych dní,
strhnem sa zo sna, ako keď sa náhle odvalí
zo strmého brehu kameň,
kameň moja duša, kameň moja tvár!

Vtedy viem
že ešte som!

in: Slovenské pohľady, 2000

Štiavnická reflexia

Zo smrti do života
ľudia ľahko prechádzajú vo sne,

v záhradách stúpa podvečerný dym
a nečujne blúdi uličkami starého mesta.
Oslnivo biele múry Nového zámku
sú zrazu jagavé a modré,
akoby sa menilo ročné obdobie,
ale to sa leto práve dotklo najhlbšej priepasti,
hoci jeho znamením tu nie je oheň slnečnic,
len temná zeleň orechových listov.

Dym ďalej blúdi
zmiešaný s vetrom z nehybných strmín
a mŕtvi ďalej spia... Pokoj ich prachu,
vyriekol ktosi a sám naveky splynul
s kamenistou zemou.

Z toho sna už nevyviazne,
z toho sna bude dlho piť,
nečujný ako švih leta nad priepasťou.

in: Slovenské pohľady, 2000

Viliam Turčány, básnik, literárny vedec, prekladateľ, narodený v Suchej nad Parnou (1928). Absolvoval Filozofickú fakultu UK. Pôsobil ako vedecký pracovník v literárnovedných ústavoch Slovenskej akadémie vied.

Debutoval zbierkou *Jarky v kraji* v roku 1957. Ďalšie zbierky: *V toku* (1965), *U kotvy* (1972), *Aj most som ja* (1977), *Srdce, DrSc.* (1987), *Oheň z Neho* (1992), *Rada a dar* (1995), *V okraje jarkov* (2000). Vyšli mu viaceré výbery (*Oliva*, 1974; *Zrkadlová sieň*, 1978; *Srdce zve a vyzvára*, 1998).

V prekladoch sa sústredil najmä na klasickú taliansku (Michelangelo Buonarroti), francúzsku (Ronsard) a antickú literatúru (Dante, Petrarca). Najnovšie preložil Šalamúnovu *Pieseň piesní* (2000). V oblasti literárnej vedy sa venoval najmä poetológii, osobitne Jánovi Hollému (*Na krásnu záhradu Hollého Jána*, 1972).

Z mojej strany videné: je to nepretržité, jemné, na pohľad chlapčensky plaché ohmatávanie života, za ktorým však existuje svár, zápas s anjelom a takmer všetky polohy ľudského údelu -- len to treba vidieť. Nestrhuje v búrlivom nápore, to, ako sa hovorí, nie je jeho parketa. Podmaňuje si však práve tým zvláštnym taktom, ľudskou miernosťou, ktorou presvecuje každý jav, každú svoju tému. Veci, ktorých sa dotkne, potom samy akosi svetielkujú a odovzdávajú ďalej ten mäkký, mierny jas, ktorý vždy šiel s týmto básnikom po cestách jeho života i jeho tvorby. S básnikom, ktorý vie, čo je ľudská radosť a ľudská družnosť, tak ako vie, na koľko spôsobov môže osud pripraviť človekovi jeho samotu; tú dobrú i tú zlú.

Milan Rúfus, 1988

Ak tichý chlapec

Ak tichý chlapec ani do dvadsiatky
pri kamarátoch svojich nestvrдне
a nevie každý úder vrátiť spiatky
a rozoznať hned' duše záľudné;

ak stoj čo stoj chce obísť všetky hádky
a zákruty, tie cesty osudné,
a milej nemá, má len kamarátky,
na ktoré predsa ťažko zabudne;

ak netrápi ho úbohosť a psota,
ak netopí sa v mori neistôt
a spokojný je, kam ho iní sotia,

s všetkým sa zmieri, všetko mu je vhod --
čo mohol mať ten chudák zo života?
A ešte horšie: čo má pre život!

Jarky v kraji, 1957

Nič nového...

Všetko sa už tu povedalo
a povedané -- šedé je...
Nech by sa s nami hocčo dialo,
nič nového sa nedeje?

Nie, neuver tej cudzej vete,
odpusť tie slová rúhavé!
Čo novšieho byť môže v svete,
keď objaviť druh druhu vie!

Ty vieš, že sú i pery nemé
a nie vždy druh sa ohlási --
že slová, ktorým rozumieme,

skrývajú krásy nad krásy.

A hoc by túto krásu všetcia
už prežili tu na zemi,
krásne je to i nové predsa,
že žijeme ju -- zase my.

Jarky v kraji, 1957

Pieseň prosebná

Mali ste meno anjela,
čo vyhnať predkov z raja,
a cez vás mne ho zosiela
a so zemou ho spája.

Raz jeho ústa zavelia
vstať z pozemského kraja
aj hriešnemu, čo za veľa
tiež voči vám sa kajá.

Kiež -- blízky vám i po mene --
ten archanjel si spomenie,
keď na súd začne trúbiť,

či som bol zlý -- ak na chvíľu
anjelský čistú, spanilú
krásu som vedel ľubiť.

U kotvy, 1972

Pri víne

Od môjho mala, malička
-- len nalej! --
tiahla mi hlavou jedna pesnička
a tiahne ďalej.

Akú mám rád? -- Ach, akú rád?!
-- Len pime! --
Čo ako vinič v lete stelie chlad
a hreje v zime.

Tú, čo ma čaká z všetkých síl
-- a do dna
čo by ma pila, čo by som ju pil
odo dňa do dňa!

Tiahla mi hlavou pesnička,
že čaká,
že na mňa čaká, i keď nevyčká,
akurát taká!

U kotvy, 1972

Poslanie potulného pevcu

Prichádza pevec potulný
pozdraviť rodné kraje.
Kiežby mu domov útulný
dal to, čo on im praje!

Pokoj a med, spev nad úľmi,
čo sa až do srdca vsaje,
veď pustý kraj, kraj pochmúrny

sa inak neodkľaje.

Vietor, čo z piesní zadul mi,
nech rozševelí háje,
rozveselí sad s vincúrmí
i všetky obličaje --

a jablčko ... sa skotúľni,
nech sa i pútnik naje!
Prichádza pevec potulný
a pekné dni vám praje.

U kotvy, 1972

Danteho rodný dom

Až pri soche a rodnom jeho dome;
až v jasnej žiare florentského rána;
až tu som spoznal, čo je „dolce lome“.

Konečne sa mi otvorila brána
a ja som vstúpil do slávneho mesta,
v ňom stojí dom i pomník velikána.

K nemu ma viedla prvá moja cesta:
„É questa casa di Dante,“ som prosil
Florent'ana -- a ten sa usmial: „Questa.“

Tu niekde teda dlažbu v slzách zrosil,
keď sladký pozdrav odoprela pani.
Tu všade hľadím načerpať si posíl

a objat' jeho dielo z každej strany,
aby raz u nás s pozdravom sa stretlo;
aby sa celkom odomkli mu brány

širilo sa sladké jeho svetlo.

Aj most som ja, 1977

Kto stvoril spev

*„...vrelého srdca s citom,
ktoré nadto vedelo aj myslieť.“
Laco Novomeský: Vila Tereza*

Ako náš druh sa roztvoril! -- Niet škál,
ktoré by tvorbou nezvládal, keď kladie
za dielom dielo! -- lebo v prvom rade
srdce si v každom porozotváral!

Chápavé srdce žiadal si aj Kráľ.
Je k poézii potrebné -- i k vláde.
I k dobrej rade. Jedným slovom -- všade,
kde chceme, aby každý pookriak.

K prístavu, ktorý si ťa víta z plavby.
K rukám, čo vedia opravovať šraubí
i kormidlá -- nie ale do korviet!

Iba k tým plavbám do výšok i diaľok,
v nich pozýva si vesmír na dialóg
vnímavé srdce, pravý doktor vied.

Srdce, DrSc., 1987

Do slovanského pamätníka

„Iskoni bě Slovo i Slovo bě u Boga i Bog7 bě Slovo.“

„Evanjeliu svätému som Predslovom:

ako nám dávno sľubovali proroci,

prichádza Kristus zhromažďovať národy,

pretože svieta svetlom svetu celému.“

Konštantín Filozof: Proglas

Či doma si, či v cudzom svete,

nad tebou všade vždy je Boh.

Všade a vždy nech sú ti sväté

i mená týchto bratov dvoch:

CYRILOVO I METODOVO!

Vždy uctí si ich pamiatku!

Veď Oni sú to Božie Slovo

na samom našom počiatku.

Kiežby si každý v srdce vyryl

Ich krásny spev! -- A pod Proglas

pripojil ešte: „Svätý Cyril

i svätý Metod, chráňte nás!“

Oheň z Neho, 1992

Pieseň

Až sa raz budú spievať piesne

na ulici, čo v kostole;

až ľudské srdce povie presne

v spovednici, čo pri stole;

až báseň bude spovednicou

najúprimnejšej spovede:

stane sa piesňou státišicov

a k pokoju nás povedie.

Rada a dar, 1995

Slovensko dnes

S O S: „ anglická skratka zo save our souls

-- zachráňte naše duše“

Slovník cudzích slov.

Slovensko volá eS-O-eS

k dobrému Bohu do nebies,

k svätému tam hore, k všetkým tvorom dole,

k celému svetu, k ľuďom dobrej vôle:

„Ó, mocný Bože, ochráň loď,

nedopusť skazu na národ;

národy iné, neútočte na loď,

na vrchovato križovaný národ!

Pán neba, zeme, ohňa, vôd,

Ty ochráň loď a Ty ju voď!

Národy vrchné, z krížnikov a z palôt,

nepáľte do nás, neútočte na loď!

Ty, Hviezda morská, naša Mať,

Mať dobrej rady, rad' nám, riad'

srdce a um aj veliteľstvu lode!

Daj v prístav prísť i po búrlivej vode!

Rakúšan, Maďar, Čech náš brat,
Ukrajinec i Poliak, hľad',
hľad'te: sme bratia všetci v ľudskom rode --
a v núdzi majú pomáhať si lode.

Nech sa z vás nechytá nás des,
že narazí loď na útes;
nech nikomu bok lode neprekole
zákerný záblesk zášte, zla a zvôle!

Pomáhajme si vždy -- i dnes!
A volaj každý do nebies,
nech v sláve Boh z nich žehná všetkým dole:
národy, lode, ľudí dobrej vôle!"

Rada a dar, 1995

Znelka o vzťahoch

Bez vzťahov to nejde, milí páni!
Lenže akých? -- Čo z nich živí ťa?
Budúcnosť kto z dneška vyčíta?
Prognóza -- nás sama nezachráni?

Navštívili nás už rôzni cháni.
Trávou je ich sláva prikrytá.
Ale je len relativita?
Musíme byť večne ustráchaní?

Vynoria sa predsa raz i z hrudy
„djamanty“ a drahé kamene?
Vynoria sa svätí z našich hrudí?

Aj sám Einstein je len „j e d e n k a m e ň“!
Kristus je však večné znamenie:
na Neho nech národ vraví: AMEN!

V okraje jarkov, 2000

Z gramatiky poézie

(I Štefanovi Sandtnerovi)

V Suchej už niet tých vymol'ov,
niet jarka,
kde začal ten tvoj rýmolov,
tá čiarka,
oddeľujúca súvetia,
ich časti,
na ktoré svet si ruve ťa,
svet strastí...

Svet, v ktorom zas si zanôť sám --
i s tými,
čo v samotach aj k Vianociam
si rýmy
pokladali až pod stromček,
len snený,
no s ním sa v jas i svet i vek
vždy zmení.

Svet, v ktorom dobrý Boh
ti dal tu vlohu,

s ňou môžeš vzniesť i strasť i žiaľ
až k Bohu
a za obeť dať z vlastných bied
pár básní,
že s básňou vždy -- i dnes -- ten svet
je krásny.

in: Slovenské pohľady, 2000

Svetoslav Veigl, básnik, narodený v Horňanoch (1915). Vyštudoval teológiu (Salzburg, Bratislava), potom filozofickú fakultu. Ako pedagóg pôsobil v Malackách a Bardejove, ako kňaz v Trnave, Abraháme a od 1975 v Kráľovej pri Senci. Patrí k zakladateľom katolíckej moderny. Vydal zbierky kresťanskej poézie *Cestami vetrov* (1938), *Výstup na horu Tábor* (1939), *Menom ťa neviem osloviť* (1941), *Kvety na troskách* (1945), *Volanie z diaľky* (1946) a knihu ľúbostnej lyriky *Láska a smrť* (1946). Po dlhoročnej odmlke mu vyšla zbierka *Mesto na návrší* (1968), výber z poézie *Pred ružou stojím nemý mohol vyjsť až o ďalších 20 rokov* (1988). V poslednom desaťročí vydal rad zbierok (*Jemu Jedinému*, 1990; *Hľadanie svetla*, 1991; *Zlatý kľúč*, 1992; *Rodinné rondely*, 1994; *Nebo na Zemi*, 1995; *Klopem a volám*, 1996; *Doma pod oknami*, 1997; *Plnosť času*, 2000) a výber *Nerušte túto ružu* (2000).

Veiglov základný postoj k životu je vitalistický: neústupčivosť pred ranami osudu, skalopevné presvedčenie o vlastnej pravde, pevné zázemie domova, láska k domovine, pocit potreby blízkych, rodiny, život obracajúci sa od rozorvanosti k pokoju, k Bohu. Tomu sa prispôsobuje dynamika a rytmus, od štruktúry dlhých nerýmovaných pásem po skratkovité až gnómické strofy a figúry. Aj miesta vnútorných rozporov sú zvláštne priezračné, od jednoznačnosti ostatných sa odlišujú osobitým chvením, zvláštnou metaforou a originálnym obrazom. Tu naozaj Boh Veiglovým perom píše božské verše. O láske, o miestach, ktoré nás prinavracajú k sebe, o slovách, ktoré v nás rezonujú večne...

Mária Bátorová, 2000

Duša na dlani

V chláholivom rytme rozprestiera perute,
obloš' krásy vníma, skúma výšky letov,
v harmonike požehnanej skrýva boky prehnuté,
opája sa melódiou tichou, tajnou, svätou.

Snivosť Evy dráždi mihalnice Adama,
myšlienková záhada sa krčí v boji s hadom,
v labyrinte očí darmo plače, hľadá ma,
keď mi lutna piští nebezpečným hladom.

Oheň rozparuje Tvoju krásu na oceľ,
keď sa krídla rozšíria -- už víťazstvo je Tvoje.
Moja lutna zavše hrmí, zavše džavoce,
keď sa vzpína k hviezdám. Príď kráľovstvo Tvoje!

Výstup na horu Tábor, 1939

Básnik

Prichádza z neznáma jak tulák,
oči má snivé a to mu sluší,
kvapôčky šťastia ako dieťa gúľa,
lež šťastie celé nikdy nemá v duši.

Spieva si ako v trní vtáča,
miluje, lebo spievať musí,
perlami slz puk šťastia zmáča --
on šťastie celé nikdy nemá v duši.

Kvety na troskách, 1945

Prišla si

Prišla si zľahka ako chodí vietor po ružiach
jak som ťa kreslil v extázach a volal v snách
Prišla si s bozkom horúcim čo páli nebesá
a podmaňuje zem
pri cestách nehodných duch strážny v tebe ozve sa

a rozpaľuje sen
Jak anjel prichádzaš vždy keď som strašne sám
ústa mi viažeš plameňom keď trpkosť tečie z rán
Hľa tu som v teba zakliaty v tvoj ret i slzy sladké
Súžením drahým vykúpil som sa v križovatke

Láska smrť, 1946

Radosť

Sadíme stromy
a potom trpezlivo
čakáme na zázrak,
keď začnú vyháňať lístie.

Sme ako strom.
Čo nedáme druhému,
nebude naše.

Hľadanie svetla, 1991

Srdce

Ten, kto sa stará o rodinu, stará sa o mier.

Ján Pavol II.

Rodina, srdce spoločnosti,
národa bašta jediná,
len prvý krôčik k budúcnosti,
ďalekých plánov vidina,

i prístrešie pre vzácných hostí
a najistejšia istina.
Rodina, srdce spoločnosti,
národa bašta jediná.

Nech požehnaním z vysokosti
sa pýši každá rodina,
tá stará škola všetkých čností.

Rodina, srdce spoločnosti,
národa bašta jediná.

Rodinné rondely, 1994

Mám postriebreňú hlavu

Mám postriebreňú hlavu
a srdce ihravé
na Božiu slávu spievam
i v žihľave

Srdce vše dumá
kde kedy príde skon?
Kto odvahu má
prekročiť Rubikon

už spolu víťazstvo má
stavia si vlastný dom
je duša jeho plná
zvoní jak zunný zvon
Všetci sme smädní
letíme ako vták
k tej vytúženej studni
každý je neborák

Klopem a volám, 1996

Súzvučnosť v mnohorakosti

Už letmé listovanie v Zozname členov Spolku slovenských spisovateľov dosť jednoznačne presvedča, že napriek názorom skeptikov poézie ani na Slovensku nevymiera, lebo popri prozaikoch, dramatikoch, literárnych vedcoch a literárnych publicistoch sú v ňom veľmi hojne zastúpení práve -- básnici. A málokto z nich pre poéziu „zomrel“ v mladšom veku, naopak, podaktorí sú poeticky najčulejší práve vo veku zrelom (napríklad 85-ročný Svetoslav Veigl či 75-ročný Gustáv Hupka). Iní si zas udržiajú svoj frekvenčný štandard a ich bibliografia kníh poézie sa prinajmenej blíži k druhej desiatke. A pritom sa k nim tlačí živý básnický dorast, ale aj tí z radov starších, ktorí sa do literatúry odvažujú vstupovať až teraz, keď ich vek vyradil z aktivít v pôvodnom povolání a čas im umožňuje naplniť potlačovaný životný sen o vydaní vlastnej knižky básní, čo sa neraz stáva za cenu poriadneho ukrojenia z ich celoživotných úspor, keď ich zbierka má v tiráži uvedené -- vlastným nákladom.

Áno, poézia napriek všetkému žije, v súčasnosti vychádza aspoň toľko zbierok ako pred rokmi, hoci náklady sú nepomerne nižšie, ale číta sa, recituje sa. Žije jednoducho preto, že je stále veľa ľudí, ktorí ju k svojmu životu -- potrebujú.

A, pochopiteľne, vzhľadom na generačne, poetologicky a neviem ešte ako rôznorodé zastúpenie tvorcov jej obraz v súčasnosti je značne zložitý, z hľadiska jednotlivých aspektov náramne diferencovaný. Skrátka taký, aký jedine môže byť, ak má byť normálny.

Bohatosť a rôznorodosť poézie vybraného okruhu tvorcov na jednej strane a obmedzený rozsah rukopisu na strane druhej postavila zostavovateľov antológie pred neľahkú úlohu, ktorú si ešte sami sťažili tým, že sa (hoci skratkovito) snažili podať obraz tridsiatich piatich slovenských básnikov z radov Spolku slovenských spisovateľov a s nimi duchovne spriazneného (či ich s ním?!), no organizačne „bezpártajného“ Milana Rúfusa v historickom vývoji od ukážok z básnického debutu až po posledné, neraz zatiaľ iba časopisecky publikované verše.

Nechceme osobitne zdôrazňovať, že tak, ako je rýdzo individuálna tvorba, je v zásade individuálne aj jej prijímanie. Nech by sa čitateľ či zostavovateľ akokoľvek snažil o objektívnosť v súlade s hodnotovým systémom literárnej vedy, vždy napokon ide predovšetkým o jeho výber a jeho interpretáciu. A nech by vyvolala hoci námietky zo strany samotných básnikov, ktorí by v ňom radi videli predovšetkým alebo svoje posledné básne (lebo tie sú podľa nich práve tie najlepšie!?) alebo tie svoje najmilšie (hoci percipient má celkom iné skúsenostné, emocionálne a napokon i racionálne zázemie a sotva je schopný prijať básnikov vzťah bez dodatočnej explikácie), nech by na jeho adresu odzneli výčitky, že bolo treba zaradiť aj toho básnika či tamtú báseň, treba povedať, že výber je taký a aj môže byť iba taký, aký je a -- punktum. Vznikol na základe dlhoročného poznávania poézie i básnikov v presvedčení, že v častiach i ako celok môže podať obraz o slovenskej poézii druhej polovice dvadsiateho storočia. Pravdaže, musíme dodať, že aspoň jej podstatnej časti, reprezentovanej societou tvorcov združených v Spolku slovenských spisovateľov.

Prihlásenie sa k programu Spolku, pochopiteľne, sa nemôže neodraziť aj na charaktere poézie jej členov. V téme i v jej spracovaní. S vedomím zodpovednosti spisovateľa a úlohy poézie osobitne v dnešnom pretechnizovanom duchovne odumierajúcom svete. Akoby so snahou kriesiť zabúdanú puškinskú koncepciu ukázať ľuďom krásu v časoch zlých. Alebo modernejšiu: urobiť život človeka aspoň trochu znesiteľnejším. Morálne princípy, humánne zásady, súcítenie (áno, aj súcít) s človekom uvádzajú do súladu aj poetologicky natoľko odlišných autorov, akými sú napríklad Vlastimil Kovalčík a Jozef Mihalkovič či Viliam Turčány. Nie poézia deštrukcie človeka, nie verše hnusu, vulgárnej sexuality. Spoločným menovateľom vybraných tvorcov je ľudské, národné, pre značnú časť i náboženské cítěnie a myslenie stvárnené rôznorodými poetikami, no jednoznačne človečenské a určené pre -- človeka.

S týmto zámyslom ponúkame i túto antológiu.

Pavol Hudík

Obsah

Ján Tužinský: Národ básnikov

Dezider Banga

Veštenie z dlane
*** (Po kvapke tvojej lásky som dnes túžil)
Tuláci
Cigáni majú dušu

Rudolf Čizmárik

Najlepší recept na pečenie chleba
Umývanie
Zídeme sa, priatelia?
Tak túžil po nej ako po nehe

Milan Ferko

Proroctvo
Lúčenie
Výstraha
Jaglica
Byť

Eudovít Fuchs

Sonety pre dvoch
V zakázanom čase
Rondel o láske a nenávisti
Z hlbiny podvedomia

Igor Gallo

Sen a ráno
Stred zeme
Prežijeme
Modlitba
Zradný Jano v Grinzingu
Cesta

Marián Grupač

Zvodné zvony
Reťaz(r)enie
Lusk in tenebris

Daniela Hivešová-Šilanová

Romano ňilaj/Cigánske leto
Amerika

Gustáv Hupka

Po rokoch
Stúpanie
Vlnobitie
Báseň je vrúcna modlitba
Aký čas bez Boha to len žijeme?

Michal Chuda

Štvorlístok
Hviezdny okamih
Prísť domov
Slovenské slovo
Sme tu
Videl som krásu v slove skrytú

Pavol Janík

Užas
Rodinná štúdia
Divadlo Život
Kosovo
Krv
New York
Anjela poznáš po perí

Vojtech Kondrôt

Premena
Krajina
Môj Žitný ostrov
Matematika
Rozprávka o troch grošoch
Súkromná modlitba

Marián Kováčik

Sonet o rodnom kraji
Slnko nad Bratislavou
Pramienok
Bernardín

Eva Kováčová

Labutienka
Čosi šťastia
Nájsť správne mesto

Vlastimil Kovalčík

Čím
Medailón
Nálezisko
Červený kláštor čiže Chlieb ducha

Milan Kraus

Somnambul
Aj básnik si len spieva
Si džbán
Pusto
Krčah
Deň po dni

Teodor Križka

Sú ľudia
Kytica

Milan Lechan

Klišé
Terapia
Reklamné spravodajstvo
Večer pri samovrave

Ján Majerník

*** (V každej žene hľadám trochu teba)
Pravda
*** (V živote pritrafi sa chvíľa)
Chcel som to v próze
*** (Keď na základe triezvych úvah...)

Vojtech Mihálik

Prebúdzanie
Siroty žijúcich rodičov
Zlé chvíle rozlúčok
Na želanie
*** (Niekedy sa mi sníva)
Kaktus
Potreba žiaľu

Jozef Mihalkovič

Ohnisko
Na dona Quijota
O vyhánaní z raja
Medzi silou a silou
Trhový popevok

Štefan Moravčík

Prsty v srdci mojom
Zakliati smiechom

Na začiatku bolo slovo
Krajina pod Tatrami
Naša kráľovná chodí bosá
Syrový trh
S čistým smädomím

Ján Motulko

Otázky
Vyznanie

Ondrej Nagaj

Človečina
Odsadli si zrazu
Školský sonet
Každý deň sa láska

Ján Návrtil

Láska pri coca-cole
Svätojánska muška
Slávikova robota

Miroslav Pius

Pravidlá hry
Prísť k tebe nečakane
Slováci
Reč mojej matky

Dana Podracká

V úcte ku skutkom
Na spiatočnej ceste
Posunok vášne
Posunok
Stopa vlhkosti
Vidím ťa cez úzky priezor rastlín

Vladimír Reisel

Básnik
Dobrý človek
Sonet o žene
Sen
Ty si blízko
Domov
O láske
Poézia

Jaroslav Rezník

Trvanie
Absolútnosť
Poézii
Rozhodnutie

Milan Rúfus

Rozlúčenie
Skús, hovor z prapočiatku
Čo je báseň
Kolíska spieva deťom
Hudba pod ľadom
Chlapec
Chlapec maľuje dúhu
A čo je krása
Ako sa pije zo studničky
Básnik sa modlí za deti
Modlitba za Slovensko
Balada o ľudskom srdci
Závet
Otcovská samomluva
Môj vzorec

Človek
Ustanovenie za básnika
Večiereň

Zlata Solivajsová

Divé husi
Balada o slovenskom putovaní

Pavol Stanislav

Minulosť
Starci
Osudová
Krajina svätého Cyrila a Metoda
Požehnané veci

Vincent Šikula

Stôl
V Dubovej
Vínne mušky

Ctibor Štítický

Načo sa pretvarovať
Pri víne sedím
Pesnička o rampáši a prvých žltých listoch

František Štraus

Premeny tela
Pri stretnutí
Srdce

Ján Švantner

Kráša a deti
Slovo
Poézia
Kamenná moja tvár
Štiavnická reflexia

Viliam Turčány

Ak tichý chlapec
Nič nového...
Pieseň prosebná
Pri víne
Poslanie potulného pevca
Danteho rodný dom
Kto stvoril spev
Do slovanského pamätníka
Pieseň
Slovensko dnes
Znelka o vzťahoch
Z gramatiky poézie

Svetoslav Veigl

Duša na dlani
Básnik
Prišla si
Radosť
Srdce
Mám postriebnú hlavu

Súzvuk v mnohorakosti (*Pavol Hudík*)

Obsah